

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BASEL-2 KRİTERLERİNİN BANKACILIKTA KREDİ
RİSK YÖNETİMİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyyaz ZEREN

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet SARAÇ

HAZİRAN 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BASEL-2 KRİTERLERİNİN BANKACILIKTA KREDİ
RİSK YÖNETİMİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyyaz ZEREN

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

Bu tez 17/06/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erhan BİRGİLİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SARAÇ

Doç. Dr. Fuat SEKMEN

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Feyyaz ZEREN

21.06.2010

ÖNSÖZ

Araştırma süresince göstermiş olduğu rehberlik, anlayış ve yardımlarından dolayı değerli hocam ve danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet SARAÇ'a şükranlarımı ve saygılarımı sunarım.

Araştırmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve özellikle üniversite hayatım boyunca hep yanımda olan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Nevran KARACA'ya en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hem tezin hazırlanması süresince hem de hayatımın her anında yanımda olan değerli arkadaşım Ayşenur ORAN'a ve değerli arkadaşlarım Eray AKBAŞ ve Mevlüt AYAN'a sonsuz şükranlarımı sunar, manevi desteklerinden ötürü anneme, babama ve değerli kuzenim Emel KAR ALTUNDAĞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Feyyaz ZEREN

19.05.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BÖLÜM 1: BANKACILIKTA KREDİLER, RİSK VE KREDİ RİSK YÖNETİMİ

.....	4
1.1. Krediler	4
1.1.1. Kredi Tanımı	4
1.1.2. Kredi Unsurları.....	5
1.1.3. Kredi Sınıflandırması	6
1.1.3.1. Nitelik Açısından	7
1.1.3.2. Vade Açısından	11
1.1.3.3. Kaynak Açısından	11
1.1.3.4. Teminat Açısından	11
1.1.3.5. İzin Açısından	12
1.1.3.6. Para Birimi Açısından	12
1.1.3.7. Sektör veya İş Konusu Açısından	12
1.1.3.8 Hesaplama Yöntemi Açısından.....	13
1.1.4. Kredi Yönetimi Yöntemleri	13
1.1.4.1. Eleme ve İzleme	14
1.1.4.2. Uzun Dönemli Müşteri İlişkileri.....	15
1.1.4.3. Kredi Teminatları	15
1.1.4.4. Kredi Taleplerinin Reddedilmesi / Sınırlandırılması	16
1.2. Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimi	16
1.2.1. Kredi Riski	16
1.2.2. Kredi Risk Yönetiminin Amacı	21
1.2.3. Kredi Risk Yönetimi Süreci	22

1.2.3.1. Üst Yönetim Tarafından Onaylanmış Kredi Risk Stratejileri ve Politikaları	22
1.2.3.2. Kredi Risk Yönetiminin Organizasyonel Yapısı	24
1.2.3.3. Kredi Risklerinin Tanımlanması, Ölçülmesi, İzlenmesi, Kontrolü.....	29
1.2.3.4. Kredi Riskine İlişkin Uygun Kontrolünün Yapılması	30
1.2.4. Kredi Riski Ölçümünde Kullanılan Temel Kavramlar	32
1.2.4.1. Temerrüt	33
1.2.4.2. Geri Kurtarma	38
1.2.4.3. Rating Kaymaları	38
1.2.4.4. Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü.....	39
1.2.4.5. Riske Göre Sermaye.....	40
1.2.5. Kredi Risk Yönetimi Araçları	41
1.2.5.1. Kredi Süreci	41
1.2.5.2. Risk Primi	42
1.2.5.3. Derecelendirme	43
1.2.5.4. Limitler.....	45
1.2.5.5. Teminatlandırma İşlemleri.....	47
1.2.5.6. Netleştirme	49
1.2.5.7. Erken Uyarı Sistemleri.....	50
BÖLÜM 2: BASEL II KRİTERLERİ	54
2.1. Basel Hakkında Genel Bilgiler	54
2.1.1. Basel'in Tanımı.....	54
2.1.2. Basel Komitesi ve Basel Anlaşmalarının Tarihçesi.....	55
2.1.3. Basel II'nin Basel I'den Farkı	57
2.1.4. Basel II Düzenlenmesinin Amacı, Kapsamı ve Temel Unsurları	58
2.2. Birinci Yapısal Blok.....	60
2.2.1 Kredi Riski	61
2.2.1.1. Standart Yaklaşım	62
2.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.....	68
2.2.2. Piyasa Riski.....	73
2.2.3. Operasyonel Risk	76

2.2.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı.....	77
2.2.3.2. Standart Yaklaşım	78
2.2.3.3. İleri Ölçüm Yaklaşımları.....	80
2.3. İkinci Yapısal Blok	81
2.4. Üçüncü Yapısal Blok	84
2.5. Türkiye’de Basel II Kriterleri’nin İlerleme Durumu	86

BÖLÜM 3: BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRKİYE’DEKİ BANKALAR

ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ ÖLÇMEK AMACIYLA BİR ARAŞTIRMA 89

3.1. Araştırmanın Amacı	89
3.2. Araştırma Hipotezlerinin Kurulması.....	89
3.2.1. Birinci hipotez.....	90
3.2.2. İkinci Hipotez.....	90
3.3. Araştırma Verileri	90
3.4. Araştırma Değişkenleri	95
3.5. Araştırma Bulguları.....	95
3.6. Analizler.....	96
3.6.1. Takipteki Krediler/Toplam Krediler Analizleri	96
3.6.1.1. Bütün Bankalar.....	97
3.6.1.2. Büyüklüğüne Göre Bankalar.....	98
3.6.1.3. Yabancı Partneri Olup Olmamasına Göre Bankalar	100
3.6.1.4. Halka Açık Olup Olmamasına Göre Bankalar.....	101
3.6.1.5. Kamu Bankası – Özel Banka Ayrımına Göre Bankalar	102
3.6.2. Sermaye Yeterliliği Oranı Analizleri	103
3.6.2.1. Bütün Bankalar.....	104
3.6.2.2. Büyüklüklerine Göre Bankalar	105
3.6.2.3. Yabancı Partneri Olup Olmamasına Göre Bankalar	106
3.6.2.4. Halka Açık Olup Olmamasına Göre Bankalar.....	107
3.6.2.5. Kamu Bankası – Özel Banka Ayrımına Göre Bankalar	108

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 110

KAYNAKÇA 112

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BİS	: Bank For International Settlement
CS	: Kredi Yayılma Oranı
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
EAD	: Temerrüt Anında Riske Maruz Kredi Tutarı
İDD	: İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
KDF	: Kredi Dönüştürme Faktörleri
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
LGD	: Temerrüt Halinde Kayıp
M	: Efektif Vade
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
RAROC	: Riske Göre Düzeltilmiş Sermaye Getirisi
RMD	: Riske Maruz Değer
SY	: Standart Yaklaşım
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TGY	: Temel Gösterge Yaklaşım
TO	: Temerrüt Olasılığı
Vb	: Ve benzeri
YP	: Yerli Para
YTL	: Yeni Türk Lirası

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kamudan Alacakların Risk Ağırlıklandırması	63
Tablo 2: Bankalardan Alacakların Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 1).....	64
Tablo 3: Bankalardan Alacakların Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 2).....	64
Tablo 4: Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması	65
Tablo 5: İş Kolları ve Beta Katsayıları.....	79
Tablo 6: Takipteki Krediler/Toplam Krediler Oranları (2001-2007).....	93
Tablo 7: Sermaye Yeterlilik Oranları (2001-2007).....	94

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Takipteki Krediler / Toplam Krediler Oranları	95
Şekil 2: Sermaye Yeterlilik Oranları	96

Tezin Başlığı: Basel II Kriterlerinin Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimi Üzerine Etkileri**Tezin Yazarı:** Feyyaz ZEREN**Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Mehmet SARAÇ**Kabul Tarihi:** 17/06/2010**Sayfa Sayısı:** viii (Ön Kısım) + 120 (Tez)**Anabilimdalı:** İşletme**Bilimdalı:** Muhasebe ve Finansman

Kredi risk yönetimini etkin hale getirmek için ortaya çıkmış olan Basel II kriterlerinin temel amacı bankaların sermaye yeterliliği oranlarının taşınan riskler ve o risklerin yönetilme becerileri de göze alınarak ölçülmesini ve bu sayede risklerini iyi yöneten bankaların daha düşük bir sermaye oranı ile ödüllendirilmesini ve risklerini iyi yönetemeyen bankaların daha yüksek sermaye oranı ile çalışmalarını sağlayarak; bankaların kötü risk yönetimi nedeniyle karşılaşacağı zararlara yetecek kadar sermayeye sahip olmasını sağlamak, böylece tasarruf sahiplerini korumak ve finansal piyasalarda istikrarı sağlamaktır.

Bu çalışmada Basel II kriterlerinin kredi risk yönetimi üzerindeki etkilerini Türkiye kapsamında ölçmek amacı ile Basel II Kriterlerinin son halinin yayınlandığı 2004 yılı sonrasında Türkiye'deki bankaların toplam krediler içerisindeki takipteki krediler ve sermaye yeterlilik oranlarındaki değişimler takip edilerek Türkiye'nin bu kriterlere hazır olup olmadığı yargısı tartışılmıştır.

Bu kapsamda Türkiye Bankalar Birliği'nin 2009 yılı haziran ayında yayınlamış olduğu "Türkiye'de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Rasyolar 2001-2008" isimli raporundan faydalanılmıştır. Türkiye'deki bankaların sayısının 22 den fazla olmasına rağmen 22 sinin seçilmiş olmasının sebebi raporda verilen oranların bir kısmının tüm yıllarda sıfır olması ve bir kısmının ise olmamasıdır. Ayrıca 2008 yılının araştırma kapsamına alınmamasının sebebi 2004 öncesinde ve sonrasında eşit sayıda yılı ele almanın amaçlanması ve buna bağlı olarak 2001 öncesi verilere ulaşılamamış olmasıdır.

Bu bağlamda Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 22 bankanın 2001 ve 2007 yılları arasındaki rasyoları içerisinde toplam krediler içerisindeki takipteki kredilerin oranları ve sermaye yeterliliği oranlarından faydalanılarak SPSS ortamında T-Testi analizi yapılmıştır. Analiz kapsamındaki verilerin tümü Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi internet sitesinden temin edilmiştir.

Analizler yapılırken bankaları büyüklüğüne göre, yabancı partneri olup olmamasına göre, halka açık olup olmamasına göre ve kamu bankası ya da özel banka olma durumuna göre dört farklı ayrıma tabi tutularak yapılmıştır.

Analizler sonucunda ise Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın Türkiye'de uygulamaya konması konusunda hazırlıkların olumlu yönde gittiği sonucuna ulaşılmış ve takipteki kredilerdeki anlamlı azalışın sermaye yeterliliğinin önemini azalttığı yargısına varılmıştır. Zira takipteki kredilerdeki anlamlı azalış sermaye yeterliliğinin önemini azaltmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basel II, Kredi, Kredi Risk Yönetimi, Takipteki Krediler, Sermaye Yeterliliği

Title of Thesis: Basel II Credit Risk Management Criteria, in their effect on banking	
Author: Feyyaz ZEREN	Supervisor: Asist.Prof. Mehmet SARAÇ
Date: 17/06/2010	Nu. of Pages: viii (pretext) + 120 (main body)
Department: Business Administration	Discipline: Accounting and Finance

Credit risk management to enable it to emerge, who the Basel II criteria, the basic objective of the banks capital adequacy ratios carry risk and that the risks are managed skills at risk by taking the measurement and thus risk their good management of the banks a lower capital ratio and prizes and risks managed well can not bank more by providing high-capital ratio to work with, banks will face losses due to poor risk management has enough capital to ensure, so you have to protect their savings and financial stability to the market.

In the study, the Basel II criteria for credit risk management, impact of Turkey under the measure with the aim of Basel II criteria, the final version published in 2004 in the wake of Turkey's banks' total loans in the follow-up loans and capital adequacy ratio of the changes in followed by Turkey's criteria ready whether justice has been discussed.

In this context, the 2009 Union Bank of Turkey was published in June, the "Banking System in Turkey from 2001 to 2008 Selected Ratios" named in the report were used. The number of banks in Turkey although more than 22 of the 22 have been selected for the reason given in the report of a portion of rates to be zero in all years and the lack of a part. Also included in the survey taken in 2008 note because of the before and after 2004 the same number of years and consequently, the purpose of addressing the data prior to 2001 is not reached.

In the context, the Turkish banking sector 22 of the bank in 2001 and 2007 between the ratios within the total loans in the performing loans ratio and capital adequacy ratio to benefit from the SPSS environment T-Test analysis was conducted. Banks Association of Turkey within the scope of analysis, all data were obtained from the official web site.

Analysis is performed according to the size of the bank, depending on whether the foreign partner, depending on whether public or private banks and public banks to be subjected discrimination according to the state was four.

As a result of the Basel II Capital Accord implementation in Turkey about the positive aspects of preparation and follow-up was found to go in a significant decrease in the loan to reduce the importance of capital adequacy of flattening it has been tried. Because no significant decrease in the loans under follow-up reduced the importance of capital adequacy.

Key Words: Basel II, Credit, Credit Risk Management, Follow-up Loans, Capital Adequacy

GİRİŞ

Çalışmanın Önemi

1980 ve 1990'lı yıllarda, uluslararası finansal piyasalarda önemli bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde bankacılık işlemlerinin sayısındaki artış ve işlemlerin daha karmaşık hale gelmesi, rekabetin artması ve piyasalardaki belirsizlikler, bankaların daha büyük ve çeşitli mali risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur.

1990'lı yıllar ve sonrası, iktisadi krizlerin yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönem olmuştur. Reel sektör firmalarının ödeme gücünü kaybetmesiyle birlikte, bankalar alacaklarını tahsil etmede sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Uluslararası finansal krizlerin önüne geçmek ve istikrarlı bir yapı oluşturmak, regülasyon ve gözetimin standartlarını belirlemek için Bank for International Settlement'e (BİS) bağlı kurulan Basel Komitesi, 1988 Basel Sermaye Yeterliliği düzenlemesini yayımlanmıştır. Basel I de amaç, bir bankanın sermaye yeterliliği aktiflerinin en az % 8 oranında olması ve kredi riskine karşı önlem almasıdır.

1999 yılında sermaye hareketlerinin yoğunlaşması, bankaların kredi portföylerinin azalan performansı ve sermaye yeterliliğini karşılama ihtiyaçları, bankacılık sektörünün çok karmaşık hale gelmesi, menkul kıymetleştirme, kredi türevleri gibi yeni finansal enstrümanların ortaya çıkması ile Basel II Sermaye Yeterliliği düzenlemesi ortaya çıkmıştır. Basel II'de, risk yönetimi ile sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve riskin kontrol altına alınması amaçlanmaktadır.

Bankacılık, risk alma ve risk yönetme işidir. Bu faaliyetler, sürdürülebilir bir kârlılıkla hisse değerini artırma amacına yönelik olmalıdır. Bankalar risklerini iyi yönetirlerse karlılıklarını, pazar paylarını ve dolayısıyla firma değerlerini arttırabilirler.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan finansal krizler, bütün finansal kurumları özellikle bankaları derinden etkilemiştir. Aynı zamanlarda, uluslararası finans piyasalarında ortaya çıkan krizlerin de çoğunda etkin bir risk yönetiminin olmayışı neden olarak gösterilebilir. Tüm bu gelişmeler bankacılıktaki risk yönetiminin önemini daha da arttırmıştır.

Bu çalışmada, Basel II Kriterleri'nin Kredi Risk Yönetimi üzerindeki etkileri araştırılmaktadır.

Çalışmanın amacı ise, Basel II Kriterlerini ve Kredi Risk Yönetimini açıklamak ve Basel II Kriterleri kapsamında; bu kriterlerin yayınlanmış olduğu 2004 yılı öncesinde ve sonrasında kredi risk yönetimine dair yapılan düzenlemelerin etkisini analiz etmektir.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışma uygulama ile birlikte toplam üç bölümden oluşmaktadır.

Basel II Kriterleri'nin Kredi risk yönetimi üzerindeki etkilerini açıklamak amacıyla hazırlanmış olan bu çalışmanın birinci bölümünde, kredileri ve kredi risk yönetimini açıklamak amacıyla kredilerin tanımı ve çeşitleri, kredi risk yönetiminin süreci, kredi risk ölçümünde kullanılan temel kavramlar ve kredi risk yönetimi araçları konuları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Basel konusuna daha detaylı girilmiş olup bu bağlamda Basel'in tanımı, Basel Komitesi ve tarihçesi, Basel II'nin Basel I'den farkları Basel II'nin düzenlenmesinin amaçları ele alınmıştır. Daha sonra Basel II'nin yapısal blokları anlatmış olup bu çerçevede Basel II'nin üç yapısal bloğu detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar üzerindeki etkisini araştırma amacıyla istatistikî bir araştırma yapılmış olup ve bu çerçevede Basel II Sermaye Uzlaşısı yayımlandıktan sonraki ve yayınlanmadan önceki veriler arasında farklılıklar ele alınarak bir T-Testi yapılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın ilk iki bölümü belge taraması yöntemi kapsamında yerli ve yabancı kaynaklara dayanarak kuramsal yapıda hazırlanmıştır.

Çalışmanın uygulama bölümünde ise veri toplama aracı olarak ikincil veri türlerinden olan dokümantasyonel verilerin yazılı malzemeler çeşidinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Bankalar Birliği'nin 2009 yılı haziran ayında yayınlamış olduğu "Türkiye'de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Rasyolar 2001–2008" isimli raporundan

faýdalanılmıştır. Bölümün sonunda ise bu veriler üzerinden “bağımsız iki grup arası T-Testi” analizleri yapılarak 2004’te son hali yayınlanmış olan Basel II Sermaye Yeterliliğinin bu yıldan sonraki olumlu ve olumsuz etkileri araştırılmıştır.

BÖLÜM 1: BANKACILIKTA KREDİLER, RİSK VE KREDİ RİSK YÖNETİMİ

Bu bölümde öncelikle bankacılıkta kredileri açıklamak amacıyla, kredilerin tanımı, unsurları ve çeşitleri açıklanacaktır. Daha sonra bankacılıkta kredi risk yönetimi açıklanacaktır. Bu kapsamda kredi riskinin tanımı ve çeşitleri, kredi risk yönetiminin süreci, kredi risk ölçümünde kullanılan temel kavramlar ve kredi risk yönetimi araçları konuları ele alınacaktır. Bu bölümde bazı noktalarda Basel II Kriterlerine ilişkin bilgiler verilecek olmakla birlikte konunun detayına ikinci bölümde değinilecektir.

1.1. Krediler

1.1.1. Kredi Tanımı

Hepimiz hayatımızın bir anında krediye ihtiyaç duymuşuzdur. Her gün, her açıdan bu krediler dünyasının sonuçlarından giderek daha çok etkilenmekteyiz. Gerek tüketici, gerekse üretici olarak kredi kullanımı konusunda giderek daha da özendirilmekte ve bununla beraber bilinçlenmekteyiz. Bu nedenle hemen herkes kredinin ne anlama geldiği, nasıl kullanılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olma ihtiyacını hisseder. Kavram ve işlev olarak yalnızca bankacılık değil, tüm ekonomik ve ticari yaşamın içinde yer alır (Özen, 1998: 1).

Bu bağlamda bugünkü iktisadi faaliyetlerde kredi önemli bir rol oynamaktadır. İşbölümü ve uzmanlaşmanın esas olduğu bugünkü ekonomilerde kredi milli servet üzerinde bir alacak ağı meydana getirir. Kredi alan borçlular aldıkları kredi ile üretim ve tüketimde kullanacakları malları satın alırlar. Kredi; milli hâsılat ile milli harcama, malların arzı ile talebi arasındaki dengenin sağlanmasına yardımcı olur. Kredi gelecek gelirler hesabına harcama olanağını vermek suretiyle, ekonomide satın alma gücünün artmasına, mübadele hacminin genişlemesine sebep olur. Açılan kredilerin paraya çevrilme olanağı, kredi verenlerin vazgeçtikleri parayı vadeye kadar bekletmeden tekrar elde etmelerini mümkün kılar (Selimoğlu, 2006: 24).

Kredinin sözlük anlamı saygınlık ve güven olup, Latince inanma anlamına gelen “credere” kökünden kaynaklanmaktadır. Bu kökün taşıdığı anlam günümüzde yapılan kredi tanımlamaların ortak noktasını oluşturmaktadır. Bankalar, her türlü ödünç işlemini

herhangi bir sorun yaşamayacakları, öngörülen işleyişte bir aksaklık olmayacağı varsayımıyla gerçekleştirir ya da en azından bunun böyle olması gerekir.

Bankacılıkta genel kabul gördüğü tanımı ile kredi, bir bankanın; yapacağı istihbarat sonucu oluşan izlenimine göre teminatlandırılarak ya da teminatsız olarak, tabii olduğu yasal çerçeve içerisinde, gerçek ve tüzel kişilere belli bir meblağ para ya da itibarını bir bedel karşılığı kullanma olanağı sunmasıdır (Beyazgül, 2008: 27).

Kredi, bankanın bir gerçek ya da tüzel kişiye ödünç para vermesi veya bu kişi lehine bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi konusunda taahhütte bulunması veya garanti vermesidir (Eliuz, 2009: 3).

Diğer bir tanımlamaya göre ise, kredi, eldeki para ile gelecekte ele geçirilecek paranın mübadelesi olup; para ile ödeme vaaadinin değiştirilmesidir. Kredi veren para verip ödeme vaadi almakta, kredi alan para alıp ödeme vaaadinde bulunmaktadır (Öker, 2007: 5).

Bankacılıkta kredi; bir süre sonra geri ödeneceği vaadi ile kişi ve kuruluşların, mal ve hizmet satın alma güçlerini artırmak için, bankaların ödünç para veya müşteri lehine garanti vermeleridir (Akçelik, 1997: 1).

Mübadele temeline dayanan kredi kavramı, herhangi bir kişinin veya işletmenin kendisine ait olmayan bir hakkı veya olanağı, karşılık göstermek koşulu ile belirli bir süre boyunca kendisininmiş gibi kullanılabilmesini sağlamaktadır (Demirhan, 2004: 64).

1.1.2. Kredi Unsurları

Bir kredinin bünyesinde dört temel unsur bulunur. Bunlar; zaman, güven, risk ve getiridir.

Zaman unsuru; ödünç verilen paranın veya sunulan itibarın (gayrinakdi kredi) belirli bir süre sonra iadesi veya tazmini gerekmektedir. Bu gereklilik nedeniyle, kredide zaman unsuru oldukça önemlidir. Vade uzadıkça belirsizlik artmakta, belirsizliğin artması ise riski artırmaktadır (Kavcıoğlu, 2003: 6).

Güven unsuru; kredi güvene dayanan bir işlemdir. Kredi veren kredisinin vadesinde geri dönmeme riskine karşılık teminat alacaktır. Burada teminat ödünç verenin riskine karşılık elde ettiği bir değerdir. Kredi verirken alınan teminatlar ne kadar sağlam olursa olsun borçlu borcunu vadesinde ödeme niyetinde değilse, ya da ortada güven unsuru yoksa o kredi verilmeyecektir (Berk, 1999: 2).

Risk unsuru; bankalarca verilen kredi veya üstlenilen taahhüt, kredi tahsil edilinceye veya taahhüt edilen iş tamamlanıp taahhüt ortadan kalkıncaya kadar risk taşır. Diğer bir ifade ile risk; gerçek ya da tüzel kişilere nakit, mal ve kefalet şeklinde açılan kredilerden, herhangi bir tarih itibariyle kullanılmış olan kredinin toplamıdır. Risk yönetimi yöneticilerin riski, görüntülediği, tespit, tayin ve kontrol ettiği ve tüm bunları finansal bir kuruluşun faaliyetleriyle birleştirdiği bir süreçtir (Akçelik, 1997: 3).

Getiri unsuru; kredilendirme bankaların en önemli ancak aynı zamanda da en riskli işlemidir. Üçüncü kişilere ait kaynakları kullanan ticaret bankalarında, verilen kredilerin geri dönmemesi, belli kişi veya kuruluşlarda donması bankaların faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen en önemli tehlikelerden biridir. Krediler faiz ve komisyon gelirleriyle bankanın en önemli gelir kaynağını oluştururlar. Faiz; parasının alternatif gelirinden yararlanamayan alacaklı bankanın bunun karşılığı olarak daha önceden belirlenmiş olan tutar ve süreye bağlı olarak borçlanılan paranın yüzdesi olarak ifade edilen bir çeşit teminat niteliğindedir. Komisyon, hukuken ilke olarak kredi verenin kredi açılışı dolayısıyla giriştiği bazı teşebbüslerin neden olduğu masrafların veya üstlenmiş olduğu zarar ya da riskin karşılığını oluşturmakta ve kredinin kullanımıyla doğrudan ilişkisi bulunmamaktadır (Katırcıoğlu, 2006: 4).

1.1.3. Kredi Sınıflandırması

Günümüzde insanlar gerek bireysel gerekse kurumsal bazda çeşitli nedenlerle kredi kullanmaktadırlar. Bunları çok genel olarak; mevsimlik ihtiyaçların finansmanı, duran varlıkların finansmanı, uzun vadeli çalışma sermayesi ihtiyacı, olağanüstü harcamaların finansmanı, yeni yatırımların finansmanı ve hatta zarar eden işletmelerin kaynak ihtiyacı vb. şeklinde sayabiliriz. İşte kredi kullanım nedenlerindeki bu çeşitlilik beraberinde kredi çeşitliliğini de getirmiştir (Berk, 1999: 7).

1.1.3.1. Nitelik Açısından

Nitelik açısından krediler nakdi ve gayrinakdi olarak ikiye ayrılır.

Nakdi krediler, bankanın belirli bir süre sonunda faiz ve komisyon geliri elde etmek amacıyla, geri almak üzere verdiği parayı ifade eder. Genel olarak senet karşılığı, iskonto / iştirah, hazine bonosu, tahvil, emtia karşılığı kullanırlar. Nakit kredi kullandırım türlerini kendi içinde iki ana başlık altında toplayabiliriz.

Bunlar;

- İskonto / İştirah
- Borçlu cari hesap şeklinde kredilerdir.

Borçlu cari hesap şeklindeki kredileri ise kendi içerisinde şöyle bir sınıflamaya tabi tutmak mümkündür;

- Açık kredi
- Kefalet karşılığı kredi
- Senet karşılığı kredi
- Spot kredi
- Emtia karşılığı kredi
- Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredi
- Hazine bonosu karşılığı kredi
- Nakit mevduat ve döviz tevdiat karşılığı kredi
- Altın karşılığı kredi
- Alacağın temliki karşılığı kredi
- Ticari işletme rehni karşılığı kredi
- Gayrimenkul ipoteği karşılığı kredi

İskonto, borçlusu, krediyi kullandıran banka sınırları içinde oturan, ticari senedin, bankanın ödemeyi yaptığı tarihten senedin vadesine kadar olan süreye ait faiz, komisyon, kaynak kullanım destekleme fonu ve banka sigorta muamele vergisi düşüldükten sonraki bakiyenin müşteriye ödenmesidir.

İştirah ise aynı işlemin, ticari senet borçlusunun adresinin, ödemeyi yapan banka şubesinin bulunduğu belediye sınırları dışında olmasıdır. Bu tür işlemlerde krediyi kullanan müşteri hamili bulunduğu ticari senedin mülkiyetini, aldığı para karşılığında bankaya devreder. Bu sebeple iskonto ve iştirah senetlerinin temlik cirosu ile bankaya kabul edilmesi gereklidir. İskonto ve iştirah senetlerinde senet vadelerinin 90 günü geçmemesine özen gösterilir (Öker, 2007: 10).

İskonto ve iştirah senetlerine tek imza, yalnız bir kişinin kredi değerliliğine, imzasına dayanarak (kredi lehdarı), çift imza ise iki veya daha fazla kişinin imzasına dayanarak (kredi lehdarı ve cirantalar) kredinin kullandırılmasıdır. İskonto edilecek senetlerin, gerekli yasal koşulları taşıması ve şekil şartları açısından eksiksiz olması aranmalıdır. Bu kredilerde “Genel Kredi Taahhütnamesi” ya da “Genel Kredi Sözleşmesi” ne kefalet imzaları alınacak kişilerin iskonto senedinde borçlu keşideci ve ciranta sıfatıyla imzalarının bulunmasına özen gösterilmelidir (Katırcıoğlu, 2006: 10).

Borçlu Cari Hesap Şeklinde Krediler, Türk Ticaret Kanununun 87. maddesindeki tanıma göre “İki kimsenin para mal hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem borç ve alacak şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair düzenlenen mukaveleye cari hesap mukavelesi denir. Bu mukavele yazılı olmadıkça muteber olamaz.” şeklinde tanımlanmaktadır (TTK. Md. 87).

Açık krediler teminat alınmaksızın kredi müşterisinin imzasına dayanılarak açılan kredilerdir. Kredi müşterisinden herhangi bir şahsi veya maddi teminat alınmaksızın kullandırılması nedeniyle bu tür kredilerde bankalar, müşterilerinde uzun bir deneyim, ticari itibar ve basiret, bankacılık işlemleri açısından çeşitlilik ve komisyon getirisi ile sürekli bir mevduat çalışması ararlar. Aksi halde kredi banka için teminatsız bir risk haline dönüşür (Özen, 1998: 3)

Kefalet karşılığı krediler, genel kredi sözleşmesine kredi borçlusu olan müşterisinin imzasının yanına başka bir işletmenin kefil sıfatı ile imza atması gerektiren bir kredi türüdür. Böylece kefil, kredi müşterisinin borcunun ödenmesini bankaya karşı taahhüt etmektedir (Demirhan, 2004: 71).

Senet karşılığı krediler, ödeme vadesi gelmemiş senetlerin rehin cirosu ile teminat olarak alınması karşılığında açılan borçlu cari hesap şeklinde kullanılan kredilerdir. Senet karşılığı kredi kullanımında, banka kredi ödemelerini teminat olarak gösterilen senetlerin belli bir yüzdesi üzerinden yapar. Yani kullandığı kredinin miktarından belli bir oran daha fazla teminat senedi alır. Bu orana marj denir. Bunun nedeni senetlerin zamanında ödenip ödenmeyeceğinin belirsiz olmasıdır (Berk, 1999: 20).

Spot krediler; uygulanacak faiz oranı ve vadesi, kredinin kullanıldığı tarihteki piyasa koşullarına göre saptanan, firmanın kısa süreli fon gereksinimlerini karşılamaya yönelik nakit kredilerdir.

Emtia üzerine kredi işlemi ise rehinli bir kredi türüdür. Rehin alınacak mallar ticari, sınaî ve zirai ürünler olup emtianın rehni menkul rehni hükümleri içinde yapılır. Rehin alınan emtianın depolanabilir, saklanabilir ve satılabilir mallar olmasına özen gösterilmelidir. Bu kredi genel olarak, aynı tür emtianın ticareti ile uzun zaman uğraşmış, spekülatif alış satış yapmayan, taahhütlerine bağlı ve basiretli firmalara kullanılır. Uzman bir eksper tarafından rehin alınacak emtianın değeri belirlendikten sonra, emtia ile ilgili noter onaylı bir “Emtia Rehin Bordrosu” düzenlenir (Akçelik, 1997: 47).

Tahvil ve hisse senedi karşılığı kullanılan krediler ise, hisse senetleri ve tahvillerin terhini karşılığında kullanılır. Terhin edilen hisse senedi ve tahvillerin borsa değerleri kullanılacak krediye esas teşkil eder. Kredinin teminatına alınan hisse senedi ve tahvillerin borsaya kote edilmiş olması gerekir. Bu tür krediler moralitesi yüksek kişilere kullanılmalı, gerek kredi kullanan gerekse kredinin teminatı olan hisse senetlerinin ve tahvillerin piyasa trendleri iyi izlenmelidir. Bu tür teminat ile kredi kullanılacak olan kişilerin hisse senetlerini tasarruf amacıyla satın alıyor olmaları ve işlerinin tamamını spekülatif borsa alım satımlarının oluşturulmaması gerekir (Öker, 2007: 12).

Nakit mevduat ve döviz tevdiat hesabı karşılığı kredi, teminatı YTL veya yabancı para cinsinden olan, krediyi kullandıran banka nezdinde, mevduat olan kredilerdir. Genellikle vadeli mevduat sahiplerinin, mevduatlarının vade sonu gelmeden nakde ihtiyaç duymaları durumunda kullanılırlar. Krediyi kullandırırken alınacak mevduat rehni belli bir marj oranı uygulanarak alınması ve kredinin anapara, faiz ve diğer masraflarını karşılmasına özen gösterilir (Demirhan, 2004: 75).

Krediye üçüncü bir şahsa ait YTL mevduat ve / veya DTH rehni alınması durumunda, düzenlenecek taahhütname ve sözleşmelerin hüküm ifade edebilmesi için mutlaka noter onayından geçirilmesi gerekmektedir. Altın karşılığı kredi, borçlu cari hesap şeklinde çalışan bu krediler külçe, basılı veya zıynet altının rehni karşılığında kullanılırlar. Alacağın temlik karşılığı kredi, kredi lehdarının üçüncü kişilerden olan alacağını bankaya temlik etmesi karşılığında kullanılan kredidir (Tunay, 2005: 104).

Ticari işletme rehni karşılığı kredi, ticaret veya esnaf ve sanatkârlar siciline kayıtlı bir ticari işletme üzerine tesis edilecek olan işletme rehni teminat alınarak kullanılırlar. İpotek karşılığı krediler, bir gayrimenkulün bankaya ipotek ettirilmesi koşulu ile verilen kredilerdir. Bu gayrimenkul kredi lehdarına veya üçüncü bir şahsa ait olabilir. Gayrinakdi kredilerde bankanın ödünç olarak verdiği, para değil, kendi saygınlığıdır. Banka taahhüt edilen bir isin zamanında ve eksiksiz olarak yapılması veya bir borcun geri ödenmesi gibi konularda garanti verir. Borç ödenmez veya is gerekli şartlarda yapılmazsa banka, alacaklının veya işi yaptıranın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlü olur (Özen, 1998: 5).

Gayrinakdi kredi deyince akla ilk gelen teminat mektuplarıdır. Teminat mektupları, gerçek ve/veya tüzel kişilerin lehine bir taahhüdün yerine getirilmesi, bir borcun ödenmesi ya da bir malın teslimi gibi konularda muhatap kuruluşa hitaben verilen ve mektup konusu yüklenimin yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarının kayıtsız şartsız ödenmesi taahhütlerini içeren garanti belgeleri olarak tanımlanabilir. Diğer gayrinakdi kredi türleri ise genel olarak; harici garanti, akreditif ve kabul kredisi şeklinde sayılabilir (Berk, 1999: 22).

1.1.3.2. Vade Açısından

Vade açısından kredileri üçe ayırarak incelemek mümkündür. Kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli krediler.

Kısa vadeli krediler vadeleri en fazla bir yıla kadar olan kredilerdir. İşletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasında kullanılırlar.

Orta vadeli krediler ise vadeleri 1–5 yıl arasında olan kredilerdir. Yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak üzere kullanırlar.

Uzun vadeli krediler, vadeleri 5 yıldan uzun olan kredilerdir. Yatırımların finansmanında kullanırlar (Katırcıoğlu, 2006: 15).

Kredilerin bilançolarda gösteriminde ayırım kısa vadeli-orta uzun vadeli şeklinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye gibi enflasyon problemi olan ülkelerde uzun vadeli kredi kültürü, taşıdığı yüksek belirsizlik nedeniyle, yaygın değildir. Türkiye’de bankacılık sisteminin sağlamış olduğu krediler içinde orta uzun vadeli kredilerin payına bakıldığında 2002 de % 42,71 olan bu oranın 2006 yılının dokuzuncu ayında % 53,4 tırmandığı görülecektir ki bu da enflasyonla ters yönlü hareketin bir göstergesidir. Bu yükselme uzun vadeden ziyade orta vade odaklı olmakla birlikte ilerleyen dönemlerde uzun vade kültürünün kazanılabilmesi bakımından önem arz etmektedir (Beyazgül, 2008: 29).

1.1.3.3. Kaynak Açısından

Kredileri kaynak açısından ayırırken ikili bir ayırım yapılabilir; banka kaynaklı krediler ve banka dışı kaynaklı krediler.

Banka kaynaklı krediler, bankanın kendi kaynağından (ödenmiş sermaye, yedek akçeler) kullandığı kredilerdir.

Banka dışı kaynaklı krediler, kaynağı banka dışında olup, kullandırımına aracılık edilen kredilerdir. TCMB, Eximbank, Dünya Bankası vb. kaynaklı krediler örnek olarak sayılabilir (Özen, 1998: 7).

1.1.3.4. Teminat Açısından

Teminat açısından kredileri teminatl ve teminatsız krediler olarak ayırmak mümkündür.

Teminatsız krediler, güvence olarak yalnızca kredilendirilen kişinin imzası alınarak kullanılan kredilerdir. Bunun dışında nakit veya gayrinakit hiçbir teminat alınmaz. Açık krediler, tek imzalı teminat mektupları vb. şeklinde kullanılırlar.

Teminatl  krediler, güvence olarak kredinin teminatına müşterinin imzasının yanı sıra başka Şahsi ve maddi kefaletlerinde alındığı kredilerdir. Banka bu teminatlar ile kredinin geri ödenmemesi durumunda paranın geri d n s n  sağlar (Katırcıoğlu, 2006: 16).

1.1.3.5. İzin Açısından

İzin açısından kredileri Şube yetkisinde krediler ve otorize krediler diye ayırabiliriz.

Şube yetkisinde krediler, bankaların genel müdürlükleri tarafından Őubelere tanınan yetki limitleri içinde, Şube yönetiminin inisiyatifi içinde açılan ve kullanılan kredilerdir.

Otorize krediler, Şube yetkisinde açılmayan, tutarına göre Krediler Müdürlüğü, Genel Müdürlük, Kredi Komitesi veya Yönetim Kurulu'nun onayını gerektiren kredilerdir (Akçelik, 1997: 50).

1.1.3.6. Para Birimi Açısından

Para birimi açısından kredileri Yeni Türk Lirası krediler ve döviz kredileri ayırımına tabi tutmak mümkündür.

YTL krediler, kredilendirilen müşteriye YTL olarak ödenen, geri ödemesi de YTL olarak yapılan kredilerdir.

Döviz kredileri, kredilendirilen müşteriye YTL ve / veya döviz olarak ödemesi yapılan, geri ödemesi döviz üzerinden izlenen ancak, YTL veya döviz olarak geri ödenebilen kredilerdir ( zen, 1998: 9)

1.1.3.7. Sektör veya İŞ Konusu Açısından

Sektör veya iş konusu açısından kredilerde yedi alt başlık halinde ayırım yapmak mümkündür. Bunlar; ticari krediler, sanayi kredileri, turizm kredileri, ihracat kredileri, ithalat kredileri, tarım kredileri ve tüketicileridir.

Ticari krediler, faaliyet konularını sürdürmeleri için gerçek veya tüzel kişilerin işletme kredisi türünde kullandıkları kredilerdir.

Sanayi kredileri, üretim sektöründe, genellikle yatırımların finansmanında kullanılan kredilerdir.

Turizm kredileri, turizm sektöründe turizm yatırımlarının finansmanında kullanılan kredilerdir.

İhracat kredileri, ihracatın finansmanında döviz veya YTL olarak kullanılan kredilerdir.

İthalat kredileri, ithalat işlemlerinin finansmanında nakit veya gayrinakit olarak kullanılan kredilerdir.

Tarım kredileri, tarım ürünlerinin finansmanında kullanılan kredilerdir.

Tüketici kredileri, gerçek kişilerin arızı nakit gereksinimlerini karşılamak üzere kullanılan kredilerdir (Öker, 2007: 15).

1.1.3.8 Hesaplama Yöntemi Açısından

Hesaplama Yöntemi Açısında Krediler üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar İtfa edilen krediler, Üzerine eklenen krediler ve İskonto faizli kredilerdir.

İtfa edilen kredilerde eşit taksitlerle geri ödeme söz konusudur. Burada taksitteki faiz payı azalırken anapara payı artar.

Üzerine eklenen kredilerde toplam faiz hesaplanıp anapara üzerine eklenir ve toplam tutar dönem sayısına bölünür.

İskonto faizli kredilerde ise toplam faiz kredi verildiği anda tahsil edilir. Anapara ise kredi alan tarafından daha sonraki dönemlerde ödenir (Saraç, 2007: 13).

1.1.4. Kredi Yönetimi Yöntemleri

Bankalar, faaliyette buldukları süreç içerisinde, kredilerin geri ödenmemesine bağlı olarak yanlış seçim yapma sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bankalar, bu sorunların çözümünde bazı kredi yönetimi yöntemleri geliştirme yoluna gitmişlerdir. Bu yöntemler 4 ana başlık altında incelenebilir. Bunlar: Eleme ve izleme, uzun dönemli

müşteri ilişkileri, kredi teminatları ve kredi taleplerinin reddedilmesi/sınırlandırılmasıdır (Tunay, 2005: 125).

1.1.4.1. Eleme ve İzleme

Bankalar, kredi borçlularının yatırım fırsatları ve katlandıkları maliyetler konusunda daha az bilgiye sahip olduklarından, kredi piyasasında eksik veya orantısız bilgilenme söz konusu olmaktadır. Bu nedenle, bankalar, kredi müşterileri konusunda eleme ve izleme yoluyla bilgi üretmeye ve bu yolla da açıklarını kapatmaya çalışmaktadırlar.

Kredi taleplerinin etkin bir şekilde analiz edilerek bir elemeye tabi tutulması oldukça önemli olup; etkin bir kredi elemesi yapılması ve borçlu hakkında bilgi toplanması, kredi yönetiminin önemli kurallarından bir tanesidir. Eleme için yararlanılan bilgi toplama süreci, bankaların verdiği kurumsal kredilerde de ana hatları itibariyle benzerlikler taşımaktadır (İmişiker, 2005: 23).

Kredi talep eden bir şirket söz konusu olduğunda, karlılık durumu ve aktif-pasif bileşimi, bankaların ilk olarak öğrenmek istediği bilgiler arasında yer almaktadır. Ayrıca şirketin performansının ve gelecekteki başarı potansiyelinin göstergelerinden olan; satış raporları, pazar payı, şirketin faaliyet gösterdiği sektörün durumu ve geleceği, şirketin geleceğe ilişkin planları, talep edilen kredinin hangi amaçla kullanılacağı gibi konular da bankaların öğrenmek istediği diğer bilgiler arasında yer almaktadır (Ünal, 1995: 12).

Farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin birbirlerinden farklı özellikler taşımaları nedeniyle, kurumsal kredilerde standart bir kredi eleme süreci söz konusu olamamaktadır. Büyük ölçekli olup tanınan şirketler hakkında bilgi toplanması oldukça kolay iken, bu tip şirketlerin dışındakiler için bilgi toplanması güçleşmektedir. Bazı spesifik sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin kredilendirilmesinde, bankaların daha fazla bilgi edinmesi zorlaşabilmektedir. Bu nedenle de, bankalar, belirli sektörlere kredi açma konusunda uzmanlaşmaktadır.

Bankalar, açılan kredilerin geri ödenmemesinden doğacak zararlarını azaltma eğiliminde olup; borçlunun riskli faaliyetlere girmesini sınırlandıracak ayrıntılı kredi kontratlarını da düzenleyebilmektedir. Ancak bu durum bile bankaların risklerini azaltmaları açısından yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla, bankaların kredi süreci, bilgi

toplama ve eleme faaliyetleri ile sınırlı kalmamakta ve kredinin ömrü boyunca müşterinin izlenmesini de içine almaktadır (İmişiker, 2005: 24).

1.1.4.2. Uzun Dönemli Müşteri İlişkileri

Bankaların, kredi süreçlerini risk-getiri optimizasyonunu sağlayacak şekilde yönetebilmelerinin en etkin yöntemlerinden bir tanesi de, kredi müşterileri ile uzun dönemli iş ilişkileri geliştirmeleridir. Geçmiş uzun banka-müşteri ilişkilerinde, eski müşterilerin yeni kredi talepleri söz konusu olduğunda, banka, geçmişteki hesap hareketlerini izleyerek çok sayıda güvenilir bilgiye ulaşabilmektedir. Dolayısıyla, kredi müşterileriyle önceki dönemlerde yapılan işlerin kayıtlarına dayanılarak, borçlunun davranış tarzı, iş performansı, nakit gereksinimlerinin yılın hangi dönemlerinde arttığı ve ödeme alışkanlıkları gibi önemli bilgilere çok düşük maliyetle ulaşılmaktadır. Böylece, yüksek riskli kredi talepleri ile düşük risk taşıyan kredi talepleri kolaylıkla tespit edilmekte ve bankalar yanlış seçim yapma sorunundan korunmuş olmaktadır. Bu anlamda, bankayla uzun geçmişi olan müşterilerin izlenmesi banka açısından çok kolay olabilmektedir.

Bankaların müşterileri ile uzun dönemli kredi ilişkileri kurması, fon aktarım maliyetlerini her iki taraf için de azaltmaktadır. Kredi talep edenler ihtiyaç duyduklarında kolayca ve uygun maliyetli kaynak sağlarken, diğer yandan bankalar da kredi plasmanlarında düzenli, sağlıklı ve düşük maliyetli bilgi toplayarak optimal risk-getiri bileşimini sağlamaktadır (Öker, 2007: 77).

1.1.4.3. Kredi Teminatları

Bankanın, kredi talep edenlerden teminat istemesi, geleneksel ve önemli bir kredi yönetimi aracıdır. Teminat, borçlunun, almış olduğu krediyi geri ödeyememesi durumunda, bankanın kaybını karşılamasında kullanılan bir mülkiyet hakkı doğurmaktadır.

Bankalar, müşterilerinden aldıkları teminatlarla da müşterilerini izlemekte ve ödememe durumuna karşı kendilerini korumaktadırlar. Özellikle banka nezdinde tutulan bir vadesiz hesaptan müşterilerin harcamalarını yapmasının istenmesi, bankanın, borçlunun harcamalarını sürekli olarak izleyebilmesini sağlar. Böylece teminatlar, borçluların

finansal durumları hakkında önemli bilgiler sağlayan etkili ve önemli bir araç görevini yerine getirmiş olur (Tunay, 2005: 129).

1.1.4.4. Kredi Taleplerinin Reddedilmesi / Sınırlandırılması

Bankalar, riskli buldukları kredi taleplerini ya tümünden reddederler ya da sınırlandırır. Bankaların yüksek kredi riski olan müşterilere yüksek faizle kredi açması yanlış seçim sorununu önlememektedir.

Hiç kredi verilmemesi yönünde karar verilmesi, bankalar açısından kredi portföyünün riskini düşürmekle birlikte, açılan toplam kredi hacmini ve getirileri de düşürmektedir. Dolayısıyla bankalar, riskli kredi taleplerinin geri ödememe tehlikesinden korunmak için, kredi taleplerinin sınırlandırılmasını daha fazla tercih etmektedirler. Diğer bir deyişle bankalar, kredi riski yüksek müşterileri tümünden geri çevirmek yerine, bunların talep ettikleri miktarın altında kredi açma yoluna giderler (Öker, 2007: 78)

1.2. Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimi

1.2.1. Kredi Riski

Bankalar açısından risk her kredi işleminin kaçınılmaz bir sonucudur. Müşterilerin kredinin koşullarını yerine getirmemesi ve geri ödeme kaynaklarının zararı karşılamaya yetmemesi kredi riski olarak adlandırılır.

Kredi vermek, bir bankanın riskli faaliyetlerinden birisidir. Para piyasasında kredi riski çok açıktır. Bu piyasada taraflardan biri fon ödünç verir. Oluşan borç - alacak ilişkisinde borç veren için her zaman bir risk söz konusudur. Bu, borçlunun borcunu vadesinde geri ödeyememesi riskidir. Borç veren taraf çok karlı bir faiz oranından borç vermiş bile olsa, borçlu taraf borçlarını geri ödemediği takdirde borç veren zarara uğrar (Berk, 1999: 183).

Kredi alan veya menkul kıymet ihraç eden kişi veya kuruluşun borç ödeme yeteneğinin düşmesi veya iştirak ve bağlı menkul kıymetlerde yatırım yapılan kurumun aktif bir değerinin kalmaması veya dolayısıyla bağlanan fonların değersiz hale gelmesi nedeniyle uğranılacak zarar olasılığıdır. Bu riskin kaynağı borçlunun, borcunu ödememe veya ödeyememe ya da iflas etmiş olması nedeniyle kendisinden tahsilât yapılamıyor olmasıdır. Borçlunun bu duruma düşmesi kendi yönetim politikalarından veya

davranışlarından kaynaklanıyor olabileceği gibi ekonomik durumun genel olarak kötüleşmesi veya olumsuz bir konjonktüre girilmiş olması nedeniyle de olabilir (Saker, 1998: 123).

Kredi riski aktif kalitesi ile ters orantılıdır. Aktifin kalitesi karlılığın ve ödünç verilen fonların geri döneceğinin bir göstergesidir. Kredi riski sadece bir bankanın kullandığı krediler için değil aynı zamanda finansal ürünleri ve bilanço dışı kalemler için de söz konusudur. İnterbank işlemleri, garantiler, taahhütler ve türev ürünlerin kullanımı gibi konularda da kredi riski ile karşı karşıyadırlar (Kaval, 2000: 59).

Basel II ile getirilen yeni düzenlemede, kredi kullananın kredi riskinin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır. Bunlar kredi kullananın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesidir.

Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu vb.), finansal tablolara yönelik analiz ve projeksiyonlar vb. niceliksel faktörleri ile niteliksel faktörlerinin (şirketin yönetici ve ortaklarının geçmişi, yönetim, organizasyon ve iç kontrol yapısı, faaliyet alanları ve etkinliği, ürün/hizmet gelişimi, ithalat/ihracat, iş ilişkileri, rekabet durumu, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen firma derecelendirme notu ile ifade edilmektedir.

Kredi işlem risk seviyesinin belirlenmesinde ise, kredi işleminin türü, vadesi, tutarı, kullanım amacı, teminatlar ve para birimi dikkate alınır. Risk bazlı derecelendirme ve fiyatlamayı etkileyen zorlayıcı unsurlardan birisi de kullanılacak krediler için firmalarca verilecek teminatlardır. Bu unsurlar göz önüne alınarak kredi, 'çok riskli' veya 'az riskli' olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlandırma yapılmaktadır (Gürleyendağ, 2006: 37).

Bankalar, kredi kullandırma kararlarını verirken, kredi talebinde bulunanlar hakkında gerekli her türlü bilgi ve belgeyi temin etmek durumundadır. Ancak borçlunun geçmişi bilinse bile, kredi geri ödeninceye kadar neler olabileceğinin önceden tahmin edilmesi oldukça güçtür. Kredi kararı, kredi veren kurumun oluşturduğu politikalar çerçevesinde karlılık ve likidite dengesi gözetilerek verilmektedir (Alioğlu, 2003: 15).

Bankalar, müşterilerinin kredi değerliliğinin ölçülmesi ve belirlenen bu değerlilik ölçüsünde kredi limitlerinin belirlenmesi yönünde bazı temel unsurlara önem

vermektedir. Kredilendirme ilkeleri olarak adlandırılan bu unsurlar, bankaların kredi kararlarında etken olan temel faktörleri oluşturmaktadır.

Kredilendirme sürecinde, bu ilkelerin, bankalar tarafından temel alınmasındaki ana amaç, etkin bir kredi değerlemesi ile en uygun kararların verilerek, etkin ve sağlıklı bir kredi portföyünün oluşturulmasıdır. Bu ilkelerden sadece birine güvenilerek hareket edilmesi ya da birkaçının dikkate alınmaması, bankaların olumsuz bir sonuçla karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. Kredilendirme ilkelerinin bütünüyle objektif bir şekilde değerlendirilmesi oldukça güç olsa da, tecrübeli ve mesleki açıdan donanımlı kredi sorumluları, potansiyel müşterilerle ilgili olarak doğru ve gerçekçi kararlar alma konusunda sorun yaşamayacaktır (Bektaş, 2006: 22).

Kredilendirme ilkeleri, aşağıda kısaca açıklanacaktır:

Karakter

Kredi talep edenlerin kişisel özellikleri kredi analizlerinde büyük önem taşımaktadır. Bankaların, müşterilerinin dürüstlüğünden, girişim yeteneklerinden, borçlanılan fonların verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığından, verdikleri kredilerin geri dönüp dönmeyeceğinden emin olması gerekmektedir. Karakter ya da diğer bir deyişle moralite, geniş kapsamlı kavramlar olup; bu kavramların kredi analizlerinde daha dar bir şekilde yorumlanması ve içeriklerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Müşterinin değerlendirilmesi aşamasında, karakter ilkesi değerlendirilirken, aşağıdaki niteliklerin dikkate alınması gerekmektedir:

- Dürüstlük - Doğruluk: Kredi verilecek müşterilerin iş yaşamlarında dürüst olan ve öyle tanınan, borçlarına sadık, etik kurallara uyan kanunsuz işlerle uğraşmayan kişiler olması gerekir.
- İçtenlik - Açıklık: Müşterilerin, kredi görüşmeleri sırasında, kredi almalarını kolaylaştırıcı bilgileri verdikleri gibi, banka tarafından olumsuz karşılanacak bilgileri de vermeleri gerekir.
- Bilgi: Müşterilerin, kendi firmalarıyla ilgili her türlü mali ve ekonomik bilgilere sahip olması gerekir. Nitekim firmasının sorunlarından haberdar olmayan,

rakiplerini tanımayan ve izlemeyen, ekonomik gelişmeleri takip etmeyen bir kredi müşterisi, banka tarafından güvenli bir müşteri olarak görülmeyecektir.

- Akılcı Davranış: Kredi müşterisinin, bankaların finansal danışmanlığından ve is tecrübelerinden yararlanması gerekir.
- Yetenek: Firmanın yöneticisi konumunda olan kişinin, yönetim fonksiyonlarını yerine getirebilme ve girişim yeteneğine sahip olması gerekir.
- Sağlık Durumunun Elverişliliği: Kredi müşterisinin yukarıda belirtilen tüm iyi niteliklere sahip olmasına karşın, sağlık durumunun firma yönetiminde etkin bir rol almasına engel oluşturmaması gerekir. Bu konu, özellikle, tek sahipli firmalar açısından önem kazanmaktadır.
- Diğer Kişisel Nitelikler: Bankalar açısından, soğukkanlı, sabırlı, ölçülü, borç ödemede titiz, karar almada cesur, firmanın geleceğini tehlikeye atmayan, çalışkan, değişen koşullara uyum sağlayabilen, ekip çalışmasına yatkın kişiler, iyi müşterilerdir (Alioğlu, 2003: 20).

Kapasite

Kredilerin geri ödenmesinde, borçlu firmanın gelir yaratma kapasitesi önemli rol oynamaktadır. Burada, krediyi alan kişinin karakteri ve ödeme istekliliğinin ötesinde, firmanın yönetim kalitesi ve faaliyet alanı arasındaki farklılık ayırt edilmektedir. Kredilerin süresine göre kapasitenin önemi değişmekte olup; orta ve uzun vadeli kredilerde, firma faaliyet hacmini etkilemeksizin (işletme sermayesinin korunması) müşterinin anapara ve faizi ödeyebilme potansiyeli önemlidir. Bu durumda, yabancı kaynakların (kullanılan kredilerin) genellikle sabit varlıklara yatırılarak, yatırımlar sonucu elde edilen gelirlerle kredi borcunun kapatılması amaçlanmaktadır. Kısa vadeli kredilerde ise, temel ağırlık noktası, firmanın nakit yaratma kabiliyetinin yanısıra likidite yoğunluğu oluşturma potansiyelidir. Örneğin; ödünç alınan kısa vadeli kredilerin geri ödenmesi, firmanın nakit varlıklarının dışında alacaklarının tahsili veya stokların satılması ile planlanabilir. Her iki durumda da, kapasite analizindeki temel amaç, işletmenin nakit yaratma potansiyelinin (krediyi geri ödeme gücünün) ölçülmesidir. Kredilerin geri ödeme kabiliyetinin ölçülmesinde, firmanın dış kaynak

finansmanı olarak piyasa borçları, banka kredileri, factoring ve leasing vb. ödemeleri dikkate alınmalıdır (Tunay, 2005: 290).

Kapital

Kapital (sermaye), finansal yönden değeri ifade eden bir kavram olup; finansal analizde, müşterinin sermayesinin alacaklarına karşılık yeterli güvence sağlayıp sağlayamayacağı dikkate alınmaktadır. Kapital, öngörülemez finansal darboğazların olumsuz sonuçlarını karşılayabilme işlevine sahiptir. Yeterli sermayeye sahip bir kredi müşterisi, borçlarını geri ödeme yeteneğini kaybetmeden bir ya da daha fazla dönem zararına dayanabilir. Bankanın, borçlusunun yeterli sermayeye sahip olup olmadığından emin olması gerekir (Katırcıoğlu, 2006: 20).

Kapital, müşterinin finansal yönden değerini ifade eder ve genellikle net değer ile ölçülür. Burada net değer formülü;

$$\text{Net Değer} = \text{Toplam Varlıklar} - \text{Toplam Yükümlülükler}$$

Kapital, firmaya verilen kredilerin geri ödenmesinde ve zararların ortadan kaldırılmasında bir tampon görevini üstlenir. Diğer taraftan kapital, işletmenin daha etkin ve verimli çalışmasını ve faaliyetleri için gerekli nakit akışını gerçekleştirmesini sağlayacak olan işletme varlıklarını oluşturur. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, kredi talebinde bulunan firmada varlık analizinin devreye sokulması gerekmektedir.

Varlık analizi, firmanın ve varsa kredi teminatı olarak kefalet verenlerin mal varlıklarının (taşınır, taşınmaz varlıklar ve işletme kapsamındaki makinalar vb.) piyasa değerinin tespiti yoluyla hesaplanacak net değer, kredi değerlendirme sürecinde önemli bir yer tutar. Burada net değer formülü;

$$\text{Net Değer} = \text{Aktiflerin Piyasa Değeri} + \text{Teminata Kefalet Verenlerin Kişisel Varlıkları} - \text{Firma ve Kefillere Ait Borçlar Toplamı}$$

Kredi değerlendirme sürecinde, tüm bu varlıkların detaylı ekspertizlerinin yapılması en doğru sonuçları verecektir. Ancak detaylı ekspertizlerin yapılmadığı hallerde, tüm varlıkların emsal değerleri üzerinden, yaklaşık değerinin hesaplanması da analist için önemlidir (Öker, 2007: 85).

Teminat

Teminat, kredi müşterisinin krediyi ödememesi durumunda, bankanın zarara uğramasını engelleyecek aktiflerin müşteri tarafından bankaya sunulmasıdır. Teminat kredi riskini azaltan unsurlar arasında yer almaktadır. Risk derecesi yükseldikçe, teminat gereksinimi de artmaktadır.

Kredinin geri ödenmemesi durumunda bankanın toplam alacağı konusunda genellikle ipotek kullanılmaktadır. İpoteğe konu olan varlıklar, firmaya ya da firma sahip ya da yöneticilerine ait olabilir. Ancak, firma başarısından doğrudan etkilenebilecek taşınmazların seçilmesi dezavantaj yaratacağından, firma faaliyetleri ile ilgisi olmayan varlıkların teminat kapsamına alınması yararlı olacaktır (Tunay, 2005: 292).

Koşullar

Kredilendirme sırasında dikkate alınması gereken bu unsur, müşterilerin dışında gelişir ve satışların düşmesi gibi beklenmedik etkileri olabilir. Bu sebeple, ekonomik koşullar, kredi analistleri tarafından çok iyi incelenmeli ve olumsuz durumları işaret eden tüm uyarılar dikkate alınmalıdır.

Müşteriler, zaman zaman beklenmeyen ekonomik ve siyasi koşullarla karşılaşmaktadır. Kredi geri ödemesi, sadece karakter, kapasite ve teminata değil, ayrıca firma dışı unsurlara da dayanabilir. Kredi analisti, sektörlerin yapılarını, işsizliğe, satış azalışlarına ve faaliyet zararına neden olabilecek tüm olumsuz faktörleri belirleyen erken uyarıları dikkate almak zorundadır. Düşen satışlar ve gelir kaybının olumsuz baskısı altında, güçlü, hatta dürüst olan müşteriler dahi varlıklarını koruyabilmek için bankaya karşı olan sorumluluklarını yerine getiremeyebilir. Bu tür koşullar, kredilendirme sırasında dikkate alınması gereken faktörler arasında yer almaktadır (Öker, 2007: 86).

1.2.2. Kredi Risk Yönetiminin Amacı

Kredi riski yönetiminin temel amacı, aktif kalitesi ile bankanın hedefleri ve risk toleransları arasında bir uyum sağlanmasıdır. Bu amaç, kredilendirme süreci boyunca müşterilerin faaliyetleri hakkında yeterli bilgi sahibi olma, riskleri dikkatli bir şekilde değerlendirme, izleme ve teminatlar alarak riski azaltma gibi yöntemlerle gerçekleştirilebilir (Eliuz, 2009: 30).

Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetimi; risk yönetiminde kapsamlı bir risk yaklaşımının önemli unsurlarından biridir. Kredi risk yönetimin temel felsefesi “risk almamak değil aksine ölçülebilen kredi riskleri almak” şeklinde olmalıdır. Kredi risk ölçümünün ise; karar organlarının bireysel tercihlerine ve objektif kurallarına göre değil, kurumsal hale getirilmiş objektif ölçütlere göre sağlanmalıdır. Ölçülemeyen kredi riski, spekülâtif sonuçlar doğuracak ve gelişmiş yönetim tekniklerine uygun olmayacaktır. Kredi risk yönetiminin temel hedefi; Pazardaki rekabet gücünü arttıracak ve sorunlu kredilerin oluşumunda minimizasyon sağlayacak şekilde bir getiri optimizasyonu sağlamak olmalıdır (Göğebakan, 2004: 81).

1.2.3. Kredi Risk Yönetimi Süreci

Kredi risk yönetimi sürecinin temel unsurlarını şu şekilde tanımlayabiliriz:

- Üst yönetim tarafından onaylanmış kredi risk stratejileri ve politikaları,
- Kredi risk yönetiminin organizasyonel yapısı,
- Kredi risklerinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolü,
- Kredi riskine ilişkin uygun kontrollerin uygulanmasıdır.

1.2.3.1. Üst Yönetim Tarafından Onaylanmış Kredi Risk Stratejileri ve Politikaları

Basel II de tüm risk türlerinin temel yönetim prensibinde, bankanın yönetim kurulunca açık olarak belirlenmiş bir stratejisinin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Söz konusu strateji en geniş biçimde, bankanın kredi riskindeki tolerans ve yüklenilen kredi riskine karşı elde edilmesi beklenen kar seviyesini ortaya koyabilmelidir (Tuncer, 2006: 8).

Kredi politikası gelecekte kredi işlemlerindeki düzenlemeleri, genel stratejileri kapsar ve kredi taleplerinin değerlendirilmesi için genel çerçeve oluşturur.

Kredi riski politikaların oluşturulmasında ilk aşama üst yönetimin bu politikalara onay vermesiyle başlar. Riskten korunma politikaları yazılı olmalı ve uygun raporlama ve onay süreçlerini tanımlamak zorundadır. Kredi risk yönetim politikaları üst yönetim tarafından oluşturulur. Kredi risk yönetim politikalarının sadece oluşturulması yeterli değildir. Bu politikaların uygulanıp uygulanmadığının kontrol edilmesi ve piyasadaki gelişmelere göre düzeltilmesi gerekmektedir (Berk, 1999: 68).

Kredi riski politikalarının belirlenmesi aşağıdaki unsurlarla ilgilidir:

- Kabul edilen kredi taleplerinin karakteristik özellikleri,
- Kredi portföylerinin yapısı,
- Kredi risklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan metotlar,
- Uygulanması zorunlu limit yapıları,
- Kredi riski konusunda üst yönetime verilmesi gereken raporlama verileridir.

Yönetim kurulu bankanın kredi risk stratejisini ve risk seviyesini belirler. Üst yönetim risk yönetimine önem vermesi gerekmektedir. Bankaların uyguladığı kredi riski izleme politikaları, bulundurulması gereken ekonomik sermayenin tespiti açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kıt ve pahalı olan sermayenin risk değerlendirmesi yapılmış, performansı ve karlılığı yüksek alanlara aktarılması için banka politikalarının belirlenmesinde, risk politikalarının tespiti temel dayanak görevi görmektedir. Etkin risk politikalarının tespiti, alınacak risklerin fiyatlara en iyi şekilde yansıtılmasını sağlayacaktır. Söz konusu risk-getiri bazlı yaklaşımlar kriz dönemlerinde, fiyatlama konusunda katı standartlar getirmek suretiyle, kredi tahsis politikası aracı olarak da kullanılmaktadır (Efendioğlu, 2003: 103).

Geçmiş yıllarda finans kurumlarının, kredi tahsis limitlerinde etkin bir risk yönetimini dikkate almamaları, dünyanın pek çok ülkesinde bankacılık krizlerine sebep olmuştur. Bir organizasyon, risklerini kontrol etmek amacıyla denetlemek ve ayarlamak amacıyla karmaşık politika ve prosedürler oluşturabilir. Ama eğer güçlü bir kredi kültürüne sahip değilse gerçek anlamda risklerini kontrol edemez. Kredi kültürü ise; oluşması yıllar süren ve kredi işlemiyle ilgili çalışanların paylaştığı değerleri düşünce biçiminin ve davranış normlarının toplamıdır (Altman ve diğerleri, 1998: 24).

Kredi kültürünün sahip olacağı özellikler aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır:

- Gruba yeni başlayan herhangi bir kişi tüm grup tarafından kabul edilmelidir.
- İnsanlar karakter ve yeteneklerine dayalı olarak işe alınmalı ve insan becerileri teknik beceri kadar değerlendirilmelidir.

- Resmi olmayan ve birbirine bağı olan bilgisayar ağı karar vermede rehber olarak kullanılmalıdır.
- Geleneksel ve daha önceki değerler gelecekte oluşacak rehber için değerlendirilmelidir.
- Bankaların kredi risk ve stratejilerinin tümü üst yönetim tarafından onaylanmalıdır ve kredi risk kültürü tüm kuruma yerleştirilmelidir.

Eğer bir kredi kültürü gerçekten organizasyonun tüm birimleri tarafından özümsemişse o zaman, çeşitli politika ve prosedürlerin anlaşılması daha kolay olacaktır. Kredi kültürünü sürdürmek zor olabilir, özellikle dünya çapında hizmet veren bankalar bu konuda dezavantajlı konumdadır (Berk, 1999: 68).

1.2.3.2. Kredi Risk Yönetiminin Organizasyonel Yapısı

Günümüzün globalleşen finans dünyası, ekonomik koşullardaki farklılıklar ve krizler, rekabet şartları, Bilişim teknolojisindeki gelişmeler, tüm kuruluşlarda iyi kurumsal yönetim ve dolayısıyla, etkin risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kurulmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle de risklerin yoğun ve gelişmiş olduğu bankacılık sektöründe, risk yönetimi ve iç denetim mekanizmalarının sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi ve üst düzey yönetime, hissedarlara güvence vermesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Aytekin ve Pişkinoglu, 2005: 36).

Risk yönetiminin organizasyonel yapısının oluşturulması esnasında yönetim kuruluna doğrudan bağı, bağımsız çalışan üst düzey risk komitesi; bu komiteye bağı banka risk komitesi ve buna bağı olarak, bankanın faaliyetlerinin yapısına uygun sayıda ve özellikte münferit risk yönetimi komiteleri tesis edilir.

Yabancı banka şubelerinde üst düzey risk komitesinin fonksiyonları da banka risk komitesi tarafından yerine getirilebilir. Risk yönetimi grubu, organizasyon ve görev yapısı bakımından merkezi veya merkezi olmayan bir yapıda kurulabilir. Üst düzey risk komitesi, bankanın izleyeceği risk yönetim stratejilerinin, politikalarının hazırlanmasından, yönetim kurulunun onayına sunulmasından ve uygulamaların izlenmesinden sorumlu tutulur, risklerin tespit edilmesi, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için gerekli yöntemlerin ve uygulamaların geliştirilmesini sağlamakla

yükümlüdür ve risk yönetim grubunu, banka yönetim kuruluna karşı temsil eder (BDDK, 2005a: 17).

İç Kontrol Sistemi: Bankanın tüm faaliyetlerinin, belirlenen politika, yöntem, uygulama talimatları ve limitlere uygun olarak, yönetim kademelerince yürütülmesini sağlamak için, iç kontrol elemanları tarafından yerine getirilen, bir sistem içinde izlemeyi, bağımsız değerlendirmeyi, yönetim kademelerine aynı anda rapor etmeyi içeren finansal, operasyonel ve diğer kontrol sistemlerinin tümünü içerir.

Teftiş Sistemi: Bankanın günlük faaliyetlerinden bağımsız, yönetimin ihtiyaçları ve bankanın yapısına göre finansal faaliyet ve uygunluk denetimleri şeklinde, iç kontrol fonksiyonları kapsamında bağımsız bir şekilde, müfettişlerce gerçekleştirilen, iç kontrol sistemi ile risk yönetim sisteminin işleyişi başta olmak üzere bankanın tüm faaliyetlerini ve birimlerini kapsayan, değerlendirmelerde bulunur (BDDK, 2005a: 1).

İç denetim sisteminde yer alan birimler risk yönetiminden sorumlu Yönetim Kurulu Üyesine bağlı olarak görev yaparlar. Teftiş Kurulu'nun fonksiyonel olarak Genel Müdür'e bağlanması mümkün olmakla birlikte, bu birimin risk yönetiminden sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi'ne bağlı olması tercih edilmelidir. Söz konusu Yönetim Kurulu Üyesi Teftiş Kurulu'nun, İç Kontrol Merkezi'nin ve Risk Yönetimi Grubunun ilişkilerinin koordinasyonunu gözleyerek, Yönetim Kurulu'na bilgi akışını sağlar (Temel, 2006: 101).

İç Kontrol Merkezi'nde görev alan elemanlar, bu merkezin elemanları olarak İç Kontrol Merkezi Başkanı'na bağlı olmakla birlikte, bankaların tüm birimlerinde tam zamanlı olarak görev yaparlar. Ayrıca büyük şubelerde de iç kontrol elemanlarının görev alması; iç kontrol elemanı bulunmayan şubelerin de merkezi olarak iç kontrol sürecine dahil edilmeleri gerekmektedir. Ayrıca, risk yönetiminden sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi başkanlığında oluşturulan Üst Düzey Risk Komitesi, Banka Risk Komitesi Başkanı, bankanın Aktif Pasif Komitesi Başkanı, Kredi Komitesi Başkanı ve konsolidasyona tabi iştiraklerin Üst Düzey Risk Komitesi Başkanlarının katılımıyla izleyeceği risk yönetimi stratejilerini ve politikalarını hazırlayarak, Yönetim Kurulu'nun onayına sunar ve uygulamaları izler (Efendioğlu, 2003: 105).

Üst Düzey Risk Komitesi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren, münferit risk komitelerinin başkanlarından oluşan Banka Risk Komitesi ise risk politika ve kontrollerinin uygulanmasından sorumludur. Münferit risk komiteleri ise merkezi veya merkezi olmayan bir şekilde yapılandırılabilir. Münferit risk komiteleri piyasa, kredi ve operasyonel riskin tanımlanması, belirlenmesi, değerlendirilmesi ve ölçülmesi görevlerini bilfiil yerine getiren organlar olacaklardır.

Basel II standartlarına göre Yönetim Kurulu'nun, bankanın faaliyetlerini yönlendirecek stratejileri belirlemesi ve risk yönetimine ilişkin kurumsal değerlerin oluşturulmasını sağlaması gerekmektedir. Ayrıca Yönetim Kurulu, Üst Yönetim tarafından ilgili politikaların uygulanmasını izlemek ve risk yönetimi sistemlerinin kalitesini ve güvenilirliğini bozacak uygulamaların engellenmesini sağlamakla yükümlüdür (Aytekin ve Pişkinöğlü, 2005: 39).

Üst Yönetim'in sorumluluk alanları ve yetkileri Yönetim Kurulu tarafından açıkça tanımlanır, bunun yanı sıra Yönetim Kurulu kendi sorumluluklarını ve yetki alanlarını da belirler. Basel Komitesi özellikle, Yönetim Kurulu'na son derece önemli bu görevlerin verilmesi sebebiyle kurul üyelerinin söz konusu sorumlulukları yerine getirebilecek özelliklere sahip olmaları gerektiğini önemle vurgulamaktadır. Ayrıca üyeler üstlendikleri rollerin önemini farkında olmalı ve Üst Yönetim'in ya da banka dışı kişi yada kurumların etkisinde kalmamalıdır (Göğebakan, 2004: 92).

Uluslararası risk yönetimi uygulamalarında, Yönetim Kurulu çeşitli alt komiteler ile faaliyet göstermektedir. Bu komiteler genellikle; kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, likidite riski ve diğer risklerin yönetimine ilişkin faaliyetleri izleyen ve değerlendiren bir "Risk Yönetimi Komitesi", bankanın iç ve dış denetçilerinin faaliyetlerinin izlenmesi, bunların atanması ve çıkarılması, denetim kapsamının ve sıklığının belirlenmesi, hazırlanan denetim raporların değerlendirilmesi, Üst Yönetim'in denetim sonuçları doğrultusunda gerekli önlemleri almasının sağlanmasından sorumlu bir "Denetim Komitesi", Üst Yönetim ve diğer önemli pozisyonlardaki personelin ücret ve tazminatlarının bankanın kurumsal kültürü, hedefleri, stratejileri ve kontrol kültürü doğrultusunda belirlenmesinden sorumlu bir "Ücret ve Tazminatlar Komitesi" Yönetim Kurulu'nun etkinliğinin değerlendirilmesinden ve üyelerin yenilenmesinden ve değiştirilmesinden sorumlu bir "Görevlendirme Komitesi" olarak karşımıza çıkmaktadır

ve yönetim kurullarının banka yönetiminde çok daha aktif olarak rol oynamalarını sağlayacaktır (Temel, 2006: 103).

Zamanla her bankanın kendi misyon, vizyon ve stratejilerine, organizasyon yönetim kültürüne uygun risk yönetimi organizasyon yapısını belirlemesiyle, risk yönetimi fonksiyonları kurum bazında farklılaşacak ve uluslararası standartlar ve dünyadaki en iyi uygulamalar ile paralellik gösterecektir.

Risk yönetimi organizasyon yapısının belirlenmesinde en önemli unsur icra denetimin birbirinden ayrı ve bağımsız olarak çalışması, strateji ve politikaların bankanın en üst organı olan Yönetim Kurulu liderliğinde belirlenerek, Üst Yönetim tarafından uygulanması prensibinin sağlanmasıdır. Bir kredi departmanı ve kredi komitesi risk yönetim yapısı içerisinde faaliyet gösterirken mevcut tüm organizasyon çapında kabul görmüş risk politikalarını göz önüne almak zorundadır. Bu yapı her bir kredinin değerlendirilmesi ve portföy riskinin yönetilebilmesi için değişik beceri ve işlemlerin gerekli olduğunu baştan kabul eder. Bu model aşağıdakileri sağlar;

- Organizasyonun genel risk pozisyonunun ölçülebilmesi için risklerin toplanması,
- Risk yönetimi politikaların ışığında, alınan her krediyle ilgili kararın organizasyonunun temel stratejik kararlarıyla uyum içerisinde olmasını,
- Piyasa ve kredi risklerinden dolayı ortaya çıkan, beklenen ve potansiyel kayıpların ölçülebilmesi için özel birimlerin atanması ve bu birimlerin elde ettiği verilerin merkezi bir veritabanında incelenmesi,
- Kredi risk enformasyonunun performans ölçümü ve sermaye ayrılması amaçlı kullanılması (Temel, 2006: 104).

Kredi risklerini diğer risklerle entegre edilmiş bir bütün olarak ele alan, risklerin merkezi bir risk birimi tarafından incelendiği ve her risk kategorisi için sorumlulukların net bir şekilde belirtildiği bir organizasyon yapısı bugün için bankacılık endüstrisinde en iyi uygulama olarak kabul edilmektedir. Risk organizasyonu yapısında kredi işlemleri şu şekilde yapılmaktadır:

Yönetim Komitesi:

- Organizasyon genelinde kredi risk seviyesini belirler.
- Risk limitleri çerçevesinde iş sahası kredi sermayesini onaylar.
- Stratejik planlama dahilinde kredi ödemelerine dahil olur.

Risk Yönetimi Grubu:

- Organizasyonun kredi portföyünü yapılandırır.
- Faaliyet alanındaki risk altındaki kredi sermayesini ve konsantrasyon limitlerini geliştirir.
- Düzenli olarak organizasyonunun tümünde ve iş sahası bazında risk altındaki sermayeyi limitler dahilinde kontrolünü yapar. Kredi risk metodolojisini ve raporlamasını onaylar.
- Kredi risk amaçlarını ve politikasını onaylar (BDDK, 2005a: 17).

Risk Yönetimi Fonksiyonu:

- Kredi risk ölçü metotları geliştirir ve raporlama yapar.
- Kredi risk amaç ve politikalarını belirler.
- İş sahası bazında risk altındaki sermayeyi ve yoğunlaşma limitleri belirler.
- Günlük olarak risk altındaki kredi risk sermayesini limitlere göre kontrolünü yapar.
- Değişik iş stratejilerinin kredi risklerini analiz eder.

Risk Yöneticileri:

- Risk yönetimi grubundan gelen kredi risk bilgilerini derler.
- Kredi risk politikalarının ve metotlarından iş sahalarında kullanılmasını sağlar.
- Risk yönetim fonksiyonuna kesin ve güncel kredi risk bilgisini sağlar.
- Günlük olarak kredi riskini limitler dahilinde kontrol eder.

Kredi Komitesi:

- Kredi risk departmanlarına limitlerin belirlenmesi ve uygulanması noktasında destek sağlar.
- Karşı tarafların limitlerini ve istisnai kredileri gözden geçirir ve onaylar.
- Limitlerin üzerine çıkan istisnai tutarların kontrolünü yapar.
- Büyük tutarlardaki işlemleri onaylar ve bazı hassas sayılabilecek kredileri gözden geçirir.
- Yeni açılan ve yenilenen kredileri analiz eder ve onaylar (BDDK, 2005a: 18).

Kredi Departmanı:

- Günlük olarak kredi tutarlarını karşı tarafın limitleri ile kontrol eder.
- Tek tek karşı taraf limitlerini belirler, karşı tarafın kredibilitesini ve hassas sayılabilecek kredilerin kontrolünü yapar.
- Ölçüm metotlarını belirlemek amacıyla Risk Yönetimi fonksiyonu ile birlikte çalışır.
- Derecelendirme danışmanlık servisleri ve finansal inceleme gibi kredilerle ilgili diğer iş bölümlerine rehberlik eder.

1.2.3.3. Kredi Risklerinin Tanımlanması, Ölçülmesi, İzlenmesi, Kontrolü

Bankaların, portföylerinden kaynaklanan çeşitli kredi risklerinin süreklilik içinde yönetimine yönelik bir sistemleri olmalıdır. Yeterli karşılık ve rezervlerin belirlenmesini de içermek üzere, bireysel kredilerin izlenmesine yönelik bir sistem hazırlanmalıdır. Bankalar kredi riskinin yönetiminde kurum içi rating sistemlerini geliştirmeli ve kullanmalıdırlar. Rating sistemi, bankanın faaliyetlerinin yapısı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile uyumlu olmalıdır. Hem bilanço hem de bilanço dışı faaliyetlerdeki kredi riskinin ölçümüne yönelik bilgi erişim sistemleri ve analitik tekniklere sahip olunmalıdır. Bilgi erişim sistemleri, bankanın kredi portföy kompozisyonu ve risk yoğunlaşmalarının tespitine yönelik yeterli bilgiyi temin etmelidir. Bankalarda, kredi portföyünün niteliğini ve kompozisyonunu izleme

sistemlerine yer verilmelidir. Bireysel krediler ve kredi portföyleri değerlendirilirken, ekonomik koşullarda ortaya çıkabilecek olası değişimlerin dikkate alınması gerekmektedir (Gürkan, 2006: 145).

Kredi riski ölçümü konusu Basel II Kriterleri'nin yer aldığı ikinci bölümde detaylı olarak açıklanacak olduğu için burada kısaca değinip geçmiş olmayı yeterli bulunmuştur.

1.2.3.4. Kredi Riskine İlişkin Uygun Kontrolünün Yapılması

Kredi riskine ilişkin uygun kontrolünün yapılması konusundaki prensipleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

- Bankalar kredilerin incelenmesine yönelik bağımsız ve aralıksız bir sistem kurmalı ve söz konusu incelemelerin sonuçları doğrudan banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime iletilmelidir.

Banka faaliyetleri ile kredi verme yetkisine sahip olduğundan, bir bankanın çeşitli portföylerinin etkin olarak yönetilmesi için etkin bir inceleme ve raporlama sistemine sahip olması gereklidir. Bu sistem kredi portföyünün durumunun ve hesap uzmanlarının performanslarının değerlendirilebilmesi için banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetime yeterli bilgiyi sağlayacaktır (Aksel, 2002: 6).

- Bankalar kredi verme fonksiyonlarının uygun biçimde yönetilmesini ve maruz kalabilecekleri kredi risklerinin ihtiyati standartlar ve kurum içi limitlere uygun seviyelerde tutulmasını sağlamalıdır.

Kredi risk yönetiminin amacı yönetim kurulu ve üst düzey yönetimce oluşturulan parametreler içinde bankanın maruz kalacağı kredi riskini yönetmektir. İç kontrollerin oluşturulması ve uygulanması, limitlerin ve diğer esasların uygulanması maruz kalınacak kredi riskini bir banka için makul olan seviyede tutulmasını sağlar. Böyle bir sistem banka yönetimine, oluşturulan kredi politikalarına uygun hareket edilip edilmediğinin izlenmesini sağlar (Gürkan, 2006: 148).

Limit sistemi banka yönetimin belli seviyeleri aşan krediler için erken uyarının yapılmasını sağlar. Uygun limit sistemi yönetimce kredi risk kontrolünün ve risklerin ve

avantajların müzakeresinin yapılmasına ve belirlenmiş kredi riski toleranslarını aşan risklerin izlenmesine olanak verir.

- Bankaların problemlı kredilerin yönetimine ilişkin bir sistemleri olmalıdır.

Sistematiğ kredi inceleme fonksiyonunun oluşturulmasının bir nedeni de verimsizleşen kredilerin ya da problemlı kredilerin tespit edilebilmesidir. Kredi niteliğindeki bozulmanın, gerekli düzeltici önlemlerin alınabilmesi için, zaman kaybetmeden tespit edilmesi gereklidir. Bir bankanın problemlı kredilerin yönetimine yönelik açıkça tanımlanmış politikaları olmalıdır. Bankaların problemlı kredilerin yönetimine ilişkin uyguladıkları yöntemler ve organizasyon yapıları farklılık gösterir. Problemlı kredilere ilişkin sorumluluk ve yetkiler kredinin yapısı ve büyüklüğü ile problemin nedeni dikkate alınarak atanmalı, bankanın fonksiyonel işleyişinden sorumlu birime, konuyla ilgili uzman bir birime ya da her iki birime birden verilebilir (Temel, 2006: 108).

Bankaların dışında Ülkelerin denetim otoriteleri de gerekli kontrolleri yapmalıdır. Bunları da şu şekilde açıklayabiliriz:

- Gözetim ve denetim otoritesi risk yönetimine genel yaklaşımın bir unsuru olarak bankalarda kredi risklerinin tanınması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolüne yönelik etkin bir sistemin olmasını öngörmelidir. Gözetim ve denetim otoritesi bir bankanın kredi verme işlevi ve portföylerinin aralıksız yönetimine ilişkin politika, strateji, prosedür ve uygulamalarının bağımsız olarak değerlendirmesini yapmalıdır. Ayrıca, bankaların bireysel müşterileri ya da bağlantılı taraflardan oluşan gruplar dolayısıyla maruz kalabilecekleri riskleri sınırlandırmak amacıyla ihtiyati limitleri oluşturmalıdır.

Etkin kredi risk yönetimi sisteminden banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetim sorumlu olmakla beraber gözetim ve denetim otoritesi aralıksız denetim faaliyetlerinin bir parçası olarak her bankanın kredi riski ölçüm, kontrol ve izleme sistemlerini değerlendirmelidir. Gözetim ve denetim otoritesince yapılacak değerlendirme sürecinde çeşitli ölçüm araç ve yöntemlerinin (bankanın uyguladığı dahili risk ratingleri, kredi risk modelleri) de değerlendirilmesi yapılmalıdır. Ayrıca, banka yönetim kurulunca kredi risk yönetimi işlevinin etkin olarak gözlemlendiğinden, risk pozisyonlarının yönetimce

izlendiğinden, banka politikalarının uygunluğundan ve bunlara uygun hareket edildiğinden emin olmalıdır (Efendioğlu, 2003: 109).

Kredi risk yönetim sistemlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi için gözetim ve denetim otoritesi çeşitli yaklaşımlarda bulunabilir. Söz konusu değerlendirmenin temel unsuru bankanın etkin aktif değerlendirme prosedürleri kullanıp kullanmadığının belirlenmesidir.

Genel olarak gözetim ve denetim otoritesi ya da bağımsız denetçiler bireysel kredilere ait bir örnek üzerinde inceleme yaparlar. Bu incelemelerde gözetim ve denetim otoritesince yapılan analizle bankanın yapmış olduğu analiz tutarlı ise bankanın tüm portföyünün ve yasal karşılık ve rezervlere uygunluğun değerlendirilmesinde bankanın yapmış olduğu analizlere daha fazla itibar gösterilebilir. Gözetim ve denetim otoritesi ya da bağımsız denetçiler bankanın dahili risk derecelendirme veya kredi risk modelleri kullanılan değerlendirme işlevini de takdir etmelidir (BDDK, 2005a: 19).

Kredi risk yönetim sisteminin değerlendirilmesinin ardından, gözetim ve denetim otoritesi sistemde tespit edilen zayıflıklar, kredi portföyündeki aşırı yoğunlaşma, problemlili kredilerin sınıflandırılması, ilave karşılıkların belirlenmesi ve faizlerdeki yükselmenin ödemelerde yol açacağı gecikmelerin banka karlılığına etkisi gibi konulara banka yönetiminin dikkatini çekmelidir. Bu gibi durumlarda kredi risk yönetim sistemin bankanın kredi risk profiline uygun etkinlikte mi olduğu yoksa yetersiz mi kaldığı belirlenmelidir. Gözetim ve denetim otoritesi bankanın kredi risk yönetim sisteminin iyileştirilmesine yönelik gerekli önlemleri almasını sağlamalıdır (Aksel, 2002: 24).

Sonuç olarak bankalar, belirlenen kredi limitlerinin düzenli bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi ve yeni limitler tesis edilmesi, senaryo analizleri ve saptanmış bulunan kredi limitleri dikkate alınarak, maruz kalınan kredi risk tutarlarının gözlemlenmesi faaliyetlerini gerçekleştirmelidir (Temel, 2006: 110).

1.2.4. Kredi Riski Ölçümünde Kullanılan Temel Kavramlar

Kredi riskinin ölçümünde kullanılan temel kavramlar şunlardır:

- Temerrüt,
- Geri kurtarma,

- Rating derece kaymaları, geçişmeleri,
- Riske göre ayarlanmış performans ölçümü,
- Riske göre sermaye.

1.2.4.1. Temerrüt

Temerrüt, banka tarafından borçlunun banka grubuna olan borcunu rehnin paraya çevrilmesi gibi yollara başvurmaksızın tümüyle ödemeyeceğini değerlendirdiği veya borçlunun yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmeyi 90 günden fazla geciktirdiği durumu ifade eder. Böyle bir uygulamanın ülkenin koşullarına uygun düşeceğine karar vermeleri durumunda denetim otoriteleri, perakende krediler ve merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurumlarına kullanılan krediler için yükümlülüğün türüne göre azami 180 gün olmak üzere temerrüt süreleri için farklılaştırmaya gidebileceklerdir. Ulusal piyasa koşullarına göre aynı konunun, bankaların kurumsal kredileri için de geçerli olmasının uygun olacağına karar verilmesi durumunda, bu sadece 5 yıllık bir geçiş süreci boyunca geçerli olabilecektir.

Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında aşağıdaki iki tanım yapılmaktadır: (Yetim ve Balcı, 2005: 128)

Kredi Değerliliğinin Zayıflaması: Kredi değerliliğinin zayıflaması; borçlunun, varlıklarının yükümlülüklerini vadesinde ve tam olarak karşılama yetersiz hale gelmesi, finansal kaldıraç oranının banka tarafından kredi değerlendirilmesinde kullanılan standart kriterlere göre kabul edilebilir seviyede olmaması, borç ödeme gücünden önemli ölçüde yoksun hale gelmesi, işletme sermayesinin ve/veya özkaynaklarının kredinin tahsil kabiliyetini zaafa uğratacak ölçüde yetersiz kalması durumlarından herhangi birinin varlığıdır (Aksel, 2002: 26).

Kredinin Zafiyete Uğraması: Kredinin zafiyete uğraması; yapılan değerlendirmelerde mevcut şartlar ve olayların esas alınması kaydıyla, kredi sözleşmesinde yer alan bağlayıcı şartlar çerçevesinde vadesi gelen kredi tutarının banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağının anlaşılması durumunu ifade etmektedir.

Basel II'de ise, temerrüt şu iki durumdan en az birinin gerçekleşmesi durumunda söz konusu olmaktadır:

- Borçlunun, banka grubuna olan borcunu rehnin paraya çevrilmesi gibi yollara başvurmaksızın ödemesi muhtemel değildir.
- Borçlu, bankaya karşı yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmede 90 günden fazla gecikmiştir.

Ancak perakende alacaklar (Gerçek kişilere kullanılan kredilerin yanı sıra, cirosu 50 milyon Euro'nun altında, bir bankacılık grubundan kullandığı kredi miktarı ise 1 milyon Euro'nun altında olan KOBİ'lere verilen krediler, perakende alacaklar içerisinde sınıflandırılmaktadır) söz konusu olduğunda, herhangi bir alacağın temerrüde düşmesi, banka grubunun borçludan olan diğer alacaklarının da temerrüde uğramış sayılmasını gerektirmeyebilecektir. Buna göre, perakende alacaklar için temerrüt hali, borçlular açısından değil de alacak bazlı olarak tanımlanabilecektir. (Yetim ve Balcı, 2005: 130)

Borçlunun yükümlülüklerini yerine getirmesinin mümkün olmayacağını göstergeleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- Banka, krediye faiz tahakkuk ettirmemektedir.
- Banka, kredinin verilmesinden sonra borçlunun kredi değerliliğindeki bozulmadan dolayı kredi için değer düşüş karşılığı, yani özel karşılık ayırmış veya kredi doğrudan aktiflerden silinmiş ve zarar yazılmıştır.
- Banka, önemli düzeyde kayba maruz kalmak suretiyle krediyi satmış veya devretmiştir.
- Banka, kredinin zorunlu yeniden yapılandırılmasını kabul etmiştir. Bu da, borçlunun anapara, faiz, komisyon ödemesi ve diğer masrafları gibi önemli bir finansal yükümlülükten banka tarafından vazgeçilmesi veya ertelenmesiyle sonuçlanmıştır.
- Banka, borçlunun ticari iflasını hukuksal olarak talep etmiş veya borçlunun banka grubuna karşı tüm kredi yükümlülüklerine karşılık benzeri bir önleme başvurmuştur.

- Borçlu, ticari iflasını istemiş veya iflas kanunlarının sağladığı koruma altında çalışmaktadır. Böylece banka grubuna karşı kredi yükümlülüğünün geri ödemeleri yapılmamakta veya geciktirilmektedir.

Temerrüt süresinin, hem kurumsal alacaklar hem de perakende alacaklar ile merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurumlarından olan alacaklar için 90 gün olarak kabul edilip edilmeyeceği, uygulamada standardizasyon sağlanması ve haksız rekabetin engellenmesi açısından da önem arz etmektedir (Öker, 2007: 168).

Burada Temerrüt başlığı altında Beklenen Kayıp ve Beklenmeyen Kayıp konuları ele alınacaktır.

1.2.4.1.1. Beklenen Kayıp

Beklenen kayıp, kredi portföyü veya verilen tek bir kredi için, gerçekleşmesi muhtemel ortalama zarar tutarı olarak ifade edilmektedir. Geçmiş verilere bakılmak suretiyle kredi riski modelleri vasıtasıyla senelik olarak hesaplanan tahmini kayıp dağılımının ortalaması olarak da tanımlanabilir. Beklenen kayıpların belirlenmesi, hesaplanması ve yönetilmesi; kredi riski yönetimi sürecinin temel aşamaları arasında yer almaktadır. Bu kayıp, kredi işleminde kaçınılmaz olarak, bir nevi yapılan işin doğasında var olan riskten kaynaklanmaktadır. Bu riskin bankalar tarafından genel olarak tahmin edilebilmesinden dolayı aslında kredi fiyatına yansıtılmakta veya karşılığında rezerv ayrılmakta ve banka açısından önemli bir zarar unsuru oluşturmamaktadır (Aksel, 2002: 6).

Kredi kayıplarının fiyatlanmasında ve dağılımının elde edilmesinde, sadece temerrüdü dikkate alan temerrüt tabanlı yaklaşım ve kredi kalitesindeki değişimleri de dikkate alan net bugünkü değer yaklaşımı olmak üzere iki temel yaklaşım kullanılmaktadır. Temerrüt tabanlı yaklaşımda beklenen kayıpların hesaplanabilmesi için temerrüt olasılığına ek olarak iki risk ölçüsünün daha bilinmesi gerekmektedir. Bunlar; temerrüt anında riske maruz kredi tutarı (Exposure at Default- EAD) ve temerrüt halinde kayıp (Loss Given Default- LGD) oranıdır (Epikman, 2001: 4).

Temerrüt halinde kayıp, temerrüde düşmüş kredilerde teminatlar nakde dönüştürüldükten sonra tahsil edilemeyen tutardır. Bankanın ekonomik anlamda kaybı sadece tahsil edilemeyen nominal tutar değil söz konusu takip sürecinde harcanan tüm

masraflar ile paranın zaman maliyetini de içermektedir. Örneğin, 2 Milyon \$'lık toplam borcun, ödemesi kalan 1 milyon \$'lık kısmının risk altında olduğunu ifade etmektedir. (Eliuz, 2009: 21).

Temerrüt halinde kayıp oranı ise, kredi müşterisinin temerrüde düşmesi durumunda bankanın karşılaşacağı kayıp miktarının, toplam temerrüde düşen kısma oranı veya kredi bakiyesinin banka tarafından hangi oranda tahsil edilemediğinin bir göstergesi şeklinde ifade edilir. Örneğin, teminatların paraya çevrilmesi gibi yollara başvurulduğunda 2 milyon \$'lık kredinin ödemesi kalan 1 milyon \$'lık kısmının 700.000 \$'ının tahsil edilmesi bekleniyorsa LGD, %30 olacaktır. LGD, borçlunun temerrüde düşmesi halinde, maruz kalınabilecek en yüksek zarar oranını gösterir. Temerrüt anındaki kayıp (Loss In the Event of Default - LIED) veya kayıp şiddeti (Loss Severity) şeklinde de tanımlanmaktadır. LGD' nin tersi (1-LGD), geri kurtarma oranını ifade eder. Müşterinin kredi derecesindeki düşüşler, kredinin vadesinin uzaması veya alınan teminatların kalitesindeki düşüşler temerrüt halinde kayıp oranını arttırmaktadır. LGD, ayrıca kredi fiyatlamasıyla beklenen kaybın telafi edilmesi için risksiz faiz oranı ile kredi faizi arasında farkı ifade eden kredi yayılma (CS) oranının ne olması gerektiğinin bulunmasında kullanılmaktadır. (CS = PD × LGD) Bankalar geçmiş dönem istatistiklerinden yola çıkarak, müşterilerinin kredi derecelerine göre temerrüt halindeki kayıp oranlarını tahmin edebilmektedirler.

Beklenen kayıpların hesaplanması için gerekli olan yukarıdaki unsurları belirleyebilmek için öncelikli olarak temerrüt halini yani kredinin sorunlu hale geldiği zamanın tanımlanması gereklidir. Daha sonra aşağıdaki formül yardımıyla beklenen kayıplar hesaplanabilmektedir (Eliuz, 2009: 22).

$$\text{Beklenen Kayıp} = \text{Toplam Borç} \times \text{PD}(\%) \times \text{EAD}(\%) \times \text{LGD}(\%)$$

Rakamsal olarak ifade edildiğinde, örneğin EAD ile LGD oranı yukarıda belirtildiği gibi sırasıyla % 50 ve % 30 olarak bulunmuş ve PD=%10 ise, 2 Milyon \$ kredi için beklenen kayıp aşağıdaki gibi bulunacaktır. Bu durumda;

$$\text{Beklenen Kayıp} = 2.000.000 \$ \times 0,1 \times 0,5 \times 0,3 = 30.000 \$ \text{ olacaktır. Kredi riski zararlarını belirleyen temel unsur temerrüt halinde kayıptır. Buda temerrüt durumunun}$$

gerçekleşmesine bağlıdır. Buna göre kredi riski, temerrüt olasılığına bağlı olarak, temerrüt halindeki kayıp kadar olmaktadır (Mirza, 2006: 55).

1.2.4.1.2. Beklenmeyen Kayıp

Beklenmeyen kayıp, belirsizliğin bir sonucu olarak, ortalama (beklenen) kayıp değerinin etrafında oluşan dağılımdan dolayı, gerçekleşmesi olası kayıp miktarıdır. Yukarıda belirtildiği gibi beklenen kayıp, verilen kredilerde ortaya çıkması beklenen ortalama zarar tutarındır. Ancak zararın her zaman aynı ortalamalarda olması beklenmez, gerçekleşen kayıp miktarı beklenen kayıptan fazla olabileceği gibi az da olabilir. Bu durumda, beklenen kayıptaki dalgalanmalar beklenmeyen kaybı ortaya çıkarmaktadır. Beklenmeyen kayıp kısaca, beklenen kayıp ile gerçekleşen kayıp arasındaki olası sapma şeklinde ifade edilebilir. İstatistiksel olarak ise beklenmeyen kayıp; beklenen kaybın standart sapmasıdır. Yani beklenen kayıp etrafındaki değişkenliğin bir ölçüsüdür ve bankaların beklenen kredi kayıplarının da ötesinde karşılaşılabilecekleri kayıpların tahmin edilmesinde kullanılır (Epikman, 2001: 6).

Beklenmeyen kayıp, beklenen kaybı oluşturan unsurların, örneğin temerrüt tabanlı yaklaşımda EAD, PD ve LGD'nin değişkenliğinden ortaya çıkmaktadır. EAD ve LGD deterministik olarak kabul edilmekte ve beklenmeyen kaybın esas olarak temerrüt olasılığının değişkenliğinden kaynaklandığı kabul edilmektedir.

Bankalar beklenen zararlardan karşılık ayırmak suretiyle korunabilir ancak belirsizlik nedeniyle önlenemeyen ve hesabı da zor olan beklenmeyen kayıplardan korunmak için genellikle sermaye karşılığı ayırmak gerekmektedir. Beklenmeyen kayıplara ilişkin hesaplanan sermaye karşılığına "ekonomik sermaye" adı verilir. Bir başka ifadeyle ekonomik sermaye, ortalama kayıplardan sapmaların etkilerini gidermek için gerekli sermayeyi, yani belli bir güven aralığında elde edilebilecek maksimum olası kayıp ile beklenen kayıp arasındaki farkı ifade etmektedir. Belirlenen güven aralığında öngörülen istatistiksel katsayının, standart sapma ile çarpımı ile, belli bir elde tutma süresi için maksimum kayıp miktarı elde edilebilmektedir. Ancak kredilerden doğan kayıpların "normal dağılım" göstermediği bilinmektedir, bu yüzden bilenen istatistiksel katsayılar kullanılamamaktadır. Ayrıca kredi portföyüne ait beklenmeyen kayıpların bulunabilmesi için portföy standart sapmasını etkileyen, kredilere ait risk bileşenleri arasındaki korelasyonların da hesaplanması gereklidir. (Aksel, 2002: 2).

1.2.4.2. Geri Kurtarma

Geri kurtarma, kredinin borçlu tarafından ödenmemesi durumunda bankanın risk altındaki tutardan tahsil edebileceği veya geri alabileceği yüzdesel bir oranı ifade eder. Elde edilişinde, geri alma süreci içerisinde teminatların değeri ve varsa krediye konu malın değeri gibi kıymetler önem kazanmaktadır.

Geri kurtarma oranı temerrüt halinde kayıp (LGD) oranının tersini ifade etmektedir. (1- Geri Kurtarma Oranı = LGD) Geri kurtarma oranlarının beta dağılımı özellikleri gösterdiği kabul edilmektedir. Bu doğrultuda sektörlere ve derecelere göre farklı zamanlarda yapılan tahminlerin ortalamasından oluşmaktadırlar. Yapılan çalışmalar sonucunda geri kurtarma oranını belirleyici faktörler olarak; işlem türü (kredi, bono veya tahvil), büyüklük, faaliyet süresi (kıdem) ve itibar, teminat ve garantiler, endüstri ve sektör, makro ekonomik ortam sayılabilir (Aksel, 2002: 3).

1.2.4.3. Rating Kaymaları

Sorunlu krediler esas olarak temerrüt olasılığının yüksekliği derecesinde oluşmaktadır. Ancak tahmin edileceği gibi temerrüde düşme özellikle büyük ölçekli ve kıdemli firmalar dikkate alındığında tepeden inme bir şekilde olmamaktadır. Önce firmaların finansal yapısında kötüleşme görülmekte ve bunu firmanın kredi değerliliğindeki kötüleşme izlemektedir. Böyle bir durumda, temerrüde düşme olasılığı da artmaktadır. Bu nedenle birçok kredi riski modeli, kredi riski kaynağı olarak temerrüt olasılığı yanında özellikle büyük firmalar için kredi derecesi kayma olasılığını da dikkate almaktadır. Bu noktada şirketlerin kredi değerliliğindeki kayma olasılıklarını gösteren kayma matrisi derecelendirme kuruluşları tarafından oluşturulmaktadır. Bu matris, belli bir zaman aralığında mevcut firma derecesinin bir kötü veya bir iyi dereceye kayma olasılığını gösteren bir tablodur (Besis, 1998: 420).

Ayrıca bir derecenin yılsonu durumlarına ait olasılıklar ile diğer bir derecenin yılsonu durumlarına ait olasılıkların çarpımı sonucu, iki derecenin birleşik kayma olasılıkları elde edilebilmektedir. Ancak, bu durum dereceler arasındaki korelasyon ile ilgili herhangi bir bilgi içermemektedir. Yinede birçok model için kayma matrisleri tamamlayıcı olarak hayati önem taşımaktadır. Çünkü genel yaklaşım, derece

değişikliklerinin kredi değeri değişimleriyle bağlantılı olduğu şeklindedir (Epikman, 2001: 8).

Kredi kalitesindeki değişiklikler sabit getirili menkul kıymet yatırımcıları için direkt kâr veya zarar anlamı taşımaktadır. Bonolarda gerçekleşen bu gelişme ticari krediler ve kredi portföyü içinde aynen geçerli olacaktır. Kredi derecesi gerileyen bir şirketin riski artacak, bu artış da doğal olarak kredi fiyatına faiz farkı artışı olarak yansıtacaktır. Aynı firmaya kredi derecesi düşmeden önce kredi veren banka, kredi derecesi düştükten sonra kredi veren bankaya göre daha az bir faiz farkı ile aynı riski bilançosunda taşıyor olacaktır. Ayrıca her bir derece için belli bir oranda limit belirlenerek oluşturulan bir portföyde, bir kredinin mevcut derecesinin limiti dolu olan bir dereceye kayması nedeniyle, krediyi portföyden çıkartma sorununun oluşabileceği düşünülürse, derece kaymalarının banka açısından etkileri daha kolay anlaşılabilir. Bu nedenle net bugünkü değere dayalı kredi risk modellerinde kredi kalitesi değişimlerinin ölçülmesi büyük önem taşımaktadır. Bunlardan, derece kayma matrislerine bağlı temerrüt olasılığı bazlı modeller derece göçü modelleri olarak adlandırılmaktadır (Mirza, 2006: 53).

1.2.4.4. Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü

Kurumlar, tüm risklerine bir bütün olarak yaklaşmak ve bu risklerin ortaya çıkardığı sermaye gereksinimini belirlemek durumundadırlar. Kurumlar, söz konusu sermaye gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla, “Riske Göre Düzeltmiş Sermaye Getirisi-RAROC” gibi gelişmiş risk yönetimi tekniklerinin kullanımına yönelmektedirler. Bu gibi gelişmiş teknikler, piyasa ve kredi riskinin kapsamlı olarak değerlendirilmesi ve yönetilmesine olanak tanımaktadır (Kavvathas, 2004: 1).

RAROC süreci, kötü durum senaryosu hakim olarak aktif değeri değerlendirmekte olup, daha sonra potansiyel kayıpların neden olduğu sermaye azaltmaya eşit saymaktadır. RAROC’a göre beklenen kredi kayıpları gelirlerden düşülmüş ve beklenmeyen kayıplar riske göre düzeltilmiş (beklenen ve beklenmeyen kredi kayıpları da) sermayenin kredi riski unsurunu ifade etmektedir (Bolgün, 2002: 61).

Normal getiri fonksiyonları, yatırımlardaki risk etkenini göz önünde bulundurmamakta, RAROC ise, getirileri alınan risklerle ilişkilendirmektedir. RAROC, etkin bir risk ölçümüne ve bütünleştirmesine dayanmalıdır. RAROC’un kullanılmasıyla yapılan

performans değerlendirmesi süreci, fonksiyonel çevirimi tamamlayarak banka yönetimini tekrar stratejik planlama safhasına getirmektedir. Risk unsuruna göre düzeltilmiş sermaye verimliliği yaklaşımı, yararlı olsa da; sermayenin ürün, hizmet, piyasa ve işlemlere nasıl tahsis edilmesi gerektiği, konjoktürel değişmeler ve zaman bağlı olarak gözlemlenen faktörler ışığında istikrarlı sermaye tahsisi konusu tartışmaya açık konular olarak önemini korumaktadır (Öker, 2007: 177).

1.2.4.5. Riske Göre Sermaye

Basel II Uzlaşısı, Basel Komitesinin 1988'de kabul ettiği sermaye gereklerinin risk temeline dayandırılması yaklaşımını sürdürmektedir. Amaç, mevcut çerçevenin, değişen koşullara göre uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıkların dikkate alınarak gözden geçirilmesidir.

Yeni yaklaşımın üç dayanak noktası vardır. Bunlar:

- Asgari sermaye yeterliliği,
- Sermaye yeterliliğinin denetimi,
- Piyasa disiplini.

Asgari sermaye gerekliliği konusunda Komite, Basel Uzlaşısı'nın bazı bölümlerinde değişikliğe gitmiş, özellikle bankaların risk profilinin daha detaylı olarak tanımlanması gereği üzerinde durmuştur. Bu bağlamda yapılan bir önemli değişiklik de; riskin, faiz ve operasyon risklerini de kapsayacak biçimde daha geniş bir biçimde tanımlanmış olmasıdır (Beşinci, 2005: 6).

Sermaye yeterliliği çerçevesinin ikinci unsuru, sermaye yeterliliğinin denetimi sürecidir. Bu süreç, "gözetim ve denetim yetkesinin", bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetim yapmasını gerektirmektedir. Bundan beklenen ise, gözetim ve denetim yetkisinin, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilmesini sağlamaktır. Gözetim ve denetim yetkilileri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye bulundurmalarını talep edebileceklerdir. Bunun yanı sıra yeni çerçeve, banka yönetiminin bir iç sermaye değerlendirme süreci geliştirmesi ve bankanın risk profili ve çevresi ile doğru orantılı hedefler belirlenmesi

gerektiğine de işaret etmektedir. Bu içsel risk değerlendirme sürecinde, amaca ve kurallara uygunluğunu denetlemekten de yetkelerin sorumlu olması önerilmektedir (Beşinci, 2005: 7).

Konunun üçüncü unsuru piyasa disiplini. Bu başlık altında, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilebilmesi ele alınmaktadır. Böyle bir değerlendirmenin anlamlı olabilmesi için, bankaların gerekli bilgileri, zamanında açıklayacak saydamlıkta olmaları gerekmektedir. Bunun sağlanması ise düzenleyici yetkelerin sorumluluğunda olacaktır (Öker, 2007: 179).

Bu konu Basel II Kriterleri'nin yer aldığı ikinci bölümde detaylı olarak açıklanacak olduğu için burada kısaca değinip geçmiş olmayı yeterli bulunmuştur.

1.2.5. Kredi Risk Yönetimi Araçları

Kredi risk yönetimi araçları şöyle sıralanmaktadır:

- Kredi süreci
- Risk primi
- Derecelendirme
- Limitler
- Teminatlandırma işlemleri
- Netleştirme
- Erken uyarı
- Kredi türevleri

1.2.5.1. Kredi Süreci

Kredi sürecinin önemli noktaları şunlardır;

- Amaç kredinin sorunsuz geri dönmesi ise, kredi süreçlerinde firma mali analiz ya da derecelendirme sisteminin yeterli olması önem taşımaktadır.

- Bankalar kredi süreçlerinde, kredi yoğunlaşmasını önleyecek tedbirler almalıdırlar.
- Kredi teminatları konusunda süreçler yeterli, geçerli ve değeri doğru belirlenmiş teminatlar alınmasını içermeli, uygulama da buna uyulması sağlanmalıdır.
- Kredi kullandırımı sırasında yukarıda belirtilen güvenlik unsurları ihlal edilmeden müşteri ile tüm ilişkiler de dikkate alınarak maksimum gelir sağlamak hedeflenmelidir.
- İyi bir kredi yönetimine sahip bankalar, kredinin açılma aşamasında ve izlenmesinde en iyi kararları vererek karlarını arttıran ve kredi riskini azaltan bankalardır (Babuşcu, 2005: 72).

1.2.5.2. Risk Primi

Risk primlerinin belirlenmesinin amacı; risk sınıflandırmasına göre fiyatlama yapma ve bankanın plasmanlarının takibe düşmesini ve takibe düşen alacakların, bankanın finansal bünyesini etkilemesini önlemektir. Risk priminin belirlenmesinde üç aşamalı bir yol izlenebilir:

- Kredi portföyündeki olası riskler belirlenir.
- Gruplandırılmış kredileri kapsayan bir raporlama sistemi oluşturulur.
- Son aşamada ise risk yapıları belirlenmiş krediler fiyatlanır.

Firmaların kredi değerliliğini belirleyen faktörlerden yararlanılarak, kredi müşterisinin risk primi hesaplanır. En yüksek kredi değerliliğine sahip firmalar ilk sınıfta yer alacak şekilde diğer firmalar kredibilitelerine göre ilgili sınıflara yerleştirilir. Buna göre 4 sınıf oluşturulabilir.

İlk sınıfta risksiz firmalar, 2. sınıfta riski az firmalar, 3. sınıfta riskli firmalar 4. sınıfta ise yüksek risk düzeyinde olan firmalar yer alır. Firmaların sıralamadaki yeri sürekli değildir, sürekli izlenen firmaların temel faiz oranına eklenecek risk primi periyodik olarak değiştirilir. Riske dayalı prim uygulamaları dünya genelinde kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu sistemi ilk uygulayan ülkelerden olan ABD’de bankalar kredi notu ve sermaye yeterlilik oranları göz önünde bulundurularak belirlenen oranlar

üzerinden prim ödemektedirler. Böylece bankanın hem mevcut risk düzeyi hem de bu riski karşılayacak düzeyde sermayesi olup olmadığı kriterlerine göre prim belirlenmektedir. Bu yöntem özellikle mevduat sigorta sisteminin bankacılık sektöründe yarattığı haksız rekabeti belli ölçülerde azaltması nedeniyle tercih edilmeye başlanmıştır (Berk, 1999: 228).

1.2.5.3. Derecelendirme

Derecelendirme ilk olarak 19. yüzyılda ABD’de kullanılmaya başlanmıştır. O dönemde ekonomideki hızlı gelişme ve sanayileşme yabancı sermayeye olan ihtiyacı artırmıştır. Özellikle ülkenin demiryolları ile döşenmesi borçlanılarak finanse edilince, bu borçlanmadan kaynaklanan riskin tahmini, bilgiye ulaşmanın güçlüğünden dolayı zorlaşmıştır. Bu durum çok sayıda iflas ve dolandırıcılık olaylarının gerçekleşmesine neden olmuştur. Derecelendirme, bu tür tehlikelerden korunmak üzere borçlanmayı değerlendirerek, yatırımcının bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Kavcıoğlu, 2003: 24).

Derecelendirmeyi en basit anlamıyla, derecelendirme kavramı, özelliği olan bir borçlunun kredi değerliliğinin ölçülmesi ve gelecekte bu borçlunun ödeme yükümlülüklerini yerine getirip getirmeyeceğinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir. Diğer bir anlatımla derecelendirme, kredilere ilişkin katlanılacak riskin sayısal olarak ölçülmesi işlemidir (Berktaş, 2009: 75).

Gelişen piyasalar karşısında menkul kıymet arz edenlerin sermaye ihtiyaçlarının artması, zaman içinde gelişen piyasalarda daha az bilinen ve daha küçük kuruluşların da piyasaya girme taleplerinde ortaya çıkan artış, piyasaların genişlemesiyle birlikte hızlı ve kültürel bilgi gereksiniminin de ortaya çıkması, bütünleşen bir piyasada bir şirketin değerlendirilmesinin anında aktarılabilmesi için hızlı ve geniş kapsamlı göstergelere ihtiyaç duyulması derecelendirme işleminin öneminin giderek artmasına neden olmuştur.

Günümüzde finans sektöründe faaliyet gösteren birçok kuruluş uluslararası piyasalardan borçlanmak suretiyle finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadır. 90’lı yıllarda yaşanan banka kredi faizlerindeki istikrarsızlık, şirketler arası rekabet ve birleşmelerin artması, toptancı para ve sermaye piyasalarındaki gerek menkul kıymet ihracı gerekse diğer

yöntemlerle borçlananların sayısının artması ile birlikte yatırımcı yelpazesinin genişlemesi, kredi değerliliğine duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Derecelendirmeye duyulan ihtiyacın küreselleşen dünya ekonomisinde daha da önem kazanacağı açıktır (Özer, 2007: 3).

Derecelendirme, tüm şirketleri analiz etmeye yardımcı olan bir işlemdir. Derecelendirme sonucu elde edilen yoğunlaştırılmış bilgiler yatırımcıya aktarılmakta, günümüzde gittikçe yoğunlaşan ve artan işler karşısında zaman kısıtının önemi de göz önüne alındığında, değerlendirme ile ilgili bilgilere kısa sürede ulaşmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Derecelendirme işlemi güvenilirdir ve tarafsız bir yaklaşımla yapılır. Aksi takdirde elde edilen sonuçlar fazla bir değer ve inanırılık ifade etmeyecektir. Risk dereceleri bir ülkenin veya kuruluşun borç ödeme gücünü ve pazar payını kaybetme olasılığını yansıttığından derecelendirme firmaları derecelendirme işlemlerinde oldukça tutucu ve tarafsız davranır.

Derecelendirmenin tam ve gerçekçi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için karşılaştırmalı analiz yapılması gereklidir. Bu şekilde derecelendirme işleminde homojenliğin sağlanmasına imkân tanınacak; bu ise sektörde karışıklığın doğmasını engelleyecektir (Özer, 2007: 6).

Basel II İlkeleri sonrasında derecelendirme kavramı önem kazanmıştır. Yüksek derecelendirme notu alabilmek için firmaların finansal yapılarının güçlü olması gerekmektedir. Ancak Türkiye'deki kayıt dışı sorunu göz önünde bulundurulduğunda öncelikli olarak finansal raporlama sürecinin şeffaflığının sağlanması gerekmektedir (Gürel, 2009: 1).

Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri, istatistik tabanlı sistemler ve yargısal sistemler olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Derecelendirme sistemlerinin İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında kullanılmasında ortaya çıkan önemli problemlerden birisi sağlıklı ve yeterli tarihsel uzunlukta verilerin elde edilememesidir.

Tarihsel verilerin hangi aralığı kapsayacağı bankaların kredi portföylerine ve İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarının hangisinin kullanılacağına bağlıdır. Bu süre 2 ile 7 yıl arasında değişmektedir. Basel II Uygulaması'nın her ne kadarda 1 Ocak 2008'de başlayacağı söylene de hala hazırlık aşamasında olması Kobilere için veri tabanını

oluşturmaya yönelik bu süreyi daha uzatmaktadır. Nitekim İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım(İDD) 2009 yılı başı için uygulanması planlanmakta idi. Ama son zamanlardaki olumsuz gelişmeler ve dünyadaki küresel kriz bu uygulamayı ileriki bir tarihe erteletmiştir (Berktaş, 2009: 75).

1.2.5.4. Limitler

Risk yoğunlaşması; bir bankanın belirli bir risk veya grubundaki varlığının, faaliyetlerini tehdit etme potansiyeline ulaşan yoğunlaşmaları ifade etmektedir. Risk yoğunlaşması, bankanın varlık, yükümlülük veya bilanço dışı kalemlerinde görülebilmektedir. Bankaların yoğunlaşma riskine karşı aldıkları önlem, limit uygulaması yapmaktır (Giese, 2003: 79).

Limit oluşturma, banka faaliyetleri ile ilgili riskleri engellemek için gereklidir. Önceden tanımlanmış yasal sermaye yanında riskleri soğurmayı sağlar. Riskler, miktar olarak sınırlandırılarak yoğunlaşma önlenir. Birçok ülkede uygulanmakta olan büyük risk limitleri genellikle kredi açan bankanın sermayesi ile ilişkilendirilerek ifade edilmektedir. Uygulamada makul bir standartlaşmanın sağlanması, söz konusu limitlerin Basel'in düzenlemesinde tanımlanan toplam sermaye tabanına ilişkilendirilmesi anlamına gelmektedir. Böylelikle, otomatik olarak mevcut limitlerde ayarlama olması gerekecektir (Okay, 2002: 132).

Bankalar, hem bankacılık ve ticaret defterlerinde hem de bilanço ve bilanço dışı hesaplarında önemli risklere yol açabileceği yaklaşımıyla bağlantılı şirketlerin oluşturduğu gruplara yönelik genel kredi limitlerini oluşturmalıdır. Maksimum risk limiti, planlama sürecindeki kredi risklerini dahil etmek için tahsis edilmiş sermaye tarafından belirlenmiştir. Bankanın işlemlerindeki risk limitleri, banka iş uyumuna, stratejisine ve seçilmiş sermaye dağıtımına dayandırılmaktadır. Bankalar, limitleri tanımlamada, izlemede ve kontrolde kullanacağı sürekli limit yönetim sistemi kurmalıdır. Bu sistem aşağıdaki koşulları içermelidir:

- Riskleri belirlemede ve tanımlamada kullanılan parametreler yürürlükteki sistemden alınmalıdır.
- Çalışanlar, uyarıların nasıl tanımlandığını belirlemeli ve yorumlamalıdır.

- Etkili bir risk yönetimi sağlamak için riskleri sürekli izlemek başlıca kuraldır. Zamanında açık kontrol sistemine başlamak gerekir. Bu yüzden kredi kararları ve kredi portföy yönetimi limit izleme ile yakından ilişkili olmalıdır.

Kredi riski yönetiminde, taraflara tüm kredi ve piyasa risk türlerini kapsayan bir işlem limiti tahsis edilmektedir. Bu limitler günlük piyasa değerine göre belirlenmekte ve bankanın işleme taraf olanlarla birlikte yüklenebileceği risk miktarını yansıtmaktadır (Giese, 2003: 81).

Kredi limitleri, karşı tarafın dış kredibilitesini, mali bilgilerini ve bankayla olan ilişkisinin niteliği veya mali zorlukla karşılaştığında gerekli önlemlere başvurma veya acil durum planı imkanları gibi bazı bilgileri kapsayan bir iç puanlama modeli kullanılarak saptanmaktadır. Aynı zamanda, bankanın bulunduğu ülkenin kredi derecesi de dikkate alınmaktadır. Limitleri izlemeye ilişkin raporlar düzenli olarak çıkartılmaktadır (Babuşcu, 2005: 114).

Bankanın kredi limitleri, herhangi bir kredi kaybının olması durumunda likidite pozisyonunun bundan nasıl etkileneceği dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Banka, borçlu ile birden fazla işlem yapmışsa söz konusu borçludan kaynaklanabilecek potansiyel kayıp riski, vadeye göre aralıklı olarak ve önemli ölçüde değişecektir. Gelecekteki potansiyel riskler bu nedenle çok yönlü zaman çevrimleriyle hesaplanmalıdır. Ayrıca limitler likidite durumuna ilişkin senaryolara göre de ayarlanmalıdır (Temel, 2006: 147).

Bankalar oluşturdukları limitlere kıyasen maruz kalınabilecek riskleri izlemeli ve izleme işlevinin artırılması ve söz konusu limitlerin tutturulması için uygun önlemlerin alınmasına yönelik prosedürlere yer vermelidir. Ön şartlı limitler, kredi onaylarında doğrudan etkili olur. Bankalar, kredi kararları verilmeden önce ve sonra limitlere uyulup uyulmadığını kontrol etmelidir. Bazı bankalar, limitlere uyumu kredi onay sürecinde kontrol eder. Kredi kararlarına göre ilgili limitlere uyum, kredi onaylandığı takdirde kontrol edilir. Bankaların oluşturulması gereken limitlerin başlıcalarını aşağıdaki şekilde gruplandırabiliriz:

- Bölgelere göre kredi limitleri,
- Sektörlere göre kredi limitleri

- Maksimum kredi limitleri,
- En büyük firma kredi limit,
- İlk 5–10–50–100 vb. firma toplam kredi limiti,
- Grup limiti,
- Vadelere göre kredi limiti,
- Teminat türlerine göre kredi limitleri,
- Derecelendirme derecesine göre kredi limitleri,
- Nakdi-Gayri nakdi kredi limitleri,
- Para cinsine göre kredi limitleri,
- Kredi türlerine göre kredi limitleri,
- Şube kredi limitleri,

Bu limitler banka amaç ve politikaları, risk üstlenme niyeti vb. unsurlar çerçevesinde her banka için farklılık gösterebilirken, her bir limitin risk azaltmaya yönelik amaca hizmet ederken banka faaliyetlerini aksatmaması için belirli metotlara dayandırılarak optimum noktanın bulunması önem taşımaktadır (Babuşcu, 2005: 116).

1.2.5.5. Teminatlandırma İşlemleri

Teminat bir kredinin en önemli kullanım koşuludur. Teminat, riskin çok çeşitli nedenlerle tasfiye edilmesinde ortaya çıkabilecek gecikmenin giderebilmesi ve kredi alanın krediyi geri ödememesi konusunda caydırıcı olması amacıyla alınan ve nakde çevrilmesi sonucu o ana kadar ödenmemiş anapara, faiz, vergi ve diğer masrafları karşılayabilecek değere sahip olması beklenen maddi ve maddi olmayan varlıklardır. Teminatların özellikleri kredi tahsis edilmeden önce saptanır, kredi kullanılmadan önce teminatlar ile ilgili sözleşmeler imzalanır ve gerekli hallerde maddi varlıklar teslim alınarak bankanın muhafazası sağlanır (Öncü, 2001: 118).

Bir kredide dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan biri kullanılan kredinin limiti ile alınan teminat arasındaki dengedir. Bu noktada önemli olan diğer bir husus ise,

alınan teminatların değerinin belli periyotlarla gözden geçirilmesi gerekliliğidir. Bir banka kredi kullandırdığı bir firmanın durumunu kredi ilişkisi sona erinceye kadar izlemeye devam edecek ve firmanın ya da firmayı etkileyebilecek faktörlerin durumundaki değişimlere göre gerekli önlemleri alacaktır. Bu çerçevede firmanın kredi için vermiş olduğu teminatlarının da değerlerinin gözden geçirilmesi, değerlerinde bir azalma meydana gelmiş ise farkı kapatacak yeni teminat alınması sağlanmalıdır (Berk, 1999: 232).

Teminat karşılığı kullanılan krediler, firmanın ödeme gücüne düşmesi veya ödeme isteği olmaması durumunda önemli üstünlüğe sahiptir. Teminatların likidasyon değeri, müşterilerin bağımsızlığını sınırlamada önemli bir rol oynamaktadır. Teminatlar arasında çeşitlendirme yapılacak şekilde bir seçim kredi riskini azaltır. Buna göre kredi güvencelerinin değerindeki değişimler ile, kredilendirilen işletmenin gelirindeki gelişmeler arasında mümkün olduğu kadar az bir ilişki olacak biçimde teminat seçilmelidir. En kuvvetli ilişki, kredi müşterisi firmaya pay senetlerinin karşılığı olarak kredi verilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Kredi alanın durumu kötüleştiği zaman bu gelişme pay senetlerinin kuruna yansıtacağı için banka açısından zararı önlenmesi olanaksızdır (Berk, 1999: 232).

Bankaların kabul ettiği teminatların taşınması gereken ortak özellikler bulunmaktadır:

- Teminatlar riskin tamamını (anapara + faizler + vergiler + masraflar vb.) karşılayacak değere sahip olmalıdır. Risk ile teminat değerleri arasındaki bu karşılaştırma, gerek ilk riske giriş sırasında ve gerekse riskin devamı süresince yapılmalıdır.
- Teminatlar, beklenmedik faktörler ile değerlerinin düşebilmesi olasılığına karşılık tam kapsamlı olarak sigorta ettirmelidir. Sigorta güvencenecek bir sigorta şirketine ve tüm riskleri kapsayan, minimum indirimli ve minimum muafiyetli olarak yaptırmalıdır.
- Varsa marj korunmalıdır. Teminat ile risk arasındaki farkın tüm kredi süresince gözlenmesi gerekmektedir.

- Teminat alırken geçerli ve olası problemlerden arındırılmış rehin sözleşmeleri yapılmalı, rehin verenlerin kimlik ve imza problemlerinin olmaması için rehin sözleşmeleri tercihen noter huzurunda alınmalıdır.
- Değer kaybetme ihtimali gösteren teminatların alınmasından kaçınılmalı veya alındıktan sonra değer kaybetmeye başlayan teminatlar güçlendirilmelidir. Teminatların bankanın muhafazası ve denetimi altında olduğu durumlarda teminat konusu varlığın ekonomik değerinin korunması bankanın sorumluluğunda olduğu için doğru ve uygun bir muhafaza ortamı sağlanmalıdır (Babuşcu, 2005: 122).

1.2.5.6. Netleştirme

Netleştirme, iki tarafın bir anlaşma çerçevesinde yaptıkları sözleşmede belirlenmiş kurallar içinde mevcut ya da gelecekte yapacakları iş akitlerinden doğacak alacak ve borçlarını belirli periyotlarda birbirinden düşerek netleştirmeleridir.

Tek işlemler için bir katkı sağlamasa da özellikle gün içinde aynı karşı taraf ile devamlı bir alım satım işlemi yapılıyorsa gün sonunda bu işlemleri netleştirip takası gerçekleştirmek taraflara büyük kolaylık sağlamaktadır. Netleştirme işlemleri, ödeme yapamayan tarafa, diğer tarafın borcunu ödememesine rağmen alacağı konusunda baskı yapması ihtimalini önler. Netleştirme anlaşması yoksa karşı tarafın ödeme yapmaması halindeki kayıp, tüm alım satımların piyasa fiyatlarının toplamı olacaktır (Öncü, 2001: 121).

Netleştirme işleminin tanımını, iki taraf arasında ödemelerin veya teslim yükümlülüklerinin veya benzer sözleşmelere taraf olmaktan kaynaklanan hakların netleştirilmesini sağlayan işlem olarak yapmaktadır. İşlem maliyetlerini ve iletişim giderlerini azaltmanın ötesinde netleştirme kredi ve likidite riskini azaltırken bazı yasal riskler oluşabilecektir. Çünkü netleştirme pek çok ülkede halen yasal olarak düzenlenmiş değildir ve netleştirme sonunda oluşabilecek bazı geri dönmeme olaylarında, düzenleme eksikliğine bağlı sorunlar oluşabilecektir. Bu çerçevede netleştirme işleminin tarafları bu işlemde etkilenen bütün finansal risklerin ayrı ayrı etkilenme düzeyini açık olarak bilmelidir.

Bilanço netleştirmesi, netleştirmenin kredi ve mevduat gibi bilanço kalemlerinde aşağıdaki unsurları bulundurmak koşuluyla yapılabileceği belirtilmektedir. Bu unsurlar;

- Anlaşmanın her ilgili hukuki durumu kapsamı ve raporlama yapan bankanın netleştirmeyi sonuçlandırma yetkisinin olması,
- Mevduat vadesinin en az ilgili kredi kadar olması,
- Pozisyonların aynı para biriminde ele alınması,
- Raporlama yapan bankanın net bazda ilgili hesapları izleme ve kontrol etmesidir.

Bir netleştirme anlaşmasında bulunması gereken unsurlar ise şunlardır:

- Anlaşmanın hangi tür sözleşmeleri içereceği,
- Netleme zamanları,
- Uyuşmazlık hallerinde izlenecek yol,
- Anlaşmadan vazgeçme ve anlaşmayı bitirme şartları,
- Teminatların nitelikleri, teslim şartları,
- Teminatların nitelikleri, teslim şartları vb.
- Temerrüde düşme durumları,

Netleştirme işlemi daha çok karşılıklı işlemleri fazla ve yüksek tutarlı taraflar arasında uygulanmaktadır. Uygulaması daha çok türev ürünlerin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerde görülmektedir (Temel, 2005: 153).

1.2.5.7. Erken Uyarı Sistemleri

Portföydeki ya da müşterilerin veya kredi borçluların faaliyetlerindeki ve mali durumlarındaki sorunların erken tespiti bankaya zamanında ve uygun nitelikte müşteri stratejileri geliştirme fırsatı sağlayacaktır. Erken uyarı sinyalleri aynı zamanda, bankanın toplam kredi portföyünü etkileyen ya da etkilemesi muhtemel olan belli başlı risklerin değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Günümüzde, “Erken Uyarı Sistemleri”, bankalarda etkin bir kredi riski ve portföyü yönetiminin vazgeçilmez bir yöntem olmuştur. Erken Uyarı Sistemleri ile hedeflenen, banka yönetiminin, kredi portföyünde veya müşterilerinin finansal durum ve faaliyetlerinde oluşabilecek sorunların mümkün olduğunca önceden belirlenmesi, dolayısıyla zamanında gerekli tedbirlerin alınabilmesini mümkün kılan uygun müşteri stratejilerini geliştirebilmesidir. Sorunların tespitinde geç kalınması, bankanın elindeki seçenekleri azalttığı gibi, risk profilini geliştirme şansını da sınırlandırmaktadır. Bankanın verdiği kredilerin tahsil edilememe riskini gerektiği kadar önceden öngörebilmesi ancak böyle sistemin varlığı ve işlerliği ile mümkün olabilir. Bir kredinin izlenmesi sürecindeki en hayati adım, kredi müşterisinin iflas etme olasılığını tespit ederek gerekli önlemleri almada rakiplerinden erken davranıp, ilk banka olmaktır. Geç hareket eden bankalar nadiren tahsilât yapabilme olanağına sahip olmakla birlikte süresi uzun ve maliyeti yüksek bir tahsilât sürecinin dezavantajlarına maruz kalırlar (Öncü, 2001: 124).

Kredilendirme sürecinde sağlıklı kararların alınması ve kredi portföyü izleme ve değerlendirme sürecinde standart, sistematik ve sürekli bir yaklaşımın sağlanması Erken Uyarı Sistemlerinin hayata geçirilmesi ile daha etkin bir yapıya kavuşacaktır. Temel olarak banka toplam kredi portföyünü olumsuz etkileyecek veya olumsuz etkilemesi muhtemel risklerin tespit edilmesi amacıyla geliştirilen Erken Uyarı Sistemleri:

- Kredi borçlularının biçimsel bir yapı içerisinde yerinde incelemeler ve uzaktan denetlemeler yardımıyla sistematik değerlendirilmesine olanak sağlamakta;
- Firmalardaki problemlili alanlar ile problem çıkması muhtemel alanların belirlenmesini kolaylaştırmakta;
- Banka yöneticilerinin zamanında müdahalesine olanak sağlamaktadır. Erken uyarı sistemlerinde amaç; problem oluşma aşamasından önce uyaracak sisteminin kurulmasıdır (Babuşcu, 2005: 125).

Erken uyarı sistemlerinin ana konuları aşağıdaki gibidir:

- Yönetim konularında erken uyarı sinyalleri
- Firma faaliyetlerinde erken uyarı sinyalleri

- Finansal konularda erken uyarı sinyalleri
- Banka firma ilişkilerinde erken uyarı sinyalleri

Yönetim konularında erken uyarı sinyalleri

- İş hayatında, ekonomide ve sektördeki değişimler,
- Sorumlulukları ve verilen sözleri zamanında yerine getirememesi,
- Yönetimdeki ve sermayedarlar arasındaki kilit elemanların değişmesi veya vefatı,
- Finansal raporlamanın ve kontrollerin kötüleşmesi,
- Yanlış fiyat politikası,
- Risk yönetimi konusunda dengesizlik, yüksek risk almak,
- Çözüldüğü ileri sürülen problemlerin tekrarı,
- Yanlış üretim politikaları,
- Ürün ve Pazar geliştirmede risk analizini dikkate almama,
- Kötü personel politikası sonucunda işçi problemleri,
- Ortaklar arası görüş ayrılıkları,
- Bağımsız denetçilerin değişmesi,
- Finansal tabloların geç yada erken verilmesi (Babuşcu, 2005: 126).

Firma Faaliyetleri Konularında Erken Uyarı Sinyalleri:

- Üretim kapasitesinin ve firmanın yetersiz oluşu,
- Üretim kapasitesini zorlayacak büyüklükte sipariş alınmaması,
- Önemli üretim kanallarının, dağıtım haklarının veya hammadde kaynaklarının elden çıkarılması veya kaybedilmesi,
- Normal satın alma uygulamalarının dışında spekülatif hammadde alımları,

- Yüksek miktarda stok birikimleri ve bozuk stoklar,
- Önemli müşterilerin rakiplere kaptırılması,
- İş konusunun özelliklerindeki değişimler,
- İş gücünün verimli kullanılamaması,
- Tek müşteriye olan bağımlılık,

Finansal Konularda Erken Uyarı Sinyalleri:

- Borçluluk konusunda dengesiz gelişmeler,
- Likidite konusunda dengesiz gelişmeler,
- Karlılık konusunda dengesiz gelişmeler,
- Sermaye rasyolarındaki olumsuz gelişmeler,
- Stoklar konusundaki olumsuz gelişmeler,
- Satışlarla ilgili rasyolardaki olumsuz gelişmeler,

Banka Firma İlişkilerinde Erken Uyarı Sinyalleri:

- Banka ile ortak çalışmadan kaçış,
- Firmanın bankadaki mevduatında düşme,
- Protestolu senetlerin ve karşılıksız çeklerin artması,
- Kaynağı belli olmayan kredi kullanımı,
- Teminat senetlerinin temdit talebi,
- Talep edilen kredinin farklı amaçla kullanımı,
- Başka bankanın kredisini kapatmak için (Babuşcu, 2005: 128).

BÖLÜM 2: BASEL II KRİTERLERİ

Bu bölümde öncelikle Basel'in ne olduğunu açıklamak amacıyla, Basel'in tanımı, Basel Komitesi ve tarihçesi, Basel II'nin Basel I'den farkları ve Basel II'nin düzenlenmesinin amaçlarına değinilecektir. Daha sonra Basel II'nin yapısal blokları ele alınacaktır. Bu bölümde son olarak Basel II'nin Türkiye'deki ilerleme durumu ele alınacaktır. Kriterlerin Türkiye'de ne derece etkili olduğuna dair bir araştırma ise üçüncü bölümde ele alınacaktır.

2.1. Basel Hakkında Genel Bilgiler

2.1.1. Basel'in Tanımı

Bir ekonomide finansal sistemin birincil aktörlerinden biri olan bankalar fon kullananlar ve fon arz edenler arasında bir köprü niteliğinde olduğundan, finansal istikrarsızlıklardan ve ekonomik dengelerdeki değişimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir (Özer, 2007: 28).

1990'lı yıllar ve sonrası yoğun bir şekilde iktisadi krizlerin yaşandığı bir dönem olmuş, bu dönemde Japonya, Güney Kore, Endonezya, Rusya, Türkiye ve Arjantin'de makroekonomik krizler yaşanmış ve bu ülkelerde özellikle finans sektörü derinden etkilenmiştir. Ancak, finansal krizler sadece makroekonomik sebeplerle ortaya çıkmamakta mikro düzeyde bir bankanın "kötü" yönetimi de, finansal krizleri tetikleyebilmekte veya mevcut krizleri derinleştirebilmektedir (BDDK, 2005b: 1).

Son dönemlerde giderek daha dinamik hale gelen ve karmaşıklaşan finans sektöründe, önemli ölçüde mevduat sahibinden elde ettiği yabancı kaynaklarla reel sektöre fon sağlayan bankaların, sahip oldukları bu yabancı kaynakları yönelebilmeye "kalitesi" ve etkin risk yönetimi, finans sektörünün istikrarı açısından kritik önem taşımaktadır. Bu nedenle, bankaların etkin risk yönetimlerinin kalitesiyle finansal sistemin istikrarlı olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Ergezen, 2007: 4).

Kredi, piyasa, likidite ve diğer risklerin iyi yönetilememesi halinde bankalarda oluşabilecek zafiyetlerin diğer sektörlerle de sıçrama ihtimali, risk yönetimini zorunlu kılmaktadır. Finansal sektörde ve tüm ekonomide istikrarının sürdürülebilir olması için, bankaların kendi risk algılamaları ve yönetme isteklerine ek olarak, asgari düzeyde

uymak durumunda oldukları ve risk yönetimini daha güçlendirecek nitelikteki ihtiyati düzenlemelerin getirilmesi uluslar arası finans çevrelerinde ilke olarak benimsenmiştir (BDDK, 2005c: 4).

Basel II bankaların karşılaştıkları risklere paralel bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını gerektiren ve bankaların sermaye yükümlülüklerinin hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru giden farklı ölçüm yaklaşımlarını kullanabilmelerine olanak tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir. Basel II yalnızca uyulması gereken bir düzenleme, bankaların denetim otoritesi için hesaplamaları gereken bir rasyonun hesaplanma sürecinden ibaret bir konu da değildir. Basel II, geleneksel bankacılıktan tamamen farklı olan 2000’li yılların çağdaş bankacılığının gereklerini yerine getirmeye yönelik uluslar arası bir düzenleme ve denetleme yaklaşımının ürünüdür. Basel II ile bankalarda bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulması ve piyasa disiplininin geliştirilmesi, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir. Basel II sağlam ve etkin bir bankacılık sisteminin oluşturulmasında ve finansal istikrarın sağlanması yolunda atılmış önemli bir adımdır (Tanyıldız, 2007: 90).

2.1.2. Basel Komitesi ve Basel Anlaşmalarının Tarihçesi

Bankacılık risk kontrolü ve denetimi alanında kamu kuruluşlarının uluslar arası organizasyonların, bağımsız dış denetim uyguladıkları çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemler arasında farklılıklar olsa da belli konularda ortak görüş sağlanarak uluslararası standartlar oluşmuştur. Bu standartların en önemlisi Bank for International Settlement (BİS)’ in standartlarıdır.

BİS bankacılık faaliyetlerine ilişkin riskleri kendi faaliyet çerçevesinde ele alarak incelenmiş ve bu konuda çalışmalar yapacak özel birimler oluşturmuştur. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim komitesi BİS bünyesinde kurulan bu çalışma birimlerinden en önemlisidir. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, İsviçre’nin Basel şehrinde 1974 yılının sonlarında G - 10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından kurulmuştur. Komite üyeleri; ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, Belçika, Kanada, İsveç, İsviçre ve Lüksemburg’dur. Ülkeler merkez bankaları tarafından, merkez bankasının bu konuda yetkili olmadığı ülkelerde de merkez bankasıyla birlikte denetlemeden sorumlu otorite tarafından temsil edilmektedir (Ateş, 2003: 65).

Komite, üye ülkeler arasında denetime ilişkin konularda birlikte çalışmayı sağlayacak bir düzen ve standart oluşturmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan komite çalışmaları ile uluslar arası bankacılıkta denetim kalitesinin artırılmasını ve uluslararası denetim alanındaki farklılıkların ve boşlukların giderilmesini amaçlamaktadır (Bolgün, 2002: 10).

Komite düzenlemelerinin yasal olarak bir yaptırım olmamasına karşın bu düzenlemeler dünyada geçerli bir standart getirmeleri nedeniyle oldukça yaygın olarak kullanılan düzenlemeler haline gelmiştir. Basel Komitesi tarafından alınan kararlar daha çok, ülke denetim ve düzenleme otoritelerine detaylı düzenlemeler yaparak, rehberlik edici denetim standartları ve tavsiyeleri niteliğindedir (Doğanlar, 2007, 91).

Basel komitesinin risk yönetimi alanındaki düzenlemeleri, bankaların maruz kaldığı olumsuz riskleri sınırlandırarak, oluşturulan senaryolarla belirsizliği azaltarak finansal piyasaları istikrarlı bir ortama kavuşturmuştur.

Basel Komitesi'nin ilgilendiği konulardan biri de sermaye yeterliliği konusudur. "Basel Sermaye Uzlaşısı" olarak adlandırılan bir sermaye ölçüm sistemi G-10 Güvernörleri tarafından 1988 yılında onaylandı ve bankalara açıklandı. Bu sistem 1992 yılında yüzde 8 minimum sermaye yeterlilik oranının uygulanmasının temelini oluşturdu (Temel, 2006: 40).

G-10 ülkeleri başkanları Haziran 1996 tarihinde Lyon zirvesinde toplanmış yayımladıkları bir genelgeyle Komite'yi yeni pazarların denetim standartlarını geliştirme konusundaki çabalara katılmaya çağırmıştır. Nihayetinde de, Komite 1997 yılında etkin bir denetimsel sistemin kapsamlı bir planını oluşturan "Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetimine İlişkin Temel Prensipler"i yayınlamıştır. Hem G-10 hem de G-10 harici ülkelerden oluşan bir danışma ve dayanışma grubu, ülkeleri bu prensiplere uygulamaya teşvik etmiş, uygulamaların da değerlendirilmesi yapılmıştır. Uygulamayı ve denetlemeyi kolaylaştırmak için Basel Komitesi Ekim 1999'da "Temel Prensipler Metodolojisi"ni geliştirmiştir (Yılmaz, 2006: 27).

Basel Komitesi, yukarıda da belirtilen gelişmeler ve Basel I düzenlemelerine getirilen eleştiriler doğrultusunda 1999 yılında ilk taslak metni yayınlanan Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı'nı Haziran 2004 yılına kadar değişik zamanlarda taslaklar halinde kamuoyunun

tartışmasına açılmış ve Haziran 2004 yılında da son hali “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırması” yaygın olarak literatürde kullanılan ismiyle “Basel II Sermaye Uzlaşısı” adı altında kesinleştirilmiş ve metin olarak yayınlanmıştır. Kasım 2005’de ise piyasa riskine ilişkin yeni hükümler konulmak suretiyle revize edilmiştir (Yolaş, 2009: 42).

Basel II uygulamalarının tarihsel sürecine bakacak olursak:

- Haziran 1999: 1. Uzlaşı Metni,
- Haziran 2000: Sayısal Etki Çalışması (QIS 1),
- Ocak 2001: 2. Uzlaşı Metni,
- Nisan 2001: Sayısal Etki Çalışması 2 (QIS 2),
- Kasım 2001: Sayısal Etki Çalışması 2.5 (QIS 2.5),
- Aralık 2002: Sayısal Etki Çalışması 3 (QIS 3),
- Mayıs 2003: 3. Uzlaşı Metni,
- Haziran 2004: Nihai Metin,
- 2006 Gelişmiş Yaklaşımlar için Paralel Hesaplamalar,
- Ocak 2007 G-10 ve Avrupa için Basel II Uygulaması,
- 2009 Gelişmiş Yaklaşımlar Uygulaması,

2.1.3. Basel II’nin Basel I’den Farkı

Bu farklar 5 maddede özetlenebilir:

- Basel II düzenlemesine göre kredi riski rating ile ölçülmektedir. Kredi riskini, krediyi alan tarafların derecelendirme notları belirleyecektir. Basel I de ise bu husus yer almamaktadır.
- Basel II de operasyonel risk sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilmiştir. Basel I de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır.

- Basel II düzenlemesine göre, her banka kendi içsel risk yönetimi tekniklerini geliştirecektir. Basel I'de ise her banka tek bir risk ölçüm modeline odaklanmaktadır.
- Basel II düzenlemesi risk odaklı denetim yaklaşımını benimseyerek, risklere karşı oldukça duyarlı bir uygulama getirmektedir. Basel I ise risklere karşı daha az duyarlı bir uygulamadır.
- Basel II düzenlemesine göre, Basel II'ye özgü sermaye yeterliliğine ilişkin detaylı bilgiler kamuya açıklanacaktır. Basel I'de ise bu husus yer almamaktadır (Yolaş, 2009: 44).

Yeni düzenlemeyle her bedene tek elbise yaklaşımından uzaklaşmakta ve bankalara kendi yapılarıyla uyumlu yöntemleri kendilerin seçmesine olanak sağlanmaktadır. Basel I'in yaygınlaşmasını sağlayan aynı zamanda da düzenlemenin yumuşak karnını oluşturarak sürekli eleştirilen basitlik ve basit yöntemlerle riskin yeterli düzeyde ölçülmediği eleştirisi Basel II'de basitlik ile riske duyarlılık amaçları dengelenerek giderilmiştir. Ayrıca bankaların etkin bir risk yönetimi sistemi geliştirmesi de özendirilmiştir. Düzenlemedeki en önemli değişiklik ise sermaye yeterlilik ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ölçümlerin riske daha duyarlı hale gelmesidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Basel II düzenlemesi önceki düzenlemelere göre daha esnekler. Basel II eski düzenlemelerin risk odaklı olarak esnekleştirilmiş şeklidir. (Babuşcu, 2005: 265).

2.1.4. Basel II Düzenlenmesinin Amacı, Kapsamı ve Temel Unsurları

Basel komitesi yeni uzlaşmayı geliştirirken eskisine nazaran daha güçlü ve sağlam bir risk yönetimi uygulaması ortaya koyup aynı zamanda uzlaşımın özellikle uluslar arası bankalar açısından önemli bir rekabetsel eşitsizlik oluşturmaması için de çaba göstermiştir. Tüm bu düzenlemeler ve beraberinde getirilen güçlü risk yönetimi anlayışının bankaların öncelikle kendi menfaatlerine uygun olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda uzlaşımın hazırlanması aşamasında olduğu gibi daha sonrasında gelen uygulanma aşamasında da bankalarla ilgili otoriteler arasındaki fikir alışverişi en önemli kaynak olarak görülmektedir (Beşinci, 2005: 1).

Yeni uzlaşıyla birlikte getirilmiş olan en önemli yeniliklerden birisi bankaların kendi iç sistemleri dahilinde yapacakları risk değerlendirmelerinin sermaye yeterliliği hesaplamalarında büyük oranda kullanılabilir olmasıdır.

Basel II Kriterleri'nin temel amacı bankaların sermaye yeterliliği oranlarının taşınan riskler ve o risklerin yönetilme becerileri de göze alınarak ölçülmesini ve bu sayede risklerini iyi yöneten bankaların daha düşük bir sermaye oranı ile ödüllendirilmesini ve risklerini iyi yönetemeyen bankaların daha yüksek sermaye oranı ile çalışmalarını sağlayarak; bankaların kötü risk yönetimi nedeniyle karşılaşılabilecek zararlara yetecek kadar sermayeye sahip olmasını sağlamak, böylece tasarruf sahiplerini korumak ve finansal piyasalarda istikrarı sağlamaktır. (İmişiker, 2005: 10)

Basel II, kredi ve operasyonel risklerin daha gerçekçi ve daha doğru olarak ölçülmesinin yanı sıra bu risklerin yönetimine de özel önem vermektedir. Basel Komitesi, Basel I'e göre oldukça farklı bir yapıda olan Basel II'nin temel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Basel II içerisinde yer alan alternatif yöntem önerileri 'one-size –fits-all' olarak ifade edilen tek düzeliği ortadan kaldırmakta ve bankalara, yapıları ile uyumlu olan yöntemi seçme imkânı vermektedir.
- Sektörden gelen değerlendirmelerin de ışığında, basit yaklaşımların önemli faaliyetlere ilişkin riskleri yeterli düzeyde ölçemediği sonucundan hareketle, Basel II içerisinde basitlik ile riske duyarlılık amaçlarının dengeli bir şekilde yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede, Basel II'nin olabildiğince basit ve uygulanabilir olması, ancak bu basitleştirmenin, temel amaçlardan olan riske duyarlılık ve esnekliğe zarar verici mahiyette olmaması hedefleri gerçekleştirilmiştir.
- Sermaye yeterliliği ölçümlerine ilişkin olarak yapılması gerekli olan iki önemli değişiklik Basel II'de gerçekleştirilmiştir. Bunlar sermaye yeterliliği ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ölçümlerin riske daha duyarlı hale getirilmesidir. Basel II'nin farklı ama birbirini tamamlayan üç ayaklı bir temel üzerine oturtulması ilk hedefe, Basel II içerisinde yer alan yöntemlerin riske duyarlı olması da ikinci hedefe ulaşma açısından oldukça önemlidir.

- Basel II ile bankaların etkin risk yönetim sistemlerini kurmaları ve genişletmeleri teşvik edilmiştir.
- Farklı pozisyonlara ilişkin sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında, Basel I'e göre daha gerçekçi bir teşvik mekanizması oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Basel I içerisinde yer alan klüp kuralı ortadan kaldırılmıştır. Burada klüp kuralı olarak ifade edilmeye çalışılan kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesidir.
- Kamuya açıklanan sermaye yeterliliği bilgilerinin kapsamı ve içeriği genişletilmiştir.
- İkinci yapısal blok ile etkin banka yönetimi ve denetimi için vazgeçilmez faaliyetler olan banka sermaye yeterliliği düzeyinin banka ve denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır.
- Sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması suretiyle finansal ve ekonomik istikrara oldukça önemli katkılarda bulunulması amaçlanmıştır. (Aramaz, 2008: 14).

2.2. Birinci Yapısal Blok

Basel II'nin ilk bölümünü bankaların asgari sermaye yeterlilik hesaplama kuralları oluşturmaktadır. Bankaların gerekli sermaye miktarlarının belirlenebilmesi için önce kredi, piyasa ve operasyonel risklerinin miktarı farklı ölçüm yöntemleri ile ölçülmekte ve ardından gerekli asgari sermaye miktarı belirlenmektedir.

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken, kredi riskine ilişkin olarak tamamen yeni iki yöntem geliştirilmiştir. Bunlar; standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım da kendi içinde bazı farklılıklar yaratan içsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı gelişmiş yaklaşım adı altında iki yöntemi bulundurmaktadır (Ak, 2008: 30).

Operasyonel riskler ise sermaye yeterliliği hesaplamasına ilk kez dahil edilmekte olup, hesaplama yöntemleri temelde basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit ölçüm yöntemleri de kendi içinde temel gösterge yaklaşımı,

standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşımı olarak 3 gruba ayrılmaktadır (Doğanlar, 2007, 99).

Bankalar sermaye yeterliliği hesaplamasında öngörülen yöntemlerden her risk için birini riske duyarlılıkları daha az olacağından riskleri olduğundan daha riskli ölçecek şekilde belirleyebilecektir. Ancak, Basel II dökümanının temel mantığı içinde, basit yöntemler kurgulanmışlardır. Dolayısı ile bankalar ölçüm yöntemlerini geliştirme konusunda teşvik edilmektedir (İmişiker, 2005: 13).

Asgari sermaye yeterlilik oranının yüzde 8 olması koşulu aynı kalmıştır (Gürleyendağ, 2006: 36).

Yeni sermaye yeterlilik oranı hesaplama formülü şu şekildedir; (Değirmenci, 2003: 38).

Sermaye Yeterlilik Oranı = Özkaynaklar / (Kredi riski + Piyasa riski + Operasyonel Risk) > %8

2.2.1 Kredi Riski

Kredi riski, banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesi sebebiyle bankaların maruz kaldığı risktir (Candan ve Özün, 2006: 115).

İkinci bir kredi riski tanımı da; bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenmemesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarardır. Basel II kredi riskinin ölçümünde klüp kuralına son vermektedir (Altıntaş, 2006: 79).

Kredi risklerinin yönetilmesi için ölçülebilir seviyede olması gerekmektedir, ölçülmesinde ihtiyaç duyulan faktörler ise; kredilerin yapısı, teminatı, limiti, vadesi ve içsel derecelendirme sonuçlarıdır (Şen, 2008: 21).

Kredi riski ölçümü için 4 farklı yaklaşım belirlenmiştir:

- Standart Yaklaşım,
- Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım,
- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı,

- İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Gürel, 2009: 14).

2.2.1.1. Standart Yaklaşım

Basel II'deki standart yaklaşımın Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Bu yöntemde bankaların alacakları, karşı tarafın niteliği dikkate alınarak gruplandırılmaya çalışılmaktadır. Daha sonra alacağın bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunmaktadır (BDDK, 2005a: 6).

Basel II dökümanında bankaların bütün alacakları için sınıflandırma ve rating notlarına göre risk ağırlıklarının ne olacağı belirlenmiş durumdadır. Derecesi olmayan kredi müşterileri % 100 risk ağırlığına tabi tutulurken derecesi çok düşük olan müşterilerin kredileri % 150 risk ağırlığına tabi tutulabilmektedir. Kurumlara verilen derece notları ülke derece notunu geçemez. Bu çerçevede bankaların alacakları;

- Kamudan alacaklar,
- Bankadan alacaklar,
- Kamu kuruluşlarından alacaklar,
- Çokuluslu kalkınma bankalarındaki riskler,
- Sermaye piyasası Şirketleri,
- Kurumsal riskler,
- Perakende riskler,
- İkamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar,
- Ticari gayrimenkul ipotekli alacaklar,
- Yüksek risk kategorileri,
- Diğer aktifler, olarak gruplandırılmıştır (Bektaş, 2006: 58).

Kamudan Alacaklar

Alım satım hesaplarında izlenenler dışında kalan ve hazine tarafından ihraç edilmiş borçlanmayı temsil eden tüm menkul kıymetlerin yanı sıra, hazineye veya hazine garantisi ile verilmiş bütün krediler bu kapsamda yer almaktadır. Burada risk ağırlıklandırılması yapılırken ülkenin rating notları dikkate alınacaktır. Aşağıda yer alan tabloda Hazine ve Merkez Bankalarına verilen kredilerin tabi olacağı risk ağırlıklandırma skalası yer almaktadır (Eken, 2006: 6).

Tablo 1: Kamudan Alacakların Risk Ağırlıklandırması

Derece	AAA AA-	A+ / A-	BBB+ BBB-	BB+ / B-	B- Altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

Kaynak: Eken, 2006: 5

Düzenlemede yukarıdaki gruplandırma dışına bazı durumlarda çıkılabileceği öngörülmektedir. Bunlar içinde Türk bankaları açısından en önem taşıyan konu bankanın, kendi devletinden olan yerel para cinsi alacaklarına, Ulusal Denetim Otoritesinin inisiyatifi doğrultusunda, daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilecektir. YP cinsi alacaklarda yukarıdaki tablo esas alınacaktır. Bu durumda örneğin BDDK ulusal otorite olarak, Türk Hazinesi tarafından çıkarılmış iç borçlanma senetlerinden TL olarak çıkarılmış olanlara bankaların %0 da dahil olmak üzere kendi belirlediği risk ağırlığını uygulamalarına karar verebilirken, YP olarak çıkarılmış olanlara ülke rating notu hangi ağırlığa karşılık geliyorsa doğrudan o uygulanacaktır. Bu uygulama özellikle Türkiye gibi ülke rating notu düşük devletler için ulusal otoritenin yerel para cinsinden Hazine borçlanmalarına uygulanacak risk ağırlığını düşük belirlemesi durumunda, bankaların yerel para ile çıkarılmış iç borçlanma enstrümanlarını tercih etmelerine ve YP olarak çıkarılmış borçlanma enstrümanlarından kaçınmalarına yol açacaktır (Tanyıldız, 2007: 98).

Bankalardan Alacaklar

Komite, bankalardan olan alacaklara ilişkin ağırlıkların hesaplanmasına yönelik 2 seçenek öngörmüştür. Bu seçeneklerden hangisinin uygulanacağına Ulusal Denetim Otoritesi karar verecektir. Derecelendirilmeyen bir bankadan olan hiçbir alacak o

bankanın ait olduğu ülkenin derecesinden daha aşağı bir risk ağırlığına sahip olamayacaktır (Baysal, 2007: 37).

Tablo 2: Bankalardan Alacakların Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 1)

Kamu Kurumu Derecesi	AAA AA-	A+ / A-	BBB+ BBB-	BB+ / B-	B- Altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	%100	% 150	% 100

Kaynak: Eken, 2006: 6

Birinci seçenekte tüm bankalara kurulu buldukları ülkelerin kredi notlarından bir kademe aşağıdaki bir derece verilecektir. Fakat derecesi BB+ ile B- arasında olan ve derecelendirilmesi yapılmayan ülkelerde kurulmuş bankaların risk ağırlıkları %100 ile sınırlandırılacaktır. Normal standart yaklaşım olarak nitelenebilecek ikinci seçenekte ise, risk ağırlıkları bankaların kendi kredi derecelerine göre belirlenmektedir.

Tablo 3: Bankalardan Alacakların Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 2)

Banka Derecesi	AAA AA-	A+ / A-	BBB+ BBB-	BB+ / B-	B- Altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 50	%100	% 150	% 50
Kısa Vad. Alacaklar için	% 20	% 50	% 20	% 50	% 150	% 20

Kaynak: Eken, 2006: 6

İkinci seçenek risk ağırlıklarının bizzat bankanın kendisi tarafından harici risk değerlendirme kullanılarak hesaplanması esasına dayanmaktadır. Bu seçenek altında başlangıç vadesi 3 ay ve daha kısa olan alacaklar, %20 taban olmak üzere bir kademe daha düşük risk kategorisinde değerlendirilebilmektedir. Bu uygulama risk ağırlığı %150 olan bankalar hariç ya da derecelendirilmemiş diğer tüm bankalara uygulanabilecektir (Babuşcu, 2005: 267).

Kamu Kuruluşlarında Olan Alacaklar

Merkezi hükümet içinde yer almayan ulusal kamu kurumlarından olan alacakların risk ağırlıkları, esasen bankalar için tasarlanmış olan Opsiyon 1 veya Opsiyon 2

çerçevesinde ulusal inisiyatiflere göre belirlenecektir. Opsiyon 2'nin tercih edilmesi durumunda, kısa vadeli kredilerde avantajlı uygulama olmaksızın uygulanacaktır. Merkezi hükümet içinde yer almayan yerel kamu kurumlarından olan alacaklar, banka alacakları ile ilgili söz konusu düzenleme çerçevesinde ele alındığında, bu alacakların tabi olacağı risk ağırlığının iki alternatif doğrultusunda belirlenebileceği görülmektedir. Opsiyon -1'de alacaklar ilgili kamu kurumunun bulunduğu ülkenin derecelendirme notuna göre risk ağırlıklandırılırken, Opsiyon-2'de bu kurumların kendi derecelendirme notu dikkate alınacaktır. Bu kurumlar için Opsiyon-2 kısa vadeli krediler için avantajlı uygulama olmaksızın uygulanacaktır. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus bu kurumlar açısından geçerli olacak opsiyonun bankalar için hangi opsiyonun kabul edildiğinden tamamen bağımsız olarak belirleneceğidir. Ülkelerin hangi opsiyonu seçmesinin uygun olacağı konusunda değerlendirme öncelikle hangi kamu kurum ve kuruluşlarının “merkezi hükümet içinde yer almayan ulusal kamu kurumları” kategorisine dahil edileceğinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır (Baysal, 2007: 39).

Sermaye Piyasaları Şirketleri

Sermaye piyasaları şirketlerine yönelik gözetim ve denetim düzenlemeleri bankalar gibi yeterli seviyede ise burada banka risk ağırlıklandırılmasına tabi olacaklar, aksi takdirde bu alacaklara kurumsal alacaklar için uygulanacak risk ağırlıkları uygulanacaktır (Yetim ve Balcı, 2005: 33).

Kurumsal Riskler

Kurumsal firmalardan alacaklara yönelik risk ağırlık tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması

Derece	AAA AA-	A+ / A-	BBB+ BBB-	BB+ / B-	B- Altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	%100	% 150	% 50

Kaynak: Eken, 2006: 7

Ulusal denetim otoriteleri, bankaların kredi derecesinde bulunup bulunmadığına bakmaksızın, bütün kurumsal risklerin %100 risk ağırlığına konulmasına izin verebilir. Bu uygulamanın ülkedeki bütün bankalar için geçerli olması şart değildir. Denetim

otoritesine başvuran bankalar için bu izin özel olarak verilebilir. Bu uygulamaya gidilmesi durumunda, firmaların ratingi dikkate alınmayacak ve tamamı için %100 risk ağırlığı kullanılacaktır. Sigorta şirketleri de bu kategoride değerlendirilmektedir (Babuşcu, 2005: 270).

Perakende Riskler

Perakende krediler için (tahsili gecikmiş, temerrüte düşmüş krediler hariç) %75 risk ağırlığının uygulanması uygun görülmüştür. Fakat, denetim otoriteleri geçmiş tecrübeleri de göz önünde bulundurarak bu oranın düşük olduğuna karar verebilir ve bankalara daha yüksek bir oranı uygulama yükümlülüğü getirebilecektir.

Kredinin, yasal perakende portföyü içerisinde yer alabilmesi için dört kriter aranmaktadır:

Borçlu: Gerçek kişi(ler) veya küçük işletme.

Ürün: Bireysel krediler, kredi kartları, kredili mevduat hesapları ve küçük işletmelere kullanılan krediler ve verilen garantiler bu kapsamda yer almaktadır. Menkul kıymetler ve gayrimenkul ipotekli konut kredileri perakende krediler kategorisine alınmamıştır.

Çeşitlendirme: Bu konuda inisiyatif denetim otoritelerinin değerlendirmesine bırakılmış olmakla birlikte bir lehbara kullanılacak kredi tutarının yasal perakende kredi portföyünün %0.2'si ile sınırlandırılması önerilmiştir.

Kredilerin tutarı: Tek bir lehbara kullanılacak kredi miktarının 1 milyon Euro ile sınırlandırılması uygun görülmüştür (Mercan, 2006: 36).

İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpotekli Alacaklar

Tamamı konut ipoteği ile teminat altına alınmış krediler %35 risk tutulmaktadır. Düzenleyici otorite bu kredilerle ilgili olarak söz konusu oranı uygulamak için yeterince karşılık ayırdığından emin olmalıdır. Kriterin yerine getirilmediği durumlarda düzenleyici otorite Tamamı konut ipoteği ile teminat altına alınmış krediler %35 risk ağırlığına tabi standart risk ağırlığını artırmalıdır (Tanyıldız, 2007: 101).

Ticari Gayrimenkul İpotekli Alacaklar

Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerin ele alınması ile ilgili olarak, Komite bu tür krediler için %50 risk ağırlığının sadece bazı kriterlere uyulmuş olması kaydıyla uygulanacağını belirtmektedir. Belirlenen limitleri asan tüm krediler %100 oranında risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Pek çok ülke açısından ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler bankacılık sektöründe sorunlu aktiflerin en büyük kaynağını teşkil etmektedir. Bu husus da dikkate alınarak, Basel II kapsamında risk ağırlığı, prensipte %100 olarak tespit edilmiştir (Tanyıldız, 2007: 102).

Takipteki Krediler

Geri dönüşü 90 günden fazla geciken ve teminatı bulunmayan kredilerin, karşılıklardan sonra kalan miktarı aşağıdaki gibi risk ağırlığına tabi tutulur.

- Özel karşılıkların toplam kredinin %20'sinden az olduğu durumlarda %150 risk ağırlığı,
- Özel karşılıkların toplam kredinin %20'sinden fazla olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı.
- Özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %50'sinden fazla olması halinde %100 risk ağırlığı uygulanmakla birlikte ulusal otorite bu oranı %50'ye çekebilir.

Konut kredilerinde 90 günden fazla gecikme olduğunda karşılıklardan sonra kalan tutar üzerinden %100 risk ağırlığı uygulanacaktır. Özel karşılıklar bakiyenin %20'sinin altına inmez ise kalan tutara uygulanacak risk ağırlığı ulusal otoritenin tercihiyle %50'ye inebilir (Baysal, 2007: 41).

Yüksek Risk Kategorileri

Karşı taraf kategorilerine göre %150 risk ağırlığına tabi olan risklere ek olarak

- Kamu ve kamu kuruluşlarından, bankalardan ve menkul kıymet şirketlerinden B- altında risk derecesi alanlardan alacaklar,
- BB- altında risk derecesine sahip olan kurumsal alacaklar,

- Menkul kıymetleştirilen kısmın BB+ ve BB- arasında risk derecesi olanlardan uzun vadeli risk ağırlığı %350 olur.

Özel sermaye yatırımları ya da risk sermayesi gibi daha yüksek risk Ağırlığını yansıtan diğer aktiflere, düzenleyici otorite %150 ya da daha yüksek risk ağırlığı uygulamaya karar verebilir (Mercan, 2006:38).

Diğer Aktifler

Diğer tüm aktifler %100 standart risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

Bilânço Dışı İşlemler

Bilânço dışı işlemlerin Kredi Dönüşüm Faktörü (KDF) kullanılarak, kredi eşdeğeri tutarları bulunacak ve karşı taraflarına göre risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Dışsal Kredi Değerlendirmesi

Standart yöntem ağırlıklı olarak dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınarak yürütülmektedir. Bu nedenle, dış kredi derecelendirmesinin niteliği son derece önem kazanmaktadır. Bu önemi doğrultusunda konu Basel II düzenlemesinde ele alınmış ve Dış Kredi Değerlendirme Kuruluşları adlandırılan derecelendirme kuruluşlarının bazı kriterleri sağlamaları gerektiği belirtilmiştir (Ak, 2008: 37).

Bu kriterler: tarafsızlık, bağımsızlık, uluslararası erişim, kamuyu aydınlatma, yüksek kalitede bilgi kaynakları ve kredibiledir.

2.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Basel II'nin getirmiş olduğu en önemli değişikliklerden biri bankaların kendi oluşturdukları derecelendirme sistemlerine bağlı hesaplama yöntemi geliştirerek kendi risklerini hesaplayabilmeleridir (Babuşçu, 2005: 277).

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımla kurum, ülke ve banka riskleri benzeri bir uygulama ile değerlendirilmekte, bireysel krediler, proje finansmanı ve hisse senedi riski ayrı yapılar altında incelenmektedir. İçsel modeller çok ağır standartlara bağlandığından özellikle gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmaya ehil bulunup yetkilendirilebilecek gelişmiş uluslararası banka sayısının bile ilk etapta sınırlı kalacağı tahmin edilmektedir (Hamzo, 2007: 46)

Basel II içsel derecelendirme yaklaşımlarının amacı yasal sermaye yeterliliğinin hesaplanmasından ibaret değildir. İçsel derecelendirme yaklaşımları kredi sürecinin temelini oluşturmakla beraber, sermaye yeterliliğinin ölçümünde az çok bir standart sağlamakta ancak, bankaların ve risklerin daha iyi yönetilmesine bahse değer bir katkısının olmadığı düşünülmektedir. Basel I'in yürürlüğe girdiği 1988 yılından bu yana tüm dünyada yaşanan bankacılık krizleri bunun en temel kanıtı olarak görülmektedir. Bu sebeple belki de Basel II'yi Basel I'den ayıran en temel özellik sermaye yeterliliğinin daha riske duyarlı bir şekilde ölçümünün ötesinde, bankaların risklerini daha iyi yönetmelerinin hedeflenmiş olmasıdır (Çabukel, 2006: 86).

İçsel derecelendirme yaklaşımında, bankaların öngörülen standartları karşılayabilme düzeyine göre tercih edebilecekleri iki seçenek vardır. Bunlar Temel içsel derecelendirme yaklaşımı ve İleri içsel derecelendirme yaklaşımıdır (Yılmaz, 2006: 38).

Aralarındaki fark, temel yaklaşımda bankalar sadece temerrüt olasılığını hesaplayacaklardır. Kalan risk bileşenleri ulusal denetim otoriteleri tarafından sağlanacaktır. Gelişmiş yaklaşımda ise bankalar tüm risk unsurlarını kendileri hesaplayacaktır (Aramaz, 2008: 24).

2.2.1.2.1. Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilecektir.

İçsel derecelendirme sistemlerinin amacı; eldeki geçmiş verilerden hareketle müşterilerin temerrüt olasılıklarının hesaplanması ve risklilik düzeyinin belirlenmesidir.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınan her bir varlık kategorisi için üç temel bileşen söz konusu olmaktadır (Kocabıyık, 2008: 38).

Risk Bileşenleri: Risk parametrelerine ilişkin banka tahminleri (bazıları denetim otoritesince sağlanabilir),

Risk Ağırlık Fonksiyonları: Risk bileşenlerinin risk ağırlıklı varlıklara ve dolayısıyla sermaye yükümlülüğüne dönüştürüldüğü fonksiyonlar,

Asgari Gereksinimler: Bankanın belirli bir varlık kategorisinde İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımı kullanabilmesi için yerine getirmesi gereken asgari standartlar

Risk Bileşenleri

- PD (Probability of Default): Kredi müşterinin/borçlunun temerrüde düşme olasılığı (temerrüt olasılığı-TO)
- LGD (Loss Given Default): Kredi müşterisinin temerrüde düşmesi durumunda bankanın karşılaşacağı kayıp miktarının, toplam temerrüde düşen kısma oranı (temerrüt halinde kayıp-THK)
- EAD (Exposure at Default): Müşterinin temerrüt anındaki kredi bakiyesi (temerrüt anında riske maruz kredi tutarı-TT)
- M (Effective Maturity) (efektif vade) (Yetim ve Balcı, 2005: 94).

Bir borçluya ilişkin aşağıdaki olaylardan biri ya da ikisi birden gerçekteştiğinde temerrüt olayının gerçekteştiğı kabul edilir:

- Banka tarafından, teminatların nakde çevrilmesi ve benzeri yöntemlere başvurulmaksızın, borçlunun bankaya olan kredi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirebilmesinin olanaklı olmadığı kanaatine varılması
- Borçlunun bankaya olan herhangi bir kredi ödemesini 90 günden fazla geciktirmesi (Perakende ve kamu kesimi-Public Sector Entity-yükümlülüklerinde, denetim otoritesi yerel koşullara uygun olması halinde 90 günlük süreyi farklı günler için 180 güne kadar uzatabilmektedir.) Kredili mevduat hesaplarında ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, müşterinin tanına limiti aşması ya da limitinin mevcut bakiyesinin altına inmesi

Kredi riski ölçümlerinin hem borçlunun hem de tek tek kredilerin risk özelliklerine bağılı olması beklenmektedir. Temerrüde düşme olasılığı borçlunun özelliklerine bağılı olarak belirlenecek olup borçlunun kredilerini geri ödememe olasılığının ne olduğunu göstermektedir. Diğere üç bileşen ise kredinin özelliklerine bağılı olarak hesaplanmaktadır. Bu bileşenler kredinin teminatına ve diğere unsurlara bağılı olarak

temerrüt halinde kredi bakiyesinin ne kadarının tahsil edilemeyeceğini, temerrüt anındaki bakiyenin ne olacağı, vadeye kalan sürenin bu bakiyeyi nasıl etkileyeceği tahminlerini içermektedir (Baysal, 2007: 46)

Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımında, bankalar temerrüt olasılığı tahminlerini kendileri belirlemekte, diğer risk bileşenleri için ise denetim otoritesinin tahminlerini esas almaktadırlar. Sermaye gereksiniminin belirlenmesinde ise düzenlemede verilen risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmaları zorunlu olmaktadır.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım, beklenmeyen kayıp ve beklenen kayıp parametrelerinin ölçülmesine dayanır. Risk ağırlığı fonksiyonları, beklenmeyen kayba ilişkin sermaye ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Beklenen Kayıp = Temerrüt Olasılığı x Temerrüt Halinde Kayıp x Temerrüt Halinde Riske Maruz Kredi Tutar

Krediler değişik risk özellikleri gösteren 5 farklı varlık sınıfı altında toplanmıştır:

1. Kurumsal Krediler (İhtisas kredileri 5 alt sınıfa ayrılmıştır.)

- Proje Finansmanı
- Duran Varlık Finansmanı
- Emtia Finansmanı
- Gelir Getiren Gayrimenkul
- Volatilitesi Yüksek Ticari Gayrimenkul

2. Hazine ve Merkez Bankası Kredileri

3. Banka Kredileri

4. Perakende Krediler

- İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpotek Kredileri
- Rotatif Perakende Krediler
- Diğer Perakende Krediler

5. Sermaye / Hisse Senedi Yatırımları

Kurumsal kredilerde temel yaklaşımda, ihtisas kredileri varlıkları için temerrüt oranı tahmini asgari gereklerini yerine getiremeyen bankaların, içsel risk derecelerini, her biri belirli bir risk ağırlığıyla ilişkilendirilmiş beş denetim otoritesi resmi kategorisiyle eşleştirmeleri gerekir. Bu uygulama, “denetim otoritesi tasnif kriteri yaklaşımı” olarak adlandırılır (Mercan, 2006: 42).

Perakende krediler için bankalar, temerrüt oranı, temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tutarı tahminlerini kendileri hesaplayacaklardır.

Bilanço dışı kalemler, kredi dönüştürme faktörleri (KDF) kullanılarak risk (yani kredi kullanım miktarı) eş değerlerine dönüştürülecektir. Kredi türüne ve ilk vadeye bağlı olarak farklı KDF'ler uygulanır. KDF'nin uygulandığı tutar, hangisi daha düşükse, kullanılmamış kredi taahhüdü değeri veya kredi üzerindeki olası kısıtlamaları yansıtan bir değerdir. Kredi, kayıtsız şartsız olarak ve derhal iptal edilebilirse, %0 KDF uygulanabilir. Bankanın kısıtlamalı ve derhal iptal edilebilir krediler nedeniyle temerrüt tutarında azalmalar kaydedebilmesi için, izleme koşullarının uygulanması gerekir. Temel İDD yaklaşımında, efektif vade, repo türü işlemler hariç 2,5 yıl olacaktır (Hamzo, 2007: 49)

2.2.1.2.2. Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında banka her bir borçlunun ödememe olasılığını tespit etmekte, denetim otoritesi ödememe durumunda maruz kalınacak risk ve doğacak zarar tahminlerine ilişkin veriyi sağlamaktadır. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında, gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip olan bankaya her iki veriyi de sağlama izni verilmektedir. Sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankaların, temel ve gelişmiş yaklaşım ayrımı olmaksızın, düzenlemede verilen risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmaları zorunludur (Göğebakan, 2004: 54).

İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarımdan herhangi birini benimseyen bir bankanın bu yaklaşımı uygulamayı sürdürmesi gerekmektedir. Bankanın kendi isteğiyle standart veya temel yaklaşıma dönmesi, ancak ve sadece kredi faaliyetlerinin büyük bir kısmını elden çıkartması gibi olağandışı durumlarda ve denetim otoritesinin onayıyla olanaklıdır. Bazı asgari koşullara tabi olarak, denetim otoriteleri bankaların kendi içsel

temerrüt halinde kayıp tahminini kullanmasına izin verebilir. Bu tahmin, temerrüt tutarının bir yüzdesi olarak temerrüt halinde kayıp şeklinde ölçülmelidir (Çabukel, 2006: 89).

Gelişmiş İDD Yaklaşımını kullanan bankalar temerrüt oranı veya temerrüt halinde kayıp tahminlerini, mevcut garantilere veya kredi türevlerine göre ayarlayarak garantilerin ve kredi türevlerinin risk hafifletici etkilerini yansıtabilirler. Riskin, Temel İDD yaklaşımında %100 oranında bir KDF'ye tabi olmaması şartıyla, asgari koşulları yerine getiren bankalara KDF ler için kendi tahminlerini kullanma izni verilecektir. Gelişmiş İDD yaklaşımında, efektif vadeyi tespit etmek üzere genellikle, mümkünse, zaman ağırlıklı bir nakit akış formülü kullanılır. Çoğu kredi için, bir yıllık bir taban değeri geçerlidir (Kocabıyık, 2008: 42).

2.2.2. Piyasa Riski

Piyasa riski bankaların alım satım amacıyla elinde tuttıkları veya buna ilişkin koruma temin etmek için bulundurdukları finansal araçlar ve emtiadan kaynaklanan risklere denir (İmişiker, 2005: 29).

Genel piyasa riski açısından bakıldığında ise finansal piyasalardaki bir dalgalanmadan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişimlerine bağlı olarak ortaya çıkan riskler nedeniyle zarar etme ihtimalidir (Babuşçu, 2005: 45).

Piyasa riski temel olarak dört ana risk başlığı altında incelenebilir:

Kur Riski; bir bankanın döviz kalemleri üzerinden, kur dalgalanmalarına karşı taşıdığı risklerdir. Bilindiği gibi işletmelerin varlık ve yükümlülüklerinin bir kısmı yerel para birimi dışında birçok para biriminden oluşabilir. Örneğin bir işletme Euro cinsinden kredi kullanıp aynı zamanda Amerikan Doları mevduat tutabilir. Bu durumda iki para birimi arasındaki bir değişim işletmeye ya kar ya da zarar getirebilecektir. 1990'lı yıllarla birlikte bankaların kolay kazanç olarak nitelendirdikleri döviz bazlı borçlanarak TL bazlı yatırımlar yapması, bir kaçının iflas etmesine sebep olmuştur. Bu bankalara örnek olarak 1994 yılında iflas eden Marmara Bank, İmpexbank ve TYT Bank gösterilebilir (Kaptan, 2008: 38).

Hisse Senedi Pozisyon Riski; bankalarca tutulan hisse senedi pozisyonlarında finansal dalgalanmalara bağlı olarak oluşan zarar etme riskidir.

Likidite Riski; bankanın menkul kıymet satışı veya yeniden borçlanma yoluyla, uygun maliyetli nakit sağlama zorluğu içine girmesi durumudur.

Faiz oranı riski; bir işletmenin veya kişinin elinde bulundurduğu faiz doğuran veya faiz getirisi olan bir kredi veya yatırımın faiz oranlarındaki aşağı veya yukarı yöndeki değişimler sebebiyle oluşan risktir. Bu riski sadece bankalar için düşündüğümüzde bankaların işlem defteri içerisindeki kıymetlerin faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan fiyat değişimleri olduğunu ifade edebiliriz (Kaya, 2007: 66).

Daha önce de belirtildiği gibi 1988 Mutabakatına 1996'da yapılan bir ekleme ile sermaye yeterliliği hesaplamalarına piyasa riski dahil edilmiştir. Yeni düzenleme, piyasa riski yaklaşımına herhangi bir değişiklik getirmemiştir. Mevcut uygulamada olduğu gibi Basel II altında da piyasa riskinin hesaplanmasında Standart Yöntem veya İçsel Model Yaklaşımı (Riske Maruz Değer –RMD) kullanılabilir.

Kredi riski hesaplamasında da kullanılan standart yönteme göre her risk kategorisi (kur riski, hisse senedi pozisyon riski, likidite riski, faiz oranı riski) için gerekli sermaye gereksinimi ayrı ayrı hesaplanmakta ve daha sonra bu tutarlar toplanarak, toplam sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır. Standart yöntem portföy içinde yer alan varlıklar arasındaki korelasyonu dikkate almamakta, bu nedenle hesaplanan sermaye gereksinimi tutarı olması gerekenden daha yüksek çıkmaktadır (Babuşcu, 2005: 27).

Standart Yöntemde faiz oranı riski hesaplanırken genel piyasa riski (sistemik risk) ve spesifik risk (sistemik olmayan yatırıma özgü risk) ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Genel piyasa riskinin hesaplanması kıymetlerin; döviz cinsleri ve vadelerine kalan süreler dikkate alınarak gruplandırılıp, belirlenen katsayılar ile ağırlıklandırılması esasına dayanır. Vadeye kalan süre uzadıkça faiz oranı riskinin artacağı varsayılmaktadır. Spesifik risk sermaye yükümlülüğü hesaplanırken kamu menkul kıymetleri için uygulanan esaslarda da değişikliğe gidilmiştir. Bundan böyle kamu menkul kıymetleri için standart metotlarla spesifik riskin hesabında da ülke notları esas alınacaktır. Özel sektör menkul kıymetleri için spesifik risk hesabı zaten riske duyarlı olarak düzenlendiğinden değişiklik ihtiyacı duyulmamıştır (Altıntaş, 2006: 82).

Hisse senedi pozisyon riskinin hesaplanması, ilgili kıymetlerin günlük piyasa değerlerinin belirlenen oranlarla ağırlıklandırılması esasına dayanır. Genel piyasa riski için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü ise toplam pozisyonun % 8 idir. Hisse senetleri pozisyonlarının taşıdığı spesifik risk için ayrılması gerek sermaye yükümlülüğü, hisse senetlerine ilişkin kısa ve uzun pozisyonların mutlak değerleri toplamının % 8 idir (Kaptan, 2008: 40).

Kur riskinin hesaplanması, döviz cinsleri itibariyle belirlenen kısa ve uzun pozisyonların netleştirilmesi, net uzun veya kısa pozisyon toplamlarından mutlak değerce büyük olanına altın pozisyonunun eklenmesi ve öngörülen oranla ağırlıklandırılması esasına dayanır (Kaya, 2007: 68).

Diğer yöntem olan Riske Maruz Değer Yaklaşımı; temel olarak belli bir zaman içerisinde, belli bir güven aralığında ortaya çıkabilecek en yüksek zararı ifade etmektedir (Bolgün ve Akçay, 2003: 207). Örneğin, bir bankanın 50 milyon \$ lık portföyünün 1 günlük RMD tutarını 500.000 \$ olarak belirlemesi, bir günde karşılaşılabilecek zarar miktarının 500.000 \$ ın üzerinde olabileceğini ifade etmektedir (Kaya, 2007: 68) Riske Maruz Değer hesaplama sürecinde göz önünde bulundurulması gereken parametreler aşağıda belirtilmektedir (Babuşcu, 2005: 82).

- Elde tutma süresi
- Örnekleme Periyodu
- Güven aralığının belirlenmesi
- Volatilitenin zaman ayarlaması
- Risk faktörleri arasındaki kolerasyonun belirlenmesi
- Baz alınan para birimi
- Sermaye zorunluluğunun hesaplanması

Riske maruz değer yaklaşımının hesaplanmasında üç farklı yöntem kullanılmakta olup bunlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır;

Parametrik Yöntem: Bu yöntemde alım-satım portföyünün değerini etkileyen parametreler belirlenmekte ve bunlarda belirli bir olasılık dahilinde meydana

gelebilecek dalgalanmalardan yola çıkılarak portföydeki değer kaybı hesaplanmaktadır. Bu yöntemde oluşturulan kıymetlere ait getirilerin normal dağılım sergilediği varsayılır ve bu varsayımdan hareketle toplam portföy getirilerine ait dağılımında normal olarak nitelendirilebileceği kabul edilir (Kaya, 2007: 69).

Tarihsel Simülasyon Yöntemi: Portföyü oluşturan kıymetlerin fiyatlanmasında kullanılan risk faktörlerinin tarihsel değişimlerinden hareketle portföyün gelecekteki kazanç ve kayıp dağılımının belirlenmesini ifade etmektedir. Bu yöntemde minimum bir yıl olmak üzere seçilen bir zaman dilimi süresince gerçekleşmiş günlük fiyat hareketleri alınarak portföy fiyatlaması yapılmakta ve bir değer dağılımı oluşturulmaktadır. Bu değer dağılımında % 1 e denk gelen gözlem RMD olarak belirlenmektedir (Babuşcu, 2005: 85).

Monte - Carlo Simülasyonu Yöntemi: Bu yöntemde ise rastgele seçilen rakamlar risk faktörlerinin tarihsel verileri kullanmasıyla birbirleriyle korelasyonlu yeni piyasa fiyatları belirlenmektedir. Bu yeni piyasa fiyatları ile taşınan pozisyonların farklı değerleri hesaplanarak portföyün değer dağılımı elde edilmiş olmaktadır. Standart uygulamalarda simülasyon sayısı 500-10.000 arasında değişmektedir (Bolgün ve Akçay,2003: 210).

2.2.3. Operasyonel Risk

Basel I'den farklı olarak Basel II'de operasyonel risk ve piyasa riski ayrı birer disiplin olarak ele alınmıştır. Operasyonel risk yetersiz ve başarısız içsel süreçlerden, personel ve sistemlerden veya dışsal olaylardan kaynaklanan doğrudan veya dolaylı zarar riskidir (Mazıbaş, 2005:3).

Başlıca operasyonel risk nedenleri aşağıda sıralanmıştır:

- Kurum içi ve dışı dolandırıcılık olayları,
- İstihdam uygulamaları ve işyeri güvenliğiyle ilgili kayıplar,
- Müşteri, ürün ve is uygulamalarına ilişkin kayıplar,
- Fiziki varlıklara verilen zararlar,
- Faaliyetlerin durması ve sistem hatalarına ilişkin kayıplar,

- İşleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıplar.

Bunların dışında personelden, bilgisayar sistemlerinden ya da doğal afetlerden dolayı da operasyonel risk ortaya çıkabilir.

Bankaların operasyonel riskleri sonucu katlanacağı sermaye yükümlülükleri üç farklı yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir. Bunlar:

- Temel Gösterge Yaklaşımı,
- Standart veya Alternatif Standart Yaklaşım,
- İçsel veya İleri Ölçüm Yaklaşımları (Gürkan, 2006: 15)

Her bir yaklaşım bir öncekine göre daha kapsamlı ve risk duyarlılığı daha yüksek uygulamalar içermektedir. Daha kapsamlı risk yönetimi uygulamaları yürüten bankaların operasyonel riskler karşısında daha düşük sermaye bulundurmaları hedeflenmektedir. Ancak, uygulamada bu durum her zaman geçerli olmamakta, daha kapsamlı bir yaklaşımda, basit bir yaklaşıma göre daha yüksek bir sermaye tutarı hesaplanması mümkün olabilmektedir.

Bankaların Standart ve Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımlarını uygulayabilmeleri birtakım niteliksel ölçütleri karşılayabilmeleri halinde olanaklıdır. Daha kapsamlı bir yaklaşım uygulama konusunda onay almış bir bankanın daha basit bir yaklaşıma dönmesine izin verilmeyecektir. Eğer denetim otoritesi bankanın niteliksel ölçütleri karşılayamadığını saptarsa, bu kriterler yeniden karşılanıncaya kadar banka basit yaklaşımlara yönlendirilecektir (Kocabıyık, 2007, 48).

2.2.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Operasyonel riskler için bulundurulacak sermayenin belirlenmesinde kullanılan en basit yaklaşım Temel Gösterge Yaklaşımıdır. Yaklaşım, maruz kalınan operasyonel riskin büyüklüğünü gösteren bir değişkenin Komite tarafından belirlenen alfa (α) katsayısı ile çarpılmasına dayanmaktadır. Burada, finansal değişken olarak brüt gelir kullanılmakta ve alfa (α) katsayısı ise %15 olarak uygulanmaktadır. Temel Gösterge Yaklaşımında, bankalar operasyonel riskler için son üç yılın brüt gelirlerinin %15'nin ortalaması

alınarak ulaşılan tutarda sermaye bulundurmak zorundadırlar. Temel Gösterge Yaklaşımında sermaye tutarı aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır: (Ak, 2008: 79).

$$\text{SermayeTGY} = [\Sigma(\text{BG1} \dots \text{n} \times \alpha)]/n$$

SermayeTGY : TGY ile hesaplanan sermaye tutarı,

BG1...n: Yıllık brüt gelir,

α : Komite tarafından % 15 olarak belirlenen katsayı,

n: Süre

Operasyonel riskin bir göstergesi olarak brüt gelirin kullanılması birçok eleştiriyi de beraberinde getirmiştir. Operasyonel riskin niteliği ve özellikleri göz önüne alındığında bulundurulduğunda brüt gelirin riskin düzeyi hakkında bir bilgi vermesi teorik olarak imkânsız görünmektedir. Dolayısıyla, bu göstergeye dayalı bir ölçümün bankanın operasyonel riskleri hakkında bilgi vermeye yeterli olmadığı ifade edilmektedir. Bunun dışında brüt gelirin negatif olması halinde nasıl bir uygulamaya gidileceği de belirsizdir. Zira, “ α ” katsayısının yüksek olarak belirlenmesi ile ortaya çıkan sermaye yükünün azaltılabilmesi için riske daha duyarlı yöntemlerin kullanımı teşvik edilmektedir. Yine, brüt gelirin negatif olması halinde sermaye tutarının hesaplanmasında ise brüt gelirin işaretine bakılmaksızın mutlak değeri kullanılabilir (Mazıbaşı, 2005: 6).

Temel gösterge yaklaşımında risk duyarlılığı son derece düşüktür. Risk duyarlılığının düşük olmasından dolayı operasyonel riskliliğin brüt gelire bağlanması eleştirilere maruz kalmaktadır. Bundan dolayı, bankalar risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri, gelişmiş yaklaşımları kullanmaları konusunda Basel Komitesi tarafından teşvik edilmektedir (Boyacıoğlu, 2002: 57).

2.2.3.2. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda, banka faaliyetleri sekiz ana işkoluna ayrılarak her bir işkolu için sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Bu yaklaşım, bankanın her bir işkolunun birbirinden farklı derecede riske maruz bulunacağı varsayımına dayanan bir sermaye hesaplama yöntemidir. Burada her bir işkolundan elde edilen brüt gelir, o işkolu için belirlenen katsayıyla çarpılarak işkolunun sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır. Daha

sonra tüm iş kolları için hesaplanan sermaye tutarları toplanarak bankanın toplam sermaye yükümlülüğüne ulaşılmaktadır. Bu yaklaşıma göre toplam yasal sermaye, her bir işkolu için hesaplanan son üç yıllık brüt gelirlerin basit ortalamalarının ilgili katsayılarla çarpımı ile elde edilen tutarların toplamından oluşmaktadır. Herhangi bir yıl için negatif brüt gelir nedeniyle ortaya çıkabilecek negatif sermaye tutarları, diğer iş kollarındaki pozitif sermaye tutarları ile netleştirilmektedir. Toplam sermaye yükümlülüğü aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır:

$$\text{SermayeSY} = \{\Sigma 1-3. \text{ yıllar max}[\Sigma(\text{BG}1-8 \times \beta 1-8), 0]\} / 3$$

SermayeSY: Standart yaklaşımla hesaplanan sermaye tutarı,

BG1-8: Her bir iş kolu için o yıla ait brüt gelir,

$\beta 1-8$: Her bir iş kolu için belirlenen beta katsayıları.

Komite, standart yaklaşımda kullanılmak üzere kurumsal finansman, alım-satım, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acentelik hizmetleri ve saklama, varlık yönetimi ve perakende aracılık faaliyetlerinden oluşan sekiz işkolu belirlemiştir (Acar, 2002: 56).

İstişare metinlerinde her bir işkolu için farklı bir risk göstergesi belirleyen Komite, daha sonra birliğin sağlanması ve sermaye hedeflerine ulaşılabilmesi için Sayısal Etki Çalışmaları (QIS) sonrası bu uygulamadan vazgeçerek tüm iş kolları için aynı göstergenin kullanılması esasını benimsemiştir. Her bir işkolu için belirlenen beta (β) katsayıları Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5: İş Kolları ve Beta Katsayıları

Kurumsal Finansman ($\beta 1$)	% 18
Alım-Satım ve Satış ($\beta 2$)	% 18
Perakende Bankacılık ($\beta 3$)	% 12
Ticari Bankacılık ($\beta 4$)	% 15
Ödeme ve Takas ($\beta 5$)	% 18
Acentelik Hizmetleri ve Saklama ($\beta 6$)	% 15
Varlık Yönetimi ($\beta 7$)	% 12
Perakende Aracılık Faaliyetleri ($\beta 8$)	% 12

Kaynak: (Çiftçi, 2007: 72)

İstişare sürecinde, standart yaklaşıma bir seçenek olarak “alternatif standart yaklaşım” ortaya atılmıştır. Alternatif standart yaklaşımın standart yaklaşımdan tek farklı tarafı, perakende bankacılık ve ticari bankacılık işkolları için risk göstergesi olarak brüt gelir yerine sabit bir “m” faktörüyle çarpılan krediler ve avansların kullanılmasıdır (Gürkan, 2006: 15).

İlk yaklaşım olan TGY'ye yöneltilen eleştiriler, standart yaklaşımlara da yöneltilmektedir. Bu eleştirilere ilave olarak, standart yaklaşımlarda hesaplamının bankanın tamamı için değil belirlenen standart işkolları için gerçekleştiriliyor olmasının, riske duyarlılık açısından farklı bir boyut getirmemesi eleştiri konusu olmaktadır (Çağıl, 2006: 90).

2.2.3.3. İleri Ölçüm Yaklaşımları

Riske en duyarlı yöntemleri içermekte olup bu yöntemlere dayanılarak sermaye yükümlülüğü hesaplamasında, bankanın iç risk ölçüm sistemi ve bununla bağlantılı kayıp verisinden yararlanılmaktadır. Bankalar bu yaklaşımlarla temel gösterge ve standartlaştırılmış yaklaşımlara göre daha düşük sermaye ayırma imkânına sahip olabilecektir (Bolgün ve Akçay, 2005: 624).

Gelişmiş ölçüm yaklaşımında yasal sermaye gereksinimi, bankanın belirli kantitatif ve kalitatif kriterleri kullanan kendi içsel operasyonel risk ölçüm sisteminin ürettiği risk ölçümü sonucu elde edilen rakamdır (Babuşçu, 2005: 285).

Bir bankanın gelişmiş ölçüm yaklaşımını kullanabilmesi için aşağıdaki kriterleri yerine getirmesi gerekir:

- Yönetim Kurulu ve Üst Düzey Yönetim, operasyonel risk yönetimi çerçevesinin gözetiminde aktif olarak bulunmalıdır.
- Bankanın yapısına uygun bir operasyonel risk yönetimi sistemi oluşturulmalı ve doğru bir şekilde uygulanmalıdır.
- Bankalar içsel zarar verilerini izlemelidir. içsel zarar verisinin izlenmesi, güvenilir. operasyonel risk ölçüm sisteminin geliştirilmesinin ve çalışmasının en temel gerekliliğidir.

- Yasal sermaye hesabı için kullanılan ve içsel olarak üretilen operasyonel risk ölçümleri, asgari 5 yıllık içsel zarar verisine dayanmalıdır. İlk uygulama için 3 yıllık veri kullanılabilir.
- Zarar verileri belirli faaliyet kollarına ve olay tiplerine göre ayrılmalı ve bu ayrımı yapmak üzere objektif kriterlere sahip olunmalıdır.
- Bankanın içsel zarar verileri uygun alt sistemlere ve coğrafi alanlara ait bütün önemli faaliyetleri ve olayları içerecek şekilde kapsamlı olmalıdır. Banka içsel zarar verisi toplamak için uygun bir asgari brüt zarar eşliğine sahip olmalıdır.
- Brüt zarar miktarına ait bilgiler dışında banka olayın tarihini, brüt zarar miktarlarından karşılanabilen kısımları ve zarar olayının nedenleri hakkında bilgileri toplamalıdır.
- Banka merkezi bir fonksiyonda (örneğin bilgi sistemleri gibi) gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan zarar verisini veya birden fazla faaliyet koluna ait olan veya zaman içinde ilişkilenen olaylardan kaynaklanan zarar verisini bu faaliyetlere atamak için belirli kriterlere sahip olmalıdır.
- Bankanın operasyonel risk ölçüm sistemi için ciddi potansiyel zarar söz konusu olduğu halde yeterli iç veri bulunmuyorsa, banka ilişkili ve uygun olan dış verileri kullanmalıdır. Söz konusu dış veri gerçek zarar miktarlarını, olayın meydana geldiği faaliyetin ölçeğine dair bilgileri, zarar olaylarının nedenlerini ve koşullarına ait bilgileri içermelidir (Mazıbaş, 2005:7).

2.3. İkinci Yapısal Blok

İkinci yapısal blok denetim otoritesinin bankanın risk yönetim yaklaşımını inceleme sürecini içermektedir. Bankanın sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi, asgari sermaye sınırının gerektiğinde yukarı çekilmesi, riskin artması durumunda sermaye sınırı dışında diğer önlemlerin alınmasının sağlanması temeline dayanır. Öte yandan bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetiminin de yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır (Aras, 2005: 10).

Bankalar; teminatlar, garantiler veya kredi türevleri gibi kredi risklerini azaltıcı unsurlardan yararlanarak sermaye yükümlülüklerini azaltabilirler. Fakat bu unsurların kullanılması yasal risk, dokümantasyon riski, likidite riski gibi bazı artık riskleri de beraberinde getirebilir. Ancak, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında söz konusu artık risklerin tamamıyla dikkate alınması mümkün değildir. Denetim otoriteleri söz konusu artık risklerin oluşturulacak yazılı bir politika paralelinde etkin bir şekilde yönetimini temin etmelidir (Mercan, 2006: 101).

Kredi riski yönetimi ile ilgili diğer bir önemli husus ise temerküzün (risk yoğunlaşması) yönetilmesidir. Bankalar temerküzü tanımlamalı, bankanın sermayesi, bankanın toplam varlıkları veya yeterli ölçümler mevcut ise bankanın risklilik düzeyi ile ilişkili olarak bir temerküz limiti belirlenmelidir. Ayrıca; banka yönetimi, başlıca temerküz grupları ile ilgili olarak stres testleri yapılmasını sağlamalı, piyasa koşullarında yaşanması muhtemel olumsuzlukların bankanın performansına nasıl etki edeceğini analiz etmelidir (Çabukel, 2006: 87).

Operasyonel risk yönetimiyle ilgili olarak “Temel Gösterge” ve “Standart” yaklaşımda risk göstergesi olarak kullanılan brüt gelir tutarının, operasyonel riskler karşısında ayrılması gereken sermaye tutarını olması gerekenden daha düşük bir tutarda belirlemeye müsait olması söz konusu olabilmektedir. Bu açıdan, denetim otoriteleri emsal bankaların operasyonel riskler karşısında tuttıkları sermaye tutarlarını karşılaştıracak ve gerekli olduğu düşünülen durumlar için bir takım tedbirler alacaktır (Yayla ve Kaya, 2005: 11)

İkinci yapısal blokta, bir yanda banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yanda ise düzenleyici otorite bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir. Bankanın, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımların doğasına ve karmaşıklığına uygun bir risk değerlendirmesini gerçekleştirmesi, ikinci yapısal bloğa tam uyum açısından oldukça önemlidir. Basel Komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana ilke belirlemiştir (Gürleyendağ, 2006: 60).

Birinci ilke, bankalar risk profillerine göre oluşturacakları bir yönteme sahip olmalı, sermaye yeterlilik düzeylerini tespit etmeli ve sermaye düzeylerini korumaya yönelik

bir strateji geliştirmelidirler. Bu ilkeye göre, banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi sağlıklı yapılmalı, kapsamlı risk yönetimi gerçekleştirilmeli, iç kontrol gözden geçirilmeli ve izleme ile raporlama yapılmalıdır (Berktaş, 2009: 57).

Bu ilkenin hayata geçirilebilmesi için, bankanın risk ölçüm tekniklerinin var olan tüm riskleri ölçebilecek genişlikte olması gerekmektedir. Banka yönetimi açık ve kesin olarak, bankanın maruz kaldığı riskler için gerekli yeterli sermayenin bulundurulması konusunda esas sorumluluğu taşımaktadır (Katırcıoğlu, 2006: 140).

İkinci ilke, bankaların çalışmalarına esas olan sermaye yeterliliğinin düzenli olarak gözden geçirilmesi suretiyle değerlendirme yapmasını içeren bir husustur. Bu değerlendirmeleri yapacak olan ülkelerin denetleyici otoriteleridir (Şen, 2008: 28).

Denetleyici otorite kullanılan yöntemlerin durumunu belirlemek için geriye dnelik testler yapmaya, düzenli olarak risk durumlarının raporlarını yapmaya, stres testleri yapmaya yönelik çalışmalar yapmaktır. Bu ilkedeki amaç, bankaların karşılaşacağı riskleri göz önünde tutarak elinde bulundurması gereken sermayeyi belirleyebilecek i yöntemlere sahip olduklarını belirlemektir. Denetim kuruluşları bankaların riskleri oranında sermaye tutmaları konusunda sorumludurlar. Denetleyici kuruluşlar gerektiğinde bankaların risk yönetim merkezlerine müdahale etme yetkisine sahiptir. Resmi otoritenin yapacağı değerlendirmelerde şu denetim araçları kullanılmaktadır:

- Yerinde inceleme ve soruşturmalar
- Uzaktan inceleme ve değerlendirmeler
- Banka yönetimi ile grmseler
- Bağımsız denetçilerin çalışmalarının değerlendirilmesi
- Düzenli aralıklarla yapılan raporlamalar

Analiz yöntemlerindeki veya varsayımlarındaki hataların sonuç olarak ortaya çıkan sermaye gereksinimi üzerindeki etkisinin büyük olabilmesi, her bir bankanın içsel analizlerinin denetim otoriteleri tarafından detaylı bir şekilde gözden geçirilmesini gerektirmektedir (akır, 2007: 40).

Üçüncü ilke, denetleyici otoritenin bankaların sahip olması gereken asgari sermaye rasyosunu artırma yetkisine sahip olmasıyla ilgilidir. Gerektiği durumlara asgari sermaye oranından daha fazla sermaye ayrılmasını isteyebilir. Bunun yanı sıra denetleyici otorite asgari sermaye oranının sürekli olarak tutturulmasını sağlamalıdır. Bankaların asgari sermayenin üzerinde bir sermaye ile çalıştırılmak istenilmesinin başlıca nedenleri; rekabetçiliğin devamı, normal çalışma koşullarında yeterlilik rasyosundaki dalgalanmalar, ihtiyaç duyulduğunda veya fon temini için piyasa koşullarının uygun olmadığı durumlarda yeni sermaye sağlamanın maliyetinin yüksek olması, asgari sermaye seviyesinin altına düşülmesi nedeniyle yaşanabilecek olumsuzluklardır (Mercan, 2006: 103).

Dördüncü ilke, bankaların elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarının standartlarda belirlenenin altına düşmemesi için denetleyici otorite tarafından yol gösterici öneriler vermesine ilişkindir (Berktaş, 2009: 58).

Sermayenin korunamadığı veya tekrar yerine konulamadığı durumlarda denetim otoriteleri bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir. Bu durumun gerçekleşmesi için denetim otoritesinin bankayı yakından izlemesi ve ona bazı yaptırımlar uygulaması mümkündür. Yani denetleyici otorite bankanın asgari sermaye tutarını tutturmasını ayarlamak için bankadan kar payı dağıtımıyla ilgili sınırlandırmalar yapmasını isteyebilir. Acil bir şekilde sermaye artırımını da istemesi mümkündür. Bankanın karşılaştığı zorlukların kalıcı çözümü her zaman sermayenin artırılması yoluyla yapılmamaktadır. İlk etap mevcut risk sitemlerinin güçlendirilmesi hedeflenmelidir. Bunlar zaman alacağı için, sermayenin artırılması geçici bir tedbir olarak kullanılabilir. Bu ilkenin asıl amacı, mevduat sahiplerine ve finansal sisteme olan riskin sınırlandırılabilmesi için bankanın sermayesindeki potansiyel aşınmanın mümkün olduğunca erken belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasıdır. (Yayla ve Kaya, 2005: 14).

2.4. Üçüncü Yapısal Blok

Yeni sermaye yeterlilik standardının son bileşeni piyasa disiplindir. Bu bileşen hiçbir düzenleme yapılmadığında, piyasa güçlerinin bankaların aşırı risk almalarını engelleyecek mekanizmalar geliştireceği gerçeğinden hareket ederek oluşturulmuştur. Bankaların, mali durumları hakkındaki bilgileri, yatırımcıların zamanında ve doğru

şekilde bilgilendirmesi amacıyla kamuoyuna açıklaması gerekmektedir. Bankalar özel durumlar nedeniyle daha erken bilgilendirme yapmak zorunda kalmazlarsa, periyodik olarak altı ayda bir kamuoyunu bilgilendirmekle yükümlüdürler (Aramaz, 2008: 30).

Bu dayanak temelde şeffaflığı, diğer bir ifade ile bankaların kamuya açıklamaları gereken hususları belirten ve bu açıklamaların kapsamını, şeklini ve periyotlarını ortaya koyan bölümdür.

Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplininin amacı ilk iki aşamada yer alan asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır (Değirmenci, 2003: 47).

Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle uzlaşımın içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla inisiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır (Özelçi, 2009: 42).

Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir (Aras, 2005: 12).

Üçüncü yapısal blokta belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, bu yapısal blokta 1988 uzlaşısında olmayan bir bileşen, yani bankaların finansal durumları hakkında kamuya nasıl bilgi açıklamak zorunda oldukları hususu ayrıntılı olarak yer almaktadır. Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi (materiality) dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Sermaye yapısı portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği (grup bazında ve iştirak konumundaki her banka için), kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski,

menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bileşenlerin açıklanması talep edilmektedir (Çelik, 2007: 61).

2.5. Türkiye’de Basel II Kriterleri’nin İlerleme Durumu

Basel Bankacılık Denetim Komitesince oluşturulmuş olan Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması dokümanı 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı Direktifler (CRD) ile Avrupa Birliği (AB) müktesebatına dahil edilmiş ve söz konusu Direktifler belirli bir geçiş süreci dahilinde AB üyesi ülkelerde uygulamaya konulmuştur. Hali hazırda, dünya çapındaki birçok ülkede ise Basel-II’ye uyum çalışmaları devam etmektedir.

Ülkemizde kredi riskinin hesaplanmasında Basel-II uygulaması ertelenmekle beraber CRD ve Basel-II ile uyumlu düzenleme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, bankaların CRD/Basel II’ye uyum konusunda yürüttükleri çalışmaların yakından takip edilmesi amacıyla bankalardan altışar aylık dönemlerde “Bankaların CRD/Basel II’ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketi” talep edilmekte ve ankete verilen cevaplar değerlendirilerek kamuoyunun bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.

Söz konusu ankete Haziran 2009 itibarıyla verilen cevaplara göre; sektörün toplam aktif büyüklüğünün %39,8’ini oluşturan bankalar bireysel bazda, %29,7’sini oluşturan bankalar ise konsolide bazda CRD/Basel II’ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koymuştur. Bankacılık sektörünün %99’u CRD/Basel II çalışmalarını yürütecek üst yönetim ve birimlerini oluşturmuş, %82’si sorumlu personelini, %70’i ise komitelerini belirlemiştir (BDDK, 2009: 1).

Bankaların CRD/Basel II’ye uyum durumu anketler üzerinden incelendiğinde kredi riskinde bankaların %99’unun standart yaklaşıma %50 ila %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda %50’nin üzerinde uyum sağlayan bankalar geçen döneme göre artarak %38’e yükselmiştir. Bankaların tamamı piyasa riskinde standart yöntemle uyum sağlarken, içsel ölçüm yöntemlerinde ve değerlemeye ilişkin hususlarda büyük ölçüde (%75-%100) uyumlu olan bankaların oranı sırasıyla %84 ve %83’dir. Spesifik riske ilişkin hususlarda büyük ölçüde uyumlu olduğunu belirten bankaların oranı %46 seviyesinde kalmaktadır. Operasyonel riskte

bankaların tamamı su anda kullanılmakta olan temel gösterge yaklaşımına uyum sağlarken, standart yaklaşımda %75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %29'da kalmaktadır.

İkinci yapısal bloğa uyumun birinci yapısal bloğa kıyasla daha düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir: Kredi riskinin birinci yapısal blokta kapsanmayan hükümlerine ilişkin uyum durumunun %75-%100 aralığında olduğunu belirten bankalar sektörün sadece %1'ini oluşturmaktadır. Yapısal faiz oranı riski ve likidite riskine ilişkin uyum düzeyi %50-%100 aralığında olan bankaların Türk bankacılık sistemi aktif büyüklüğü içindeki payı ise %99 düzeyindedir. Üçüncü yapısal blok hükümlerine ise bankaların %93'unun %50 ila %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir.

CRD/Basel II ile ilgili karşılaşılan sorunlara ve kısıtlara bakıldığında bankaların öncelikli engelinin veri eksikliği olduğu görülmektedir. Bu kısıtı, mevzuattaki belirsizlikler ve teknolojiye karşılaşılan sorunlar takip etmektedir. CRD/Basel II uygulamasına ilişkin olarak son altı aydaki gelişmelerin nasıl değerlendirildiğine bakıldığında, en olumlu olarak değerlendirilen gelişme Basel Komitesi'ne üye olunması, en olumsuz olarak değerlendirilen gelişme ise küresel kriz olmuştur. Kredi riskinin hesaplanmasında bankaların büyük bir kısmı uygulamanın başlamasını takip eden 3 yıl içerisinde ileri yöntemlere geçmeyi planlamakta, bu çalışmalar kapsamında veri biriktirmekte, yine büyük kısmı stres testleri uygulamakta ve bankaların tamamına yakını kredi riski analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır (BDDK, 2009: 2).

Operasyonel risk hesaplamasında bankaların büyük çoğunluğu nihai olarak ileri ölçüm yaklaşımını hedeflemekte ve operasyonel risk analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır.

Piyasa risklerinin ölçümünde bankaların tamamına yakını içsel modeller kullanmakta, stres testleri uygulamakta, analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmakta ve sektörün yaklaşık olarak %93'u yasal sermaye hesaplamalarında içsel model kullanımını planlamaktadır.

CRD/Basel II ile ilgili olarak, bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %8,5'ini oluşturan bankalar ekonomik sermaye tahsisi uygulamasına gerek görmez iken, %3,3'u

ekonomik sermaye tahsisini uygulamakta, kalan kısım ise konuya ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir. Bankaların ikinci yapısal blok kapsamında ele alınan yapısal faiz oranı, likidite riski ve yoğunlaşma risklerini çoğunlukla tanımlamış oldukları, diğer taraftan karşı taraf risklerine ilişkin strateji ve politikalarını yeni oluşturmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

Üçüncü yapısal blok kapsamında ise bankacılık sektörünün kamuya açıklama yükümlülüklerine büyük ölçüde uyumlu olduğu görülmektedir (BDDK, 2009: 3).

BÖLÜM 3: BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ BANKALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ ÖLÇMEK AMACIYLA BİR ARAŞTIRMA

Bu Bölümde 2004 yılında yayınlanan Basel II Sermaye Uzlaşısının Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar üzerindeki etkisini araştırma amacıyla istatistiki bir araştırma yapılacak ve bu bağlamda Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki ve yayınlanmadan önceki veriler ele alınarak bir T-Testi analizi yapılacaktır. Burada sırasıyla araştırmanın hipotezinin kurulması, verileri, değişkenleri ve bulguları açıklanacaktır. Son kısımda ise SPSS ortamında yapılacak olan T-Testi analizinin sonuçları ve yorumları yer alacaktır.

3.1. Araştırmanın Amacı

2004 yılında Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonra Türkiye'deki bankalar bu kriterlerin ilerleyen yıllarda Türkiye'de de uygulamaya geçeceğini hesaba katarak Basel II uyum süreci kapsamında hazırlıklar yapmaktadırlar.

Araştırmanın amacı; bankaların yapmış oldukları bu hazırlıkların bankaların durumlarını olumlu olarak etkileyip etkilemediğini ve bu bağlamda bankaların yapmış oldukları bu hazırlıkların toplam krediler içindeki takipteki krediler ve sermaye yeterliliği ile ilgili finansal rasyolara ne derecede yansımış olduğunu ortaya çıkarmaktır.

3.2. Araştırma Hipotezlerinin Kurulması

Hipotezlerin kurulması aşamasında sıfır hipotezi ve alternatif hipotez olmak üzere iki hipotezden söz edilebilir. Sıfır hipotezi, yığın parametresinin bilinen veya belirlenmiş değerini gösterir. Alternatif hipotez ise, araştırmayı yönlendiren yani kanıtlanmak istenen asıl hipotezdir.

Hipotezler, birisi red edildiğinde diğerinin kabul edileceği şekilde düzenlenir. Sıfır hipotezinde, yığın parametresinin belirli değere eşit olduğu ifade edilir. Alternatif hipotezde ise kanıtlanacak duruma göre yığın parametresinin belirli bir değerden büyük, küçük ya da farklı olduğu ileri sürülür (Özkan, 2003: 61).

Uygulama kapsamında 2 farklı hipotez söz konusudur. Bunlar:

3.2.1. Birinci hipotez

Sıfır Hipotezi (H_0): 2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Toplam Krediler içindeki Takipteki Kredilere ait oranlarda anlamlı bir azalış olmamıştır.

Alternatif Hipotez (H_1): 2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Toplam Krediler içindeki Takipteki Kredilere ait oranlarda anlamlı bir azalış olmuştur.

3.2.2. İkinci Hipotez

Sıfır Hipotezi (H_0): 2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre sermaye yeterliliğine ait oranlarda anlamlı bir artış olmamıştır.

Alternatif Hipotez (H_1): 2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Sermaye yeterliliğine ait oranlarda anlamlı bir artış olmuştur.

3.3. Araştırma Verileri

Araştırma verileri Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 22 bankanın 2001 ve 2007 yılları arasındaki rasyoları içerisinde takipteki krediler/toplam krediler oranları ve sermaye yeterliliği oranlarından oluşmaktadır (TBB, 2009).

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak ikincil veri türlerinden olan dokümantasyonel verilerin yazılı malzemeler çeşidinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Bankalar Birliği'nin 2009 yılı haziran ayında yayınlamış olduğu "Türkiye'de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Rasyolar 2001-2008" isimli raporundan faydalanılmıştır. Türkiye'deki bankaların sayısının 22 den fazla olmasına rağmen 22 sinin seçilmiş olmasının sebebi raporda verilen oranların bir kısmının tüm yıllarda sıfır olması ve bir kısmının ise olmamasıdır. Ayrıca 2008 yılının araştırma kapsamına alınmamasının sebebi 2004 öncesinde ve sonrasında eşit sayıda yılı ele almanın amaçlanması ve buna bağlı olarak 2001 öncesi verilere ulaşılabilmiş olmasıdır.

Analiz kapsamındaki verilerin tümü Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi internet sitesinden temin edilerek daha önce SPSS paket programında hazırlanan veri tabanına aktarılmıştır.

Veri setindeki 22 banka şunlardır:

- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
- Türkiye Halk Bankası
- Türkiye Vakıflar Bankası
- Akbank
- Alternatif Bank
- Anadolubank
- şekerbank
- Tekstil Bankası
- Turkish Bank
- Türk Ekonomi Bankası (TEB)
- Türkiye Garanti Bankası
- Türkiye İş Bankası
- Yapı ve Kredi Bankası
- Arap Türk Bankası
- Citibank
- Denizbank
- Eurobank Tefken
- Finans Bank
- Fortis Bank

- Hsbc Bank
- ING Bank
- Turkland Bank

Bankalar; büyüklüklerine, yabancı partneri olup olmamalarına, halka açık olup olmamalarına ve kamu bankası ya da özel banka olmalarına göre ayrılmıştır.

Bu bağlamda bankalar; büyüklüğüne göre 7 büyük ölçekli banka, 7 orta ölçekli banka ve 8 küçük ölçekli bankadan oluşmaktadır. Bu 22 bankanın 13 ünün yabancı partneri varken kalan 9 unun yabancı partneri bulunmamaktadır. Halka açık olup olmama ayrımına gelindiğinde ise 13 ünün halka açık olduğunu 9 unun ise halka açık olmadığını görülmektedir. Bu bankaların 3 ü kamu bankası iken diğerleri özel bankalardır.

Bu bankaların Toplam Krediler içindeki Takipteki Krediler Oranları 2001–2007 yılları itibariyle Tablo 6’da gösterilmektedir:

Tablo 6: Takipteki Krediler/Toplam Krediler Oranları (2001–2007)

	Takipteki Krediler / Toplam Krediler Oranları						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	24,8	14,7	1,2	0,7	0,4	0,4	0,4
Halk Bankası	0,5	0,7	1,3	1,0	0,3	0,1	0,1
Vakıflar Bankası	23,5	14,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Akbank	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Alternatif Bank	20,5	10,9	4,8	2,7	2,2	0,6	0,8
Anadolubank	3,6	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Şekerbank	27,3	9,5	6,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Tekstil Bankası	3,2	1,1	0,2	0,3	1,0	0,3	0,6
Turkish Bank	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Türk Ekonomi Bankası	2,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,3	0,7
Garanti Bankası	7,2	4,3	2,3	1,8	1,4	0,7	0,8
İş Bankası	28,0	9,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yapı ve Kredi Bankası	87,3	3,5	2,3	1,8	1,8	1,4	1,2
Arap Türk Bankası	12,8	0,1	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Citibank	3,0	4,0	3,8	3,1	2,8	1,8	1,0
Denizbank	10,4	1,8	1,1	0,5	0,3	0,1	0,4
Eurobank Tefken	2,4	0,9	0,3	0,6	1,1	0,4	1,6
Finans Bank	7,9	3,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fortis Bank	3,8	0,6	1,2	1,5	0,3	0,3	0,4
HSBC Bank	0,0	0,3	0,1	0,2	0,4	0,5	1,3
ING Bank	0,8	0,6	0,8	0,8	0,4	0,5	0,8
Turkland Bank	39,2	6,0	2,5	0,7	0,6	0,2	0,1
ORTALAMALAR	14,0	4,0	1,4	0,7	0,6	0,3	0,5

Kaynak: TBB, 2009

Görüldüğü gibi toplam kredilerin içindeki takipteki krediler oranları 2001 yılında 2007 yılına kadar belirli bir düşüş içerisindedir. 2001 yılında % 14 olan bu oran 2007 yılında % 0,5 e düşmüştür. T-Testi analizi aşamasına geçmeden yalnızca rakamlar üzerinden yapılacak kabaca bir yorumda dahi oranların düşmesinin 2004’te yayınlanan Basel II Sermaye Uzlaşısı için yapılan uyum sürecinin takipteki kredileri olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir. Uyum sürecinde yapılan çalışmaların etkilerinin yanı sıra 2001 yılında takipteki krediler/toplam krediler oranının % 14 gibi oldukça yüksek bir değerde olmasının bir sebebi de 2001 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz gösterilebilir.

Bu bankaların Sermaye Yeterlilik Oranları 2001–2007 yılları itibariyle tablodaki gösterilmektedir:

Tablo 7: Sermaye Yeterlilik Oranları (2001–2007)

	Sermaye Yeterlilik Oranları						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	11,9	11,0	12,5	8,9	8,9	9,2	8,9
Halk Bankası	6,1	10,5	13,3	11,7	11,8	11,0	10,9
Vakıflar Bankası	3,8	6,0	6,9	8,3	13,2	12,1	12,3
Akbank	11,8	13,3	17,1	17,8	12,1	12,3	15,5
Alternatif Bank	-2,7	3,3	9,5	11,2	10,4	9,2	9,4
Anadolubank	4,0	5,8	6,6	8,2	9,7	10,6	12,1
Şekerbank	2,5	4,7	7,0	9,5	11,2	10,9	14,2
Tekstil Bankası	0,8	8,7	10,0	10,0	8,5	11,9	13,1
Turkish Bank	14,8	15,5	16,3	15,4	14,0	15,1	13,1
Türk Ekonomi Bankası	11,3	10,8	11,5	11,1	8,6	6,7	7,7
Garanti Bankası	7,5	8,6	10,9	12,1	10,7	9,3	10,2
İş Bankası	17,7	17,9	18,0	19,8	15,2	12,5	13,2
Yapı ve Kredi Bankası	9,9	14,5	16,8	18,8	7,0	6,8	9,7
Arap Türk Bankası	19,5	16,5	20,5	23,1	22,4	23,3	25,1
Citibank	14,4	14,8	22,5	18,7	18,6	8,2	16,3
Denizbank	10,4	11,9	10,8	12,7	11,2	10,8	9,8
Eurobank Tefken	9,8	10,9	13,1	15,7	13,1	10,5	9,9
Finans Bank	7,9	10,9	13,4	12,1	11,3	12,0	12,6
Fortis Bank	14,4	14,6	16,8	13,8	15,6	12,9	16,7
HSBC Bank	23,4	23,3	24,8	19,2	14,6	12,4	15,0
ING Bank	9,5	11,8	11,8	11,6	12,1	8,3	10,2
Turkland Bank	24,2	32,8	23,3	17,8	15,8	13,4	16,6
ORTALAMA	10,6	12,6	14,2	14,0	12,5	11,3	12,8

Kaynak: TBB, 2009

Sermaye yeterlilik oranlarına gelindiğinde ise 2001 yılından 2007 yılına kadar geçen süreçte dalgalı bir seyir izlemekle birlikte artış içerisindedir. 2001 yılında % 10,6 olan sermaye yeterlilik oranı 2007 yılında % 12,8'e yükselmiştir. Takipteki krediler/Toplam krediler rakamlarında olduğu gibi Sermaye Yeterliliği rakamlarında da T-Testi analizi aşamasına geçmeden önce yalnızca rakamlar üzerinden yapılacak kabaca bir yorumda dahi oranların artmasının 2004'te yayınlanan Basel II Sermaye Uzlaşısı için yapılan uyum sürecinin sermaye yeterlilik oranlarını olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir.

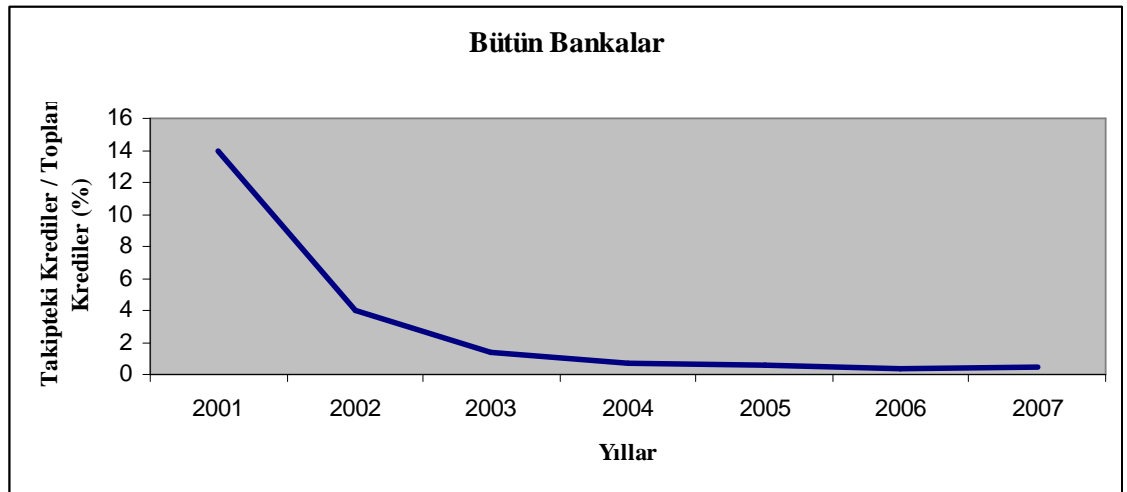
3.4. Araştırma Değişkenleri

2004'te yayınlanan Basel II Sermaye Uzlaşısının ileriki yıllarda Türkiye'de uygulamaya geçişine dair yapılan hazırlıkların etkisini ölçmek amacıyla araştırmada iki farklı değişkene dair veriler ele alınacaktır. Bu değişkenler:

- Toplam Krediler içindeki Takipteki Krediler Oranları
- Sermaye Yeterliliği Oranlarıdır.

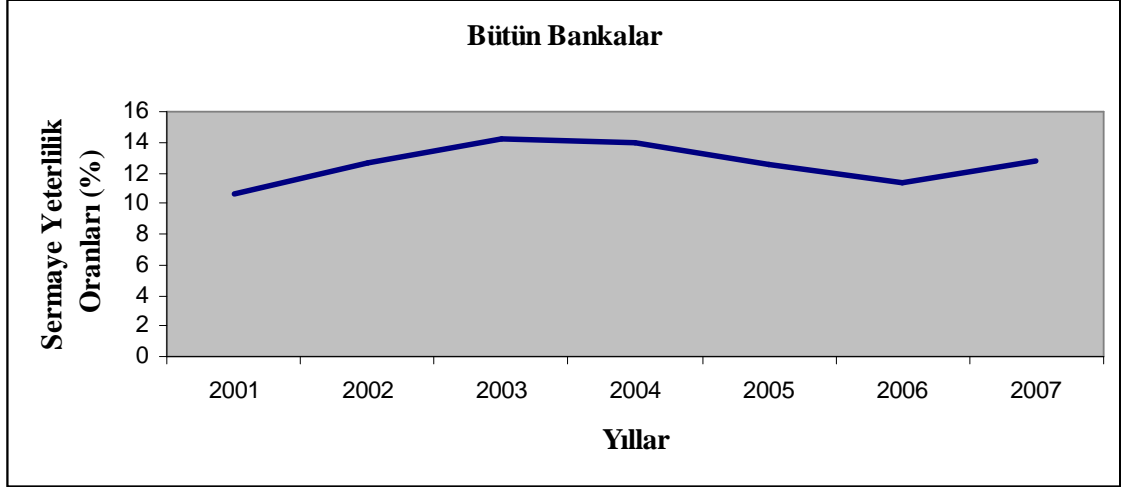
3.5. Araştırma Bulguları

Şekil 1: Takipteki Krediler / Toplam Krediler Oranları

Bütün Bankalar için yapılan genel bir değerlendirme kapsamında grafiğe bakıldığında; buraya kadar savunulan Toplam Krediler içindeki Takipteki Krediler Oranlarının düşüş içerisinde olduğu hipotezi grafikte de doğrulanmaktadır. 2001 Ekonomik Krizinin ertesindeki azalış daha keskin bir şekilde olmakla birlikte oranlardaki azalış belli bir seyirde devam etmektedir.

Şekil 2: Sermaye Yeterlilik Oranları

Takipteki Krediler Oranları Grafiğine Kıyasla Sermaye Yeterlilik Oranları Grafiği daha dalgalı bir seyir izlemektedir. İlk yıllardaki çıkış daha sonra kendini belli bir inişe bırakmakta ve son olarak 2007 yılında ise yeniden bir çıkış eğilimi görülmektedir. Sonuç olarak bu dalgalı seyre rağmen 2001 yılından 2007 yılına gelindiğinde küçükte olsa bir artış olduğu görülmektedir ve bu olumlu bir durumdur.

3.6. Analizler

Bu aşamada önce veri setini oluşturan 22 bankanın takipteki krediler/toplam krediler oranları, daha sonrada sermaye yeterlilik oranları ile ilgili T-testi analizi yapılacaktır. Burada bankalar daha önceden belirtilmiş olan ayrıma göre “bağımsız iki grup arası T-Testi” analizine tabi tutulacaktır. Buradaki birinci grubu, her bir banka için Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi 3 yılın ortalamaları ve ikinci grubu da Basel II Sermaye Uzlaşısı sonrası 3 yılın ortalamaları oluşturmaktadır. Analizler % 95 güven aralığı baz alınarak yapılmıştır.

3.6.1. Takipteki Krediler/Toplam Krediler Analizleri

Burada öncelikle bütün bankaları kapsayan genel bir analiz yapılacak daha sonra ise önceden belirtmiş olan ayrımlara göre analizler yapılacaktır.

3.6.1.1. Bütün Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	6,7909	7,6087	22
SONRA	0,4327	0,5298	22
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-6,3582		
T değeri	3,949		
Anlamlılık Düzeyi	0,001		

Analizdeki 22 bankanın toplam krediler içindeki takipteki kredilere ait ortalaması Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi % 6,7909 iken; uzlaşısı sonrasında bu ortalama % 0,4327 ye düşmüştür. Takipteki krediler ortalamasının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ayrıca anlamlılık düzeyinin 0,001 olması, yani 0.05'ten küçük olması, 2004 sonrası oranlarındaki azalışın anlamlı bir düzeyde olduğu şeklinde yorumlanır.

Böyle bir durumda, birinci hipotez kısmında sıfır hipotez olarak belirtilen “2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Toplam Krediler içindeki Takipteki Kredilerin oranlarında anlamlı bir azalış olmamıştır.” hipotezi reddedilir.

Kanıtlamaya çalışılan “2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayınlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Toplam Krediler içindeki Takipteki Krediler oranlarında anlamlı bir azalış olmuştur” hipotezi kabul edilir.

Bu durumda yapılacak olan yorum kriterler için yapılan çalışmaların karşılıklarını almaya başladığı yönündedir. Zira buradaki anlamlılık düzeyi o kadar düşüktür ki duruma takipteki krediler açısından bakıldığında Türkiye'deki bankalar Basel II Sermaye Uzlaşısının Türkiye'de uygulanmaya başlanmasına tam anlamıyla hazırdır denebilir.

Genel bir bakışın ardından bu oranların daha önceden belirtilen ayrımlar içerisindeki durumunu görmek amacıyla grupların her biri için ayrı ayrı T-Testi yapılacaktır.

3.6.1.2. Büyüklüğüne Göre Bankalar

3.6.1.2.1. Büyük Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	11,7429	9,8180	7
SONRA	0,4429	0,5884	7
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-11,3		
T değeri	3,160		
Anlamlılık Düzeyi	0,02		

Analizin büyük ölçekli bankalar kısmını oluşturan 7 bankanın tabloda görüleceği üzere takipteki krediler/toplam krediler oranları Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 11,7429 iken; uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,4429 a düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ayrıca anlamlılık düzeyinin 0,02 olması, yani 0.05 ten küçük olması, 2004 sonrası oranlarının 2004 öncesi oranlarına göre anlamlı bir şekilde azaldığını kanıtlamaktadır.

3.6.1.2.2. Orta Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	2,34	1,7869	7
SONRA	0,36	0,2608	7
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-1,98		
T değeri	2,204		
Anlamlılık Düzeyi	0,092		

Analizin orta ölçekli bankalar kısmını oluşturan 7 bankanın toplam krediler içindeki takipteki kredilere ait oranlar Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 2,34 iken; sonrasında bu ortalama % 0,36 ya düşmüştür. Bu oranlarda azalış vardır ancak anlamlılık düzeyi 0,05 in üzerinde olduğunda dolayı bu azalış anlamsızdır şeklinde yorumlanır.

3.6.1.2.3. Küçük Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	6,0889	6,2487	8
SONRA	0,5667	0,6910	8
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-5,5222		
T değeri	2,613		
Anlamlılık Düzeyi	0,031		

Analizin küçük ölçekli bankalar kısmını oluşturan 8 bankanın toplam krediler içindeki takipteki kredilerin oranları Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 6,0889 iken; Basel II Sermaye Uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,5667 ye düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir durumdur. Ayrıca buradaki anlamlılık düzeyinin 0,031 olması yani 0,05 in altında olması görülen azalışın anlamlı olduğunu açıklar.

Analiz kapsamında bu 22 banka büyüklüklerine göre genel bir yoruma tabi tutulduğunda; anlamlı bir ilişki barındırmayan orta ölçekli bankalar en kötü durumda iken, ortalaması düşüp aynı zamanda anlamlı bir ilişki barındıran büyük ölçekli bankalar en iyi durumdadır. Küçük ölçekli bankalara gelindiğinde ise anlamlı bir ilişki barındırmalarına rağmen anlamlılık düzeylerinin büyük ölçeklilere göre daha yüksek olması onları büyük ölçeklilerden daha kötü orta ölçeklilerden ise daha iyi durumda olduğunu gösterir.

Burada büyük ölçekli bankaların en iyi durumda olması oldukça mantıklı bir sonuç olarak göze çarpmaktadır. Zira Türkiye’de herhangi bir değişikliğe uyum sağlanması gereksinimi oluştuğunda bunu ilk olarak büyük ölçekli işletmeler uygulamaya başlamaktadır. İşletmelerde olduğu gibi bankalar için de aynı durumun olması kaçınılmazdır.

3.6.1.3. Yabancı Partneri Olup Olmamasına Göre Bankalar

3.6.1.3.1. Yabancı Partneri Olan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	6,6846	8,8329	13
SONRA	0,5846	0,6216	13
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-6,1		
T değeri	2,527		
Anlamlılık Düzeyi	0,027		

Analizin yabancı partneri olan bankalar kısmını oluşturan 13 bankanın takipteki krediler/toplam krediler oranları ortalaması uzlaşısı öncesi % 6,6846 iken; sonrasında % 0,5846 ya düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ayrıca anlamlılık düzeyinin 0,027 olması azalışın anlamlı bir şekilde gerçekleştiğini gösterir.

3.6.1.3.2. Yabancı Partneri Olmayan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	7,725	5,7975	9
SONRA	0,3	0,4276	9
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-7,425		
T değeri	3,674		
Anlamlılık Düzeyi	0,008		

Analizin yabancı partneri olan bankalar kısmını oluşturan 9 bankanın tabloda görüleceği üzere takipteki krediler/toplam krediler oranları Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 7,7250 iken; uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,3 e düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ayrıca anlamlılık düzeyinin 0,008 olması, yani 0.05'ten küçük olması azalışın anlamlı bir şekilde olduğu şeklinde yorumlanır.

Analiz kapsamında bu 22 banka yabancı partneri olup olmamasına göre genel bir yoruma tabi tutulduğunda yabancı partneri olmayan bankalar daha olumlu durumdadır. Çünkü yabancı partneri olan bankalarında olmayan bankalarında takipteki krediler/toplam krediler oranları düşmesine ve her iki banka türünde de bu düşüşün anlamlı bir şekilde olmasına rağmen yabancı partneri olmayan bankaların anlamlılık düzeyi oldukça sifıra yakındır. Sifıra yakın olmanın anlamlılığı arttırdığı göz önüne

alındığında yabancı partneri olmayan bankaların durumunun daha iyi olduğu anlaşılabilir.

Burada yabancı partneri olmayan bankaların durumunun daha iyi olması beklenen bir durumdur. Yabancı partneri olan bankalar partnerlerinin politikalarıyla uyumlu bir şekilde çalışmayı prensip edinmelidir. Bu bağlamda son yıllarda dünya ekonomisine yön veren Amerika gibi ülkelerdeki bankaların krediler konusunda yanlış adımlar attığı görülmektedir. Bunun en güzel örneği 2008’de Amerika’da yaşanan mortgage krizidir. 2008 şubat ayı itibariyle subprime (alt gelir grubu) kredilerlerinin % 21,5 ödeme sorunuyla karşılaşması konuya rakamsal olarak da açıklık getirmektedir (BDDK, 2008: 15)

Burada yabancı partneri olmayan bankalar daha çok içe dönük prensipler ile çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin küresel mali krizi diğer ülkelere göre daha olumlu bir şekilde atlatıyor olması Türkiye’deki yabancı partneri olmayan bankalara da yansımıştır.

3.6.1.4. Halka Açık Olup Olmamasına Göre Bankalar

3.6.1.4.1. Halka Açık Olan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	8,3231	8,4373	13
SONRA	0,4308	0,5089	13
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-7,8923		
T değeri	3,465		
Anlamlılık Düzeyi	0,005		

Analizin halka açık olan bankalar kısmını oluşturan 13 bankanın tabloda görüleceği üzere toplam krediler içindeki takipteki kredilerin oranları uzlaşa öncesi % 8,3231 iken; uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,4308 ye düşmüştür. Takipteki krediler oranı düşen halka açık olan bankaların anlamlılık düzeyi de 0,005 tir. Yani burada anlamlı bir azalış söz konusudur.

3.6.1.4.2. Halka Açık Olmayan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	4,5778	5,9883	9
SONRA	0,5556	0,6267	9
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-4,0222		
T değeri	1,977		
Anlamlılık Düzeyi	0,083		

Analizin halka açık olmayan bankalar kısmını oluşturan 9 bankanın takipteki krediler/toplam krediler oranları Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 4,5778 iken; Basel II Sermaye Uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,5556 ye düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Buradaki azalış anlamsızdır. Zira anlamlılık düzeyi 0,05 in üstündedir.

Bu bağlamda genel bir yorum yapıldığında; halka açık olan bankalar kriterlere uyum konusunda daha fazla çaba göstermişlerdir denebilir. Çünkü halka açık olan bankalarında olmayan bankalarında oranları düşerken halka açık olan bankaların düşüşü bir anlamlılık ifade etmekte halka açık olmayanların ki ise 0,05 ten büyük olması sebebiyle bir anlamlılık ifade etmemektedir.

Bu durum oldukça mantıklı bir yorumu ortaya çıkarmaktadır. Zira halka açık olmak bankaların hisselerini halka açmalarını ifade etmekte ve bu bağlamda finansal bilgilerini daha çok dışarıyla paylaşma durumları göz önüne sermektedir. Bu da halka açık olmanın daha şeffaf bir durum olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda halka açık olan bankaların takipteki krediler durumunun daha iyi olması gayet doğaldır.

3.6.1.5. Kamu Bankası – Özel Banka Ayrımına Göre Bankalar

3.6.1.5.1. Kamu Bankaları

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	11,3667	2,967	3
SONRA	0,2	0,2	3
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-11,1667		
T değeri	6,586		
Anlamlılık Düzeyi	0,022		

Analizde kamu bankası olan 3 bankanın takipteki krediler/toplam krediler oranları Basel II Sermaye Uzlaşısı öncesi ortalaması % 11,3667 iken; Basel II Sermaye Uzlaşısı sonrası bu ortalama % 0,2 ye düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ayrıca tabloda görülen anlamlılık düzeyinin 0,022 olması, yani 0.05'ten küçük olması 2004 sonrası oranlarındaki artışın anlamlı olduğu şeklinde yorumlanır.

3.6.1.5.2. Özel Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	6,0684	7,9071	19
SONRA	0,5263	0,5762	19
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-5,5421		
T değeri	3,108		
Anlamlılık Düzeyi	0,062		

Analizin özel banka olan 19 bankanın takipteki krediler/toplam krediler oranları Basel II öncesi ortalaması % 6,0684 iken; Basel II sonrası bu ortalama % 0,5263 ye düşmüştür. Takipteki kredilerin oranının düşmüş olması olumlu bir gelişmedir. Ancak anlamlılık düzeyinin 0,062 olması, yani 0.05'ten büyük olması 2004 sonrası oranlarındaki azalış anlamlı değildir şeklinde yorumlanır. Bu azalış sadece tesadüfidir.

Analizimiz kapsamında bu 22 banka kamu bankası olma ve özel banka olma durumuna göre genel bir yoruma tabi tutulduğunda; kamu bankaları daha olumlu durumdadır. Çünkü her iki durumda da takipteki krediler/toplam krediler oranları düşmüştür. Ancak kamu bankalarında hem bu oranların düşüşü daha yüksektir. Ayrıca kamu bankalarının 2004 öncesi ve sonrası anlamlılık düzeyleri arasındaki fark anlamlıdır.

Sonuç olarak kamu bankalarının özel bankalara göre krediler konusunda daha iyi çalıştığını ve Basel II kriterlerine uyum sürecinde daha olumlu çalışmalar yaptığı görülmektedir. Zira buradan mevcut hükümete de yönetiminden ötürü olumlu yönde bir pay çıkmaktadır.

3.6.2. Sermaye Yeterliliği Oranı Analizleri

Burada öncelikle bütün bankaları kapsayan genel bir analiz yapılacak daha sonra ise daha önce belirtmiş olunan ayrımlara göre analizler yapılacaktır.

3.6.2.1. Bütün Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	12,4864	5,9808	22
SONRA	12,0909	3,3730	22
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-0,3955		
T değeri	0,363		
Anlamlılık Düzeyi	0,720		

Burada 2004 öncesi bankaların asgari sermaye yeterlilik oranları ortalaması % 12,4864 ten % 12,0909 a düşmüştür. Sermaye yeterlilik oranlarının artmasının istendiği göz önüne alındığında bu azalış kötü gözükmemektedir ancak 2006 yılında BDDK tarafından asgari sermaye yeterliliğinin % 12'ye getirilmesi istendiği göz önüne alındığında bu azalışın % 12'nin altına düşmemesi durumunda olumsuz bir durum teşkil etmeyeceği söylenebilir. Ayrıca buradaki değerler ortalama şeklindedir ancak daha önce şekil 2'de belirtilmiş olan verilerin tamamına göz atıldığında 2007 yılına gelindiğinde 2001 yılına göre bir artış olduğu göze çarpmaktadır.

Bu sonuçlara göre ikinci hipotezde belirtilen “2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayımlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre Sermaye yeterliliği oranlarında anlamlı bir artış olmuştur” alternatif hipotezi reddedilir.

“2004'te Basel II Sermaye Uzlaşısı yayımlandıktan sonraki 3 yılda 2004'ten önceki 3 yıla göre sermaye yeterliliği oranlarında anlamlı bir artış olmamıştır” sıfır hipotezi ise kabul edilir. Zira 2001 yılından 2007 yılına gelindiğinde bir artış olmasına rağmen 3 er yıllık dilimler karşılaştırıldığında bir azalış olduğu görülüyor. Bu sebepten dolayı anlamlılık düzeyine bakmanın gerekliliği dahi yoktur.

Burada sermaye yeterliliği ile ilgili analizler boyunca dikkat edilmesi gereken bir nokta hiçbir grupta anlamlılık düzeyinin 0,05 in altında olmadığıdır. Belli gruplarda artış varken belli gruplarda azalış vardır. Ancak olması istenen bu artışların hiç biri anlamlı değildir.

Genel bir bakışın ardından bu oranların daha önceden belirtilen ayrımlar içerisindeki durumunu görmek amacıyla grupların her biri için ayrı ayrı T-Testi analizi yapılacaktır.

3.6.2.2. Büyüklüklerine Göre Bankalar

3.6.2.2.1. Geniş Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	11,7286	4,0256	7
SONRA	11,1563	2,1874	7
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-0,6429		
T değeri	0,296		
Anlamlılık Düzeyi	0,706		

Burada geniş ölçekli bankalar bazında yapılacak değerlendirmede 2004 öncesi sermaye yeterlilik oranlarının 2004 sonrasında küçüğe olsa bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu olumsuz bir durumdur. Zira takipteki krediler oranları oldukça iyi durumda olan büyük ölçekli bankalar için sermaye yeterlilik oranında bu küçük düşüş çok fazla önem arz etmemektedir.

3.6.2.2.2. Orta Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	13,8685	6,8129	7
SONRA	11,6115	2,8306	7
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-2,257		
T değeri	1,843		
Anlamlılık Düzeyi	0,115		

Orta ölçekli bankalara gelindiğinde ise, büyük ölçekli bankalara göre daha kötü bir durum söz konusudur. Zira burada % 13,8685 ten % 11,6115 e bir düşüş vardır. Bu düşüş büyük ölçekli bankalardaki düşüş oranında daha fazladır. Ancak orta ölçekli bankaların takipteki krediler oranlarındaki anlamlı olmayan düşüşü göz önüne alındığında buradaki düşüş olumsuz olarak algılanır.

3.6.2.2.3. Küçük Ölçekli Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	12,3	8,4819	8
SONRA	13,9	4,3772	8
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	1,6		
T değeri	-0,704		
Anlamlılık Düzeyi	0,504		

Küçük ölçekli bankalarda ise diğer iki duruma göre oldukça farklı bir durum vardır. Burada sermaye yeterlilik oranları diğer ikisindeki düşüşün aksine artmaktadır. Bu iyi gelişmedir. Buradaki artışın en önemli sebebi küçük ölçekli bankaların hayatta kalmayı sürdürmelerinin büyük ölçekli bankalara göre daha zor olması ve bu bağlamda daha fazla sermaye ile çalışmalarının mantıklı olmasıdır.

Sermaye Yeterlilik Oranları bazında bankaların büyüklüklerine göre değerlendirmesi yapılacak olursa, Basel II Kriterleri ile gelen % 8 lik asgari sermaye yeterliliği bütün ölçeklerde görülebilmektedir. Ancak burada kriterlerin gelmesinin sonrasında oranlarında artış gözlenen ve 2006 yılında BDDK tarafından getirilen % 12 lik oranı gerçekleştirebilen yalnızca küçük ölçekli bankalar olması, onların asgari sermaye yeterliliği kavramına daha çok önem verdiğini gösterir.

Burada büyük ölçekli bankaların düşük sermaye ile, küçük ölçekli bankaların ise yüksek sermaye ile çalışıyor olması gayet doğaldır. Çünkü büyük ölçekli bankaların hayatta kalmaları daha yüksek ihtimaldir. Çok fazla sermaye ihtiyacı duymamaktadırlar. Ancak küçük sermayeliler ise herhangi bir problemde sorunlarını gidermek için büyük ölçekliler kadar geniş imkânlarla sahip olmayıp sermayelerine güvenmek durumundadırlar. Bu durum da onları daha yüksek sermaye ile çalışmaya itmektedir.

3.6.2.3. Yabancı Partneri Olup Olmamasına Göre Bankalar

3.6.2.3.1. Yabancı Partneri Olan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	14,4308	6,0467	13
SONRA	12,8692	4,0641	13
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-1,5615		
T değeri	1,069		
Anlamlılık Düzeyi	0,306		

Yabancı partneri olan bankaların oranların bir düşüş gözlenmektedir. Buradaki düşüş % 12'nin altına geçmemesinden ötürü olumsuz olarak algılanmayabilir. % 14 ler ile iyi çalışabilen bankalar ellerinde fazla sermaye buldurmak yerine daha az sermaye buldurarak daha riskli ancak daha fazla kar getirebilecek çalışma prensipleri edinmiş olabilirler ki bu oranların BDDK tarafından öngörülen rakamların altına düşmemiş olması da mevcut fikri desteklemektedir.

3.6.2.3.2. Yabancı Partneri Olmayan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	9,6778	4,9025	9
SONRA	11,3667	1,7270	9
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	1,6889		
T değeri	1,196		
Anlamlılık Düzeyi	0,266		

Yabancı partneri olmayan bankalara gelindiğinde ise görülen oranlar BDDK'nın getirdiği % 12 lik kurala uyum sağlanmaya çalışıldığını göstermektedir. Görüldüğü gibi oranlar % 9,6778 den % 11,3667 ye çıkmış ve % 12 ye yaklaşmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında yabancı partneri olan bankalar yüksek, yabancı partneri olmayan bankalar ise düşük sermaye ile çalışırken, yabancı partneri olanlarda düşüş, yabancı partneri olmayanlarda ise artış gözlenmektedir. Sonuç olarak her iki tip bankalarda da BDDK'nın getirmiş olduğu % 12 lik orana yaklaşıma görülmektedir ve bu olumlu bir durumdur.

Burada yabancı partneri olan bankaların sermayelerinin 2004 sonrası düşmüş olması son yaşanan mortgage krizinin en güzel göstergesidir. 2004 sonrası Risk alınmış, düşük sermaye kullanılmış, krediler verilmiş ancak geri dönüşlerde sorun yaşanmıştır. Zira kredi verilen kişi ve kurumlar iyi denetlenmemiş, sonuç hüsrana olmuştur.

3.6.2.4. Halka Açık Olup Olmamasına Göre Bankalar

3.6.2.4.1. Halka Açık Olan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	10,2308	4,3596	13
SONRA	11,3077	2,1473	13
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	1,0769		
T değeri	-0,904		
Anlamlılık Düzeyi	0,384		

Halka açık olan bankaların oranları % 10,2308'den % 11,3077'ye çıkmıştır. Bu olumlu bir durumdur.

3.6.2.4.2. Halka Açık Olmayan Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	15,7444	6,7213	9
SONRA	13,6222	4,3338	9
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-2,1222		
T değeri	1,123		
Anlamlılık Düzeyi	0,294		

Halka açık olmayan bankalara gelindiğinde ise oranların düştüğü görülmektedir.

Burada genel bir değerlendirme yapıldığında bir önceki başlık olan yabancı partneri olup olmama durumuna göre yapılan yorum ile benzer yorumlar söz konusu olacaktır. Zira halka açık olan bankaların oranları artarken halka açık olmayan bankaların oranları ise düşmektedir. Ancak her iki banka türünde de % 12 lik oranlara yaklaşma söz konusudur ve bu uyum sürecinde olumlu bir durumdur.

Burada halka açık olan bankaların halka açık olmayanlara kıyasla daha düşük sermaye ile çalışıyor olması takipteki, krediler oranını analizinde de saplandığı üzere halka açık olan bankaların daha şeffaf çalışma prensipleri edinmiş olmaları ve bu bağlamda kredi verdikleri kişi ve kurumları daha detaylı denetliyor olmaları onların düşük sermaye ile çalışarak risk almalarının problem yaratmayacağı yönünde yorumlanabilir.

3.6.2.5. Kamu Bankası – Özel Banka Ayırımına Göre Bankalar

3.6.2.5.1. Kamu Bankaları

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	9,1	3,245	3
SONRA	10,9	1,7692	3
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	1,8		
T değeri	-0,633		
Anlamlılık Düzeyi	0,592		

Analizde kamu bankası olan 3 bankanın üzere sermaye yeterlilik oranları uzlaşma öncesi ortalaması % 9,1 iken iken; uzlaşma sonrası bu ortalama % 10,9'a yükselmiştir. Bu artış olumlu olarak algılanmalıdır.

3.6.2.5.2. Özel Bankalar

Temel İstatistikler	Ortalama	Std.Sapma	Adet
ÖNCE	13,0211	6,1926	19
SONRA	12,4684	3,5075	19
T Testi Bulguları			
Ortalama Fark	-0,5526		
T değeri	0,471		
Anlamlılık Düzeyi	0,643		

Analizin 19 bankaya ait özel bankalar kısmının sermaye yeterlilik oranlarına gelindiğinde ise birinci tabloda görüleceği üzere bir düşüş söz konusudur. Bu olumsuz bir durumdur.

Kamu bankaları – özel bankalar ayrımına dair genel bir yorum yapılacak olduğunda kamu bankalarının sermaye yeterlilik oranlarının artarken özel bankaların düşmesi kamu bankalarının sermaye yeterlilik oranları için getirilen kriterlere daha ılımlı yaklaştığını gösterir. Ayrıca özel bankalarda düşüş olmasına ve kamu bankalarında artış olmasına rağmen yine de özel bankaların ortalamaları daha yüksektir. Bunun sebebi ise bir devlet bankasının riskinin özel bankaya göre daha düşük olması ve bu sebepten dolayı düşük sermaye ile çalışmasının bir sorun yaratmayacak olmasıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Basel II bankaların karşılaştıkları risklere paralel bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını gerektiren ve bankaların sermaye yükümlülüklerinin hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru giden farklı ölçüm yaklaşımlarını kullanabilmelerine olanak tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir.

Kredi riskinin yönetiminin amacı ise, bankanın kullandığı kredilerden beklenen geri dönüşün en uygun koşullarda maksimize edilmesidir. Bu amaçla bankalar, kullandıkları kredilerin risklerini tek tek dikkate alabilecekleri gibi kredi portföylerinin tamamını da bir arada izleyecektir. Kredi riskinin ölçülmesinde amaç, kredilerin bir portföy yaklaşımı ile yönetilmesi, fiyatlamasının riskleri içerecek şekilde yapılması ve beklenmedik zararlara karşı güvence tesis edilmesidir. Kredi riski hesaplamaları için, hem temerrüde düşme oranı ve hem de geri kazanma oranı uygulanmalıdır. Bu oranlar kredi risk derecelerine dayandırılmalıdır.

Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetimi, Kapsamlı bir risk yaklaşımının önemli unsurlarından biridir. Kredi risk yönetimin temel felsefesi “risk almamak değil aksine ölçülebilen kredi riskleri almak” şeklinde olmalıdır. Kredi risk ölçümünün ise; karar organlarının bireysel tercihlerine ve objektif kurallarına göre değil, kurumsal hale getirilmiş objektif ölçütlere göre sağlanmış olması gerekir. Ölçülemeyen kredi riski, spekülasyon sonuçları doğuracak ve gelişmiş yönetim tekniklerine uygun olmayacaktır. Kredi risk yönetiminin temel hedefi; pazardaki rekabet gücünü arttıracak ve sorunlu kredilerin oluşumunda minimizasyon sağlayacak şekilde bir getiri optimizasyonu sağlamak olmalıdır.

Bu çalışma 2004 te Basel II Sermaye Uzlaşısının yayınlanmasından sonra bu durumun Türkiye’deki bankalar ve bankaların kredi risk yönetimi politikaları üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda yapılan uygulama kapsamında 2 hipotez ele alınmıştır.

Birinci hipotez toplam krediler içinde takipteki krediler payının azalışı üzerine kurulmuştur. Burada takipteki krediler konusunda Basel II Sermaye Uzlaşısının Türkiye’de uygulamaya konması konusunda hazırlıkların olumlu sonuçlar verdiği yargısına ulaşılmıştır. Zira ortalama takipteki krediler oranı Türkiye’deki Basel II

çalışmalarının sonrasında düşmüştür. Bu düşüşün, yapılan istatistik testler sonucu anlamlı düzeyde olduğu kanıtlanmıştır. Bir başka deyimle kredi geri dönüşündeki performans, Basel II öncesi ve sonrasında anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ve bu değişim olumlu yöndedir.

Bu sonucun elde edilmesinde Türkiye'nin ABD'de yaşanan Mortgage Krizinden ve buna bağlı olarak dünya üzerinde birçok ülkede etkisini şiddetli bir şekilde gösteren ekonomik krizden oldukça az etkilenmesi de rol oynadığı ileri sürülebilir.

İkinci hipotez ise sermaye yeterliliği oranlarının artışı üzerine kurulmuştur. Burada Basel II çalışmalarının başlaması öncesi ve sonrası dönemdeki sermaye yeterliliği oranlarındaki artış ise takipteki krediler oranlarındaki azalış kadar anlamlı düzeyde değildir. Zira, yapılan analiz sonucunda bazı bankalarda artış değil azalış görülürken, artışın olduğu durumların hiç birinde ise bir anlamlılık saptanmamıştır.

Bu iki durum birlikte yorumlanacak olursa; takipteki kredilerdeki anlamlı azalış sermaye yeterliliğinin önemini azaltmıştır denebilir. Çünkü elde yüksek oranlarda sermaye bulundurulmasının en önemli gerekçelerinden biri geri dönmeyen kredilerin yarattığı boşlukları bu sermaye ile kapatmaktır. Oysa 2004 sonrası kredilerin çoğunun geri dönmeye başlamış olmasıyla hazırda sermaye bekletmenin de gereksiz olduğu ve buna bağlı olarak bu sermayeleri boşta bekletmek yerine risk alarak başka işlemlerde kullanmanın daha akılcı olduğu düşünülebilir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, yapılan ayrımlar üzerinden bakıldığında büyük bankalar, yabancı partneri olmayan bankalar, halka açık olan bankalar ve kamu bankası olan bankalar kriterleri uygulamaya tam anlamıyla hazırdır denebilir. Bu duruma dair özellikleri tam anlamıyla Halk Bankası ve Vakıflar Bankası taşımaktadır. Bu iki banka dışında kalan diğer bankalar da kriterleri uygulama konusunda oldukça önemli adımlar atmıştır ve bu durum rakamlarda görünmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, BOYACIOĞLU, Melek (2002), “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, *Bankacılık Dergisi*, Sayı: 43
- AK, Özgür (2008), *Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi ve Hipotetik Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AKÇELİK, Burçin (1997), Nakit Krediler, *Esbank Yayınları*, İstanbul
- AKSEL, Kaan (2002), “Kredi Riski Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:36, İstanbul
- ALİOĞLU, Ali Burak (2003), *Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Riskinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ALTINTAŞ, Ayhan (2006), Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, *Turhan Kitabevi*, Ankara
- ALTMAN, Edward, Paul Narayanan ve John Caoutte (1998), “*Managing Credit Risk The Next Great Financial Challenge John Willey Sons*”
- ARAMAZ, Dilek Sultan (2008), *Basel II Kriterlerinin Kobilere Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ARAS, Güler (2005), “*Basel II Uygulamalarının Kobi'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*”, Friedrich Ebert Vakfı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Workshop Tebliği, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ATEŞ, Alişan (2003), *Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AYTEKİN, Selda ve Arzu Pişkinoglu (2005), “Risk Yönetimi, Teftiş Kurulu ve İç Birimlerinin Organizasyonu”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*

- BABUŐCU, Őenol (2005), Basel II Dűzenlemeleri erevesinde Bankalarda Risk Yűnetimi, *Akademi Consulting & Training Yayınları*, Ankara
- BAYSAL, Bűlbin (2007), *Standart YaklaŐımlar erevesinde Yeni Basel Sermaye YeterliliĐi UzlaŐısı*, Yűksek Lisans Tezi, Kafkas Ŭniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű
- BDDK (2009), “*Bankacılık Sektűrű Basel II İlerleme Raporu*”
- BDDK (2008), “*ABD Mortgage Krizi 2008 alıŐma Tebliği*”
- BDDK (2005a), “*Bankaların İç Denetim ve Risk Yűnetimi Sistemleri Hakkındaki Yűnetmelik*”
- BDDK (2005b), “*Basel II, Ekonomik Yansımaları ve GeçiŐ Sűreci alıŐma Raporları*”
- BDDK (2005c), “*10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı*”
- BEKTAŐ, Zeki (2006), *Tűrk Bankacılık Sisteminde Risk Yűnetimi ve Basel II Kriterleri*, Yűksek Lisans Tezi, Gazi Ŭniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű
- BERK, Niyazi (1999), Bankalarda Pazara Yűnelik Kredi Yűnetimi, *Esbank Yayınları*, İstanbul
- BERKTAŐ, Fuat (2009), *Basel II Kriterleri erevesinde Rating Modelinin Kobilere UygulanabilirliĐi*, Yűksek Lisans Tezi, Marmara Ŭniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű
- BESİS, Joel, (1998), “*Risk Management In Banking, John Wiley & Sons Inc*”
- BEŐİNCİ, Murat (2005), Basel Sermaye YeterliliĐi ve Tűrk Bankacılık Sektűrűnűn Basel II’ye Uyum Sűreci, *Esbank Yayınları*, İstanbul
- BEYAZYŬZ, Fatih (2008), *Bankalarda Krediler, MuhasebeleŐtirilmeleri ve Basel UzlaŐıları Kapsamında Sermaye YeterliliĐine Etkileri*, Yűksek Lisans Tezi, İstanbul Ŭniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű
- BOLĐŬN, Kaan Evren ve BarıŐ Akçay (2003), Risk Yűnetimi, *Scala Yayıncılık*

- BOLGÜN, Kaan Evren (2002), “Ticari Bankalarda Riske Maruz Değer Yöntemi İle Ölçümlenen Piyasa Riskinin Banka Stratejilerine Katkısı”, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 191
- ÇABUKEL, Rıdvan (2006), *Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Risk Yönetimi ve Basel II Uygulaması*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÇAĞIL, Gülcan (2006), *Sermaye Yeterliliği Açısından Operasyonel Risk ve Bankacılık Sektöründe Uygulanması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü
- ÇAKIR, Meftun (2007), *Basel Standartları ve Standartların Kobilere Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÇELİK, Kerem Ruşen (2007), *Basel II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri: Gaziantep'te Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- CANDAN, Hasan ve Alper Özün (2006), *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul
- ÇİFTÇİ, İlhan (2007), *Basel II Çerçevesinde Operasyonel Risk İçin Sermaye Ayarlaması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- DEĞİRMENCİ, Nihal (2003), “*Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi*”, Ankara, <http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE7Tezler/>, 31.12.2009
- DEMİRHAN, Dilek (2004), *Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Ticari Kredi Pazarlama Faaliyetleri ve İzmir İlindeki Ticari Kredi Müşterilerinin Banka Tercihini Etkileyen Faktörlerin Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- DOĞANLAR, Erkan (2007), *Bankalar ve Firmalar Perspektifinden Basel II Kriterlerinin Ticari Kredi Sürecine Etkileri ve Tekstil Sektörü Üzerine Bir*

Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

EFENDİOĞLU, Cenk (2003) *Türk Ticaret Bankalarının Kredi Kullanım Riskinin Tespitinde İstihbarat - Mali Tahlil Birimin Rolü ve İlgili Anket Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

EKEN, Mehmet Hasan (2006), *Basel II ve Risk Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ELİUZ, Erkut (2009), *Tüketici Kredilerinde Risk Yönetimi ve Bir Skorkart Modeli Önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

EPIKMAN, Ayşe (2001), “Kredi Risk Yönetimi ve İçsel Derecelendirme Modeli”, *Deloitte & Touche Risk Yönetimi Haber Bülteni*, Sayı:3

ERGEZEN, Zafer (2006), “*Basel II’de Regülasyonlar ve Risk Yönetimi: Genel Bir Değerlendirme*”

GIESE, Guido (2003), “Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”, Çeviri: Melek Acar Boyacıoğlu, *TBB Bankacılar Dergisi*, Sayı: 46

GÖĞEBAKAN, Mehmet Cengiz ve Arda, Musa, (2004), “Kredi Risk Yönetimi Açısından İçsel Derecelendirme Modeli”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:34, İstanbul

GÜREL, Mete Sonay (2009), *Basel II’nin Finansal Raporlama Sürecine Etkisi ve Tekstil Sektörüne Uyumunun Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

GÜRKAN, Taner (2005), *Bankalarda Kredi Portföyü ve Kredi Risk Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

GÜRLEYENDAĞ, Serkan (2006), *Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık ve Reel Sektör Firmaları Üzerindeki Olası Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

HAMZO, Imad Hasan (2007), *Kredi Risk Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- İMİŞİKER, Serkan (2005), “Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri”, *Sermaye Piyasası Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü*
- KAPTAN, Derya (2008), *Basel II Kriterleri ve Bankacılık Sektöründe Basel II Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü
- KATIRCIOĞLU Hakan (2006), *Basel II Standartlarına Göre Ticari Bankalarda Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- KAVAL, Hasan (2000), Bankalarda Risk Yönetimi, *Yaklaşım Yayınları*, Ankara
- KAVCIOĞLU, Şahap (2003), Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi, *Türkmen Kitabevi*, İstanbul
- KAVVATHAS, Dimitrios (2004), “*Estimating Credit Rating Transition Probabilities for Corporate Bonds*”
- KAYA, Murat (2007), *Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Kobiler Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- KOCABIYIK, Figen (2007), *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- MAZIBAŞ, Murat (2005) “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu Araştırma Raporları*
- MİRZA Ahmet (2006), *Kredi Risk Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- MERCAN, Devrim İlhan (2006) *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

- SAKER, Selvin (1998), *Türk Bankacılık Sisteminde Ticari Bankalarda Fon Yönetimi Kararları*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- SARAÇ, Mehmet (2007), “*Bankalarda Kredi Yönetimi Ders Notları*”, Sakarya
- SELİMOĞLU, Özlem (2006), *Tüketicilerin Tüketim Harcamaları Tüketici Kredisi ve Kredi Kartı Kullanım Durumları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- SEZGİN, Cüneyt ve TÜZÜN Yasemin (2005), “Dünyada ve Türkiye’de Piyasa Riski Uygulamaları”, *Active Dergisi*, Sayı:17
- ŞEN, Kübra (2008), *Basel II Süreci ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- OKAY, Esin (2002), “Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:8
- ÖKER, Ayşegül (2007), *Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Risk Yönetimi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÖNCÜ, Mert (2001), *Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Risk Yönetimi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü
- ÖZELÇİ, Emine (2009), *Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısında Risk Yönetimi ve Türkiye’de Kobilere Olan Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÖZEN, Nahit (1998), “*Temel Kredi Bilgileri, Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri*”, Ankara
- ÖZER, Sinan (2007), *Basel II Çerçevesinde Derecelendirme Modellerinin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÖZERKEK, Özgür (2006), *Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı’nda Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerindeki Etkisi ve Örnek Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- ÖZKAN, Yılmaz (2003), Uygulamalı İstatistik 2, 1. Baskı, *Sakarya Kitabevi*, Sakarya
- TANYILDIZ, Hakan (2007), *Türk Bankacılık Sisteminde Basel II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TEMEL, Halime (2006), *Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Risk Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TUNAY, Batu (2005), Finansal Sistem, Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi, *Birsen Yayınevi*, İstanbul
- TUNCER, Ebru (2006), Basel II Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntem Değildir”, *Active ve Finans Dergisi*, Sayı:48
- TBB, (2009), “Türkiye Bankacılık Sisteminde “Seçilmiş Rasyolar 2001-2008”, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx, 20.01.2010
- ÜNAL, Targan (1995), *Kredi Sözleşmeleri*, İstanbul Ticaret Odası, Sayı: 33
- YAYLA, Münür ve Yasemin Türker Kaya (2005), “Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”
- YILMAZ, Emrah (2006), *Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Basel Standartları*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YETİM, Sedat ve BALCI, Aslı (2005), “Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Çalışma Raporları*, Sayı: 2005/8, <http://www.bddk.org.tr/yayinlarbddk/arastirma/2005.pdf>, 01.01.2010.
- YOLAŞ VURUR, Serap (2009), *Basel Uzlaşısı Çerçevesinde Kobilerde Kredi Derecelendirme Notu Uygulaması*, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 09.07.1956, 9353 Sayılı Resmi Gazete

ÖZGEÇMİŞ

Feyyaz ZEREN 13.11.1985 tarihinde Yalova'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Yalova'da tamamladı. 2004 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünü kazandı. 2006-2007 öğretim yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümüne yatay geçiş yaptı. Buradan 2008 yılında bölüm üçüncüsü olarak mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalını kazandı. Halen bu programda tez aşamasındadır.